כוכבי יצחק

כולל

פרי מחקר וילדי מליצה מחכמי הדור ומנעימי השיר בזמננו.

להועיל וללמד בני יהודה קסת הסופר

ולהדריכם בנתיב ההגיון, להבין דברי חכמים משליהם וחידותם. לעורר קנאתם לשפת קודש׳ ונחתה קסת נחושה זרועותם, לאמת ולאמונה ולהרים קרנה כמקדם.

נאספו לאגודה אחת מאת

מענדל בר״י שטערן.

Zweiundzwanzigstes Heft.

KOCHBE JIZCHAK.

Eine Sammlung

ebräischer Aufsätze, literarhistorischen, philologischen, exegetischen und poetischen Inhalts, zur Förderung des ebräischen Sprachstudiums,

herausgegeben

von

M. E. Stern.

Mitglied der deutschen morgenländischen Gesellschaft zu Leipzig und Halle und Inhaber der k. k. österreichischen goldenen Medaille für Wissenschaft und Kunst.

Wien, 1856.

Druck von U. Klopf s. u. Alex. Eurich.

Adresse: **M. E. Stern,** Stadt, Kohlmessergasse Nr. 475, 2. Stock.

משפט חרוץ על המחברים .

Von Markus Weißmann.

וְאֶל מְחַבֵּר סֵפֶר אָמַר אֱלֹהִים בְּחִזָּיוֹן:
כִּי עָשִׂיתָ סְפָרִים בִּכְתָב עֲלֵי גִּלָּיוֹן
וַתֹּאכַל מִן עֵץ הַדַּעַת חָכְמָה וְהִגָּיוֹן.
בְּזֵעַת אַפֶּךָ תִּקְטוֹף מַלּוּחַ עֲלֵי קִיקָיוֹן,
בֵּינְךָ וּבֵין הָאִשָּׁה אָשִׁית אֵיבַת כִּלָּיוֹן —
הַרְבֵּה אַרְבֶּה עִצְּבוֹנְךָ בְּתִתִּי לְךָ הֵרָיוֹן,
תּוֹלִיד בְּנֵי שַׂרְעַפֶּיךָ בְּעָמָל וְדֵי בִזָּיוֹן,
וְאֶל הַקּוֹרֵא תְּשׁוּקָתְךָ כְּמוֹצָא מַיִם בְּצִיּוֹן,
וְהַמְבַקֵּר יִמְשָׁל בְּךָ, יַחְפּוֹשׂ עֲלִילָה וְשִׁגָּיוֹן!

צִיּוֹן.

אדם גדול רב ורם כענקים בתורה וביראת ה', ה"ה הרב הגאון הגדול, חריף ובקי כקש"ת מו"ה שלמה קוועטש זצ"ל, אב"ד דק"ק לייפניק יע"א, ומשם נתעלה לכסא הרבנות בק"ק ניקאלסבורג המעטירה, אך לא ארכו לו שם הימים, ואל על יקראוהו לשבת בישיבה של מעלה בכל שדי קלה; ויספדו לו: הוי אדון והודו!

Verfaßt von S. L. Rappoport, Oberrabbiner in Prag.
Mitgetheilt von Salomo Pundi.

(ביום ד' לעת ערב אור ליום ה' כ"ד שבט נפטר שר התורה לפ"ק, ונקבר במספד מר עש"ק כ"ה שבט.

אַל תִּבְכּוּ לַמֵּת, חַי שָׁמָּה בַּגְּבוֹהִים,
בְּכוּ בָכֹה לַהוֹלֵךְ מִדּוֹר לֹא תוֹרָה!
מִי יוֹרֶה דֵעָה? — כֻּלָּנוּ פֹּה נוֹהִים —
מִי בִּמְבוּכוֹת הַדָּת יָפִיץ עוֹד אוֹרָה?—

גָּדוֹל בַּתַּלְמוּד, אֵין בְּדוֹרוֹ כָּמוֹהוּ
וּבְיִרְאָה וּבְטוּב לֵבָב רַבָּה יְקָרָתוֹ;
כַּצֹּאן בְּלִתִּי רוֹעֶה נִשְׁאַרְנוּ בַתֹּהוּ —
אָבַד גְּאוֹן יִשְׂרָאֵל — אַיֵּה תְּמוּרָתוֹ? —

נִבְחַר פֹּה לְמוֹרֶה לִפְנֵי מְעַט יְרָחִים —
הָהּ, לֻקַּח הַנֵּזֶר מֵעַל רֹאשׁ הָעֵדָה!
מִי יַרְבֶּה תַלְמִידִים? יְרַוֶּה הַפְּרָחִים? —
צוּר יִשְׂרָאֵל יַחֲמוֹל, יָשִׁיב אֲבֵדָה!

Lied für Simchath Thora.

Von Dr. A. Jellinek, Prediger in Leipzig.

(Mit Beziehung auf den von den israelitischen Frauen Leipzig's geschenkten Vorhang).

Simchath Thora, welche Wonne!
Neu geschmückt ist Gottes Lade,
Golden strahlet dort die Sonne
Ueber des Gesetzes Pfade *)

*) Anspielung auf die Sonne und die Thora-Rolle, die auf dem Vorhang gestickt sind.

*

Männer, Kinder, Fremde, Frauen
Kommen her sich zu erbauen *)!

Simchath-Thora, unsern Glauben,
Den wir Alle treu bekennen,
Kann uns Niemand, Niemand rauben,
Keine Macht von ihm uns trennen:
Männer, Kinder, Fremde, Frauen
Werden ihm allein vertrauen!

Segne, Gott, die Weiblich-Frommen,
Die Dein Haus so schön geschmücket,
Schönheit, Anmuth, schwinden, kommen,
Gottesfurcht nur stets beglücket **):
Lass', o Herr, die edlen Frauen
Deine Huld noch lange schauen!

Dank-Adresse

des Rabbinats-Collegiums und Commune-Vorstandes der heiligen Gemeinde zu Jerusalem,

an die hochherzige

Frau Elise Herz, geb. Edle v. Lämml.

Freudig weihen wir die ersten Seiten unsres neuen Heftes, um dieser hochherzigen Frau den Tribut unsrer tiefsten Verehrung und Hochachtung zu zollen, und der ihr vom heiligen Lande zugekommenen „Huldigung und Dankesergießung" in unsrem Institute eine bleibende Stätte zu geben. — Man ist wahrlich verlegen, soll man bei diesem so schönen Tugendwerke mehr der, weithin über die Marken der Weiblichkeit hinausragenden, nach dem Höhepunkt des Wohlthätigkeitszweckes spekulativ emporstrebenden Idee seine ehrfurchtsvolle Bewunderung zuwenden; daß in unserer materiellen Zeit eine Frau, sage: eine von Gott mit den Gütern der Erde ausgestattete Frau, anstatt, gleich ihren ebenbürtigen Schwestern, den Scheingenüssen und dem eitlen Flitterprunke der ephemeren Tagesmode.

---

*) In der gestickten Thora-Rolle steht die Stelle aus dem 5. B. M 31, 12: „Versammle das Volk, die Männer und die Weiber und die Kinder und deinen Fremdling, der in deinen Thoren ist."

**) Nach der allgemeinen Widmung befindet sich auf dem Vorhange Spr. Salom. 31, 30. 31: „Trüglich ist die Anmuth, eitel ist die Schönheit; ein gottesfürchtiges Weib — sie verdienet Ruhm. Rühmet sie ob der Frucht ihrer Hände, und es rühmen sie in den Thoren ihre Werke."

zu fröhnen, es vorzieht, auf die Trümmer des heiligen Väterbodens, auf die verwahrlosten Kindlein ihrer dortigen, dem Elende preisgegebenen Mitbrüder ihr mitleidvolles Auge zu richten und das Schatzkästlein ihrer Mildherzigkeit, zur Förderung ihres zeitlichen und ewigen Heiles, zu öffnen. — Soll man mehr die männliche, beharrliche, ausdauernde und tugendstarke Energie, mit welcher diese edelmüthige Frau, trotz aller der Begründung und Ausführung ihres so großmüthig projektirten Gotteswerkes von unberufener Böswilligkeit in den Weg gelegten Hemmnisse und kränkenden Anfechtungen, ihre wohlthätige Heilesstiftung der hoffnungsvollen, zukunftreichen Vollendung zuführte, in anerkennender Würdigung anstaunen; oder soll man schließlich nicht noch weit eher ihrer so zartsinnigen, auf alles Lob und jegliche Anerkennung, in wahrhaft tugendvoller Selbstverläugnung, im Voraus resignirenden anspruchlosen Bescheidenheit, mit und in welcher sie in kindlicher Hingebung ihr Heilesinstitut mit dem Namen ihres hochverdienten seligen Vaters: **„Simon Edler von Lämml"** weihete, während sie sich selbst in den Schatten der Unbeachtung und des Vergessens stellte, den Kranz öffentlicher Würdigung, den Lorbeer des Verdienstes in ehrerbietiger Anerkennung weihen?? — —

Genug, es hat diese hochherzige Frau, unsere biedere Schwester in Israel, einen schönen Tugendwurf gethan und — der große Wurf ist ihr gelungen, zur Verherrlichung Gottes, Israels und ihres unvergeßlich allgemein verehrten väterlichen Namens! Sie selbst aber hat in dem uralten Heimatlande unseres Volkes, an jener ehrwürdigen Wiegenstätte der Menschheit und des Glaubens, an jener Grabesstätte, wo Jakobs heiligste Reliquien weilen, wo Propheten als Organe der Gottheit seinen Willen verkündeten, wo Israels Glanz gestrahlt und erloschen, wo dessen Vergangenheit ein Grab gefunden und dessen Zukunft der Auferstehungsposaune harret; dort, auf gottgeheiligtem Boden, hat sie aus dem, das Gepräge der ewigen Weihe an sich tragenden, Gestein, das da dessen Treuergebenen so sehr lieben, ein Namens- und Ehrendenkmal sich begründet, das da bleibend wird bestehen zum Gedeihen, zum Segen und zur Verherrlichung!

Ein in der deutschen Literatur klangreicher Name, der unsres rühmlichst bekannten Dichters **Dr. Ludwig August Frankl**, welcher mit der Mission und Ausführung dieses humanen Gotteswerkes betrauet wurde, prangt in verdientem Glanze neben dem der edlen Stifterin. Mit glühendem Eifer, mit selbstaufopfernder Hingebung unternahm und vollzog der verehrte Dichter seine, wenn auch neidenswerthe, doch mit unsäglichen Beschwerden verbundene Sendung, worüber fast sämmtliche in- und ausländischen Organe bereits ihr einstimmig anerkennendes Votum ausgesprochen, und wodurch er eine neue Palme des Verdienstes in den Kranz seines Ruhmes geflochten.

M. E. Stern.

ד׳ צבאות עמנו ב״ינ״ו.

המלכה על כל הנשים, אשת חיל רבת המעלות הצדקת הכשרה, הנבחרת המעטירה, הצודה בת מלך, היא האשה רבה מרת **ליפעט הערץ** מאצילי משפחת **לעמעל**, המבורך מנשים נוה לא תבנה ונוגה כאור תהיה, יפה כלבנה וברה כאור החמה כבעתים כיר״א!

אחרי עתרת החיים והשלום, הנה שפתינו אתנו ועינינו נשואות
וכפינו פרושות השמים בצלותין ובעותין לפני אלקינו זה השוכן בציון
והבוחר בירושלם, למען יאריכון ימיך ושנותיך ותרבי ותגדלי רבות
בשנים דשנים ורעננים, גילי ושמחי ותפרחי כחבצלת רעננה, ערוכה
בכל ושמורה מכל דבר רע לעד אמן! כתבא דנא די רשים מבשרת
ואומרת היום הזה, יום בשורה, ליאודים היתה אורה, כי כן האיר אל
עבר פנינו יקר תפארת הרופא המובהק, ציר נאמן משכיל להימן רצ"ו
ס"י ס"י אברהם אלעזר המכונה דאקטאר לודוויג אויגוסט
פראנקל הי"ו, אשר דרך ובא לו תוככי עה"ק ירושלם ת"ו בשליחות
מצוה אשר שלחת אותו, לפקח ולהשגיח, להשכיל להיטיב בחסד
וברחמים גדולים על תינוקות של ב"ר בירושלם ולתקן ולהעמיד
ולהקים דגל התורה הקדושה ולתת לכסף מוצא לשכור להם בתים
ועליות מרווחים, למען ישבו ישרים במקום בטוח מן הבקר אור עד
בא השמש, ככר שית כבר שבע יושבי בשבת תחכמוני שקטים
ושאננים, ותקרא שמו בית תלמוד תורה, למנוחת מר אביך ולזכר
שמעון מאצילי משפחת לעמעל, משיך ואזיל עד כי יבא שילה
ותלי"ת. ויהי איש מצליח, פעל ועשה והצליח בשליחותו, ותקן בכל
חוזק ותוקף בית תלמוד תורה ובית התפלה, כי הוא יסוד המעלה,
ותיכף אחר התפלה אלה יעמדו על הברכה, והמה יקרבו אל שלחן
מלכים לאכול ולשתות כל אחד לפי שיעורו, ואחרי סמוך שמה ישבו
כסאות באהלה של תורה עד חצות. ויהי בחצי היום אוכלים למעדנים
לשובע נפשם, וחוזרים על למודם תורה נביאים וכתובים ויבינו במקרא
כל דבר באר היטב כל חד לפום חורפיה, החזק הוא הרפה, ושלי"ת
אינה ד' לידינו ב' מלמדים מיראי ד' וחושבי שמו וכתיבה תמה
מאושרת, כל שהיא תפארת, אף השמלה בכלל, יפשטו את בגדיהם
הבלויים והקרועים קרעים, ולבשו בגדים אחרים ב' חליפות שמלות
בשנה מכף רגל ועד ראש, וכל ימי השבוע הרופא מחזיר ובא אל
הביקורין ואל הראיון ורפואות תעלה להחזיק מזגם וטבעם שאל
יחלשו, והכי קרא שמו בית תלמוד תורה לזכר ולמנוחת מר אביך
שמעון מאצילי משפחת לעמעל נ"ע, ונכתב ונחתם בספר כוללות
ק"ק ספרדים העי"א. וביום החינוך זאת חנוכת הבית נתועדנו יחד
חכמי ורבני ומנהיגי ומנהלי ובתוך קהל ועדה מישראל העי"א ברכנו
השכבה למר אביך נ"ע, וברכות לראש צדקת חסידה בראשים אדונתינו
שרתי וכל הועד הגדול שבעי"ת וויען יע"א וכמה שרים ונסיכים
איש איש על שמו, וביום ר"ח תמו לסדר זאת חקת התורה שתו"רי
זהב נעשה לך התחלנו במצוה ללמוד וללמד לשמור ולעשות משפט
כתוב יה"ר לזכר עולם יהיה צדיק, וגדול יהיה הבית הזה בכל עז
ותעצומות עד כי יבא שילה כיר"א! ובכן אנן בדידן נגילה ונשמחה
ואתן תודה לאלהינו אשר לא השבית לנו גואל ומושיע, לכונן את
את בית חיינו ולהחזיק את בדק הבית בית ת"ת טרם יכבה, וכגו"ד
מצוה רבה, היא הבל תינוקות של בית רבן, הבל שאין בו חטא

שהעולם ניזון בזכותם, במחוקק במשענותם אשר בית ישראל נכון עליהם, שכינה שרויה ביניהם, יאירו ויזהירו כזוהר וכעצם השמים לטהר, הא ודאי יכולה היא שתגן לעשות נחת רוח לנפיש ונשמה של מר אביך ס"י ש מ ע ו ן נ"ע, והיתה נפישו צרורה בצרור החיים בגן עדן מקדם, וחישב עם קונהו, יפרוש בנפיו יקחהו, ובכבוד והדר יעטרהו ביר"א! וכל אזן שומעת ועינא דשפיר חזי זמירות יאמרו ותישבחות ישמיעו: אישרי יולדתך! יצא שמה בעיר מקודישת ויהללוה בישערים מעשיה, דרכיה דרכי נועם וכל נתיבותיה, לזאת יקרא אישה יראת ד' היא תתהלל לישם ולתהלה, ואמרו רבנן בכפילא, כי גדולה מצוה זאת תלמוד תורה כנגד כלם! והן אלה קצות קיום והעמדת העולם, פירותיהן בעולם הזה, והקרן קימת לעולם הבא, ויכולה היא שתגן למלא כל מישאלותיך ואורך ימים בימינה ובישמאלה עושר וכבוד, ועין בעין נראה בשוב ד' את שיבת ציון כאות נה"ר ובנפיש החותמים פעה"ק ירושלים תובב"א. ר"ח תמוז יש' תרס"ז יש"יש"ו וגילו עדי עד ושלום!

הא גושפנקא לי לשמי כאבן לציון **חיים נסים** אבואלעפיא ס"ט.

ואנחנו המשגיחים אשר הזכרנו מאת המורשה הנאמן ס' ס' **אברהם אלעזר** הי"ו הנ"ל נותנים תודה לשמך, ויהי נועם ד' אלקינו עלינו ועל משמרתינו כעמודה יחד כלנו לשרת בקדש, למען הקים את הבית הזה בית תלמוד תורה ותפלה ולפקח ולהשגיח בכל הבא מידינו בעזר משדי וגדול יהיה כבוד הבית הזה הכון לעד, עד כי יבא שילה ובא לציון גואל כנפשינו לעיני האלף החותמים ברב עז ושלום.

פקידי ומשגיחי תלמוד תורה:

חיים דוד הזן הי"ו ס"ט — **מרדכי חיים בכר יוסף** יעוחס ס"ט —
מאיר רפאל פאניזיל ס"ט.

Dr. Frankel. Dr. Neumann.

מבשרת ציון.

שיר תודה ותהלה, מול כבודת האשה הגדולה, והגבירה המהוללה אשת חיל צדקת פתוגה נדיבה, ברת **ליפעט הערץ** מצאצאי בית **לעמעל** בעיר מלוכה וויען, על הייטב מפעלות צדקתה, אשר הגדילה לעשות בהר צבי קדש: **בית מחסה בירושלם עיר הקדש** תובב"א לילדי אחינו בני ישראל הדלים והכושלים.

ותאמר ציון: יום זכים סביבותי לכו
חיל כומי כתרוני חוותי ערו
גם כבוד בית השני לא עמדה
בני סריצי עמי ברית אחים הפרו
חמת גבר קנאה גם שנאה עוררו
המה היו בעוכרי, כל פליטה נשמדה.

רבי יוחנן כי ראה לרומם אין מעצור
למות נפשו חרף, התגנב מן המצור
התחפש כמת מושכב על ארון חלל;
הבוטחים לא דקרוהו בחרבם שלופה
גם לא סקלוהו כי יהיו לגדופה –
אך יצא יצא והיתה לו נפשו לשלל.

פני מלך אדיר השתחוה אפים
בכה ויתחנן לו בשברון מתנים
ידעתי אזון טרם לך יאתה מלוכה!
הלבנון באדיר יפול ואתה תוכל
עיר ד' תבנה, גם תשרוף היכל
על עמו תניף חרבך בחימה שפוכה.

„ומה בקשתך? איש האלהים! כי ישאל?
שאל מה אתן לך, כי חן בעיני מצאת!"
„כר ישראל כי יכבה העליונה!"
לא הרהיב בנפשו להגביה שאלה:
בעד רבי לדוק בקש להעלותו תעלה,
והעיר יבנה למקדש מעט יקימנה!

לשחוק היה לו דברת איש הרוח
„לא הקשית לשאול!" ענהו המשוח
אם זאת לך דמי אחיך כופר?
לא שאלת חיי נפשות וחופש
הנחה לעיר אלהים ולמקדשו נופש
יבנה לך למנה! הקימה לבית ספר!

עיני השר טחו, נבער מדעת,
השמן לב מלך, עד שמים מגעת
אם קטן בעיניהו עד שחקים נגעה —
קול יעקב כי נוהם על ספרהו
חרב אחיו לא תשיג מקרהו
כלה לא יעשה, קרנו בל נגדעה!

עין שמש עדי רגע ענן בקר יכסנה
כוח בער עברה, מעבים תעהרינה
אור יום ישוב על חלד זורח,
ען שתול כעוב עלי מים
גזעו כי יעתק שרשו בחיים
לא ימות לשחת, עוד ישוב פורח.

כן אם דת, אם גאליה לא עממו
כשפיה שלהבה יה לא תמו —
והיה ביה יעקב אש כעלות הלהב;
עוד יאיר נרם גם בחשכת ליל
עוד התזקנה ידיהם עשות חיל
עוד יהיו אחרי נפלם לאלוב רהב!

עתה קודם בן זכאי כמו הלם פעם
בלב גבירה ליפעה הערץ עוזה טעם
יעלת חכמה, אם בישראל שקמת —
תושיה כפלים מלב טהור נובעת
עץ חיים ואשל בליון לטעת
כחותם תבנית על ימינך ירושלם שמה!

ילדי העברים על פי דרכם יחנכו
דרך נתיבה בבית המתפה יהלכו
על תורת ד' יום יום ישקדו;
מנהלם ילחמם בשובה ונחת
מלות וחקים מוסר ותוכחת
תחת מורא בטח ישכנו לא יפקדו.

זה חפדך בקול מבשר תשוה
מנת גורלך בתבונה כפך דליה
לכונן בית לדק, להכיל יד לחסד;
הרימות בחור מעם נאדר ברוח,
לבלע מעשיך ומעמך שלוח,
דר. פ ר א נ ק ל, לתקעו במקום נאמן כיתד.

עמדו בחורי חמד! עמודו!
אבות ובנים! ברכו והודו!
ליפעה הערץ מאלילי לממעל המעטירה
לזכר עולם לברכה נפקדה
על הטוב גמלתכם לעד עומדת
לזכרון בהיכל ד' שמה השאירה!

השירה הזאת הגיה לעדה מירושלם עיר התמודה, נעשית לאות ולתעודה, ביום חינוך בית מתפה הכבודה, בשלשה ועשרים לירח סיון שנת **ובחרת** בחיים לפ"ק.
פע"הק ירושלם תובב"א

דברי הימים לישראל.

(חתימה)

ניסן. פע"הק **ירושלם** תובב"א. ע"י מנחם שנת **מקים מעפר דל** לפ"ק על מכבש הדפוס משאת משה ויהודית הי"ו.

והנה על כל הנעשה כמבואר בכתובים, בית מרפא, רופא חולי כל בשר, וצדקת ברכה, נחלה מבורכת גומל חסדים, והטבת ברכה לזאת תורת היולדת ילדי בית ישראל, וברכת חיזוק לנערי בני ישראל ללמדו ספר ואומנות, ועזרת נשים בבנות ציון להיות מנשים באהל ואלו מלאכות שהאשה עושה, וחיזוק ידם רפות במשען לחם לדלי העם, את הכל נעשה יפה בחסד לאברהם! השגחת והשתדלות הר"ר

אלבעם כהן הי"ו. ועל כל אלה הדברים אשר דברו ונשנו, הוברו ונבחרו פה מכל הכוללים כללות אישי ישראל היושבים בתוככי ירושלים ע"הק ת"ו. חמשה ועשרים אנשים, אנשי חיל, יראי אלקים בעלי מדע, אשר על פיהם יהיו נמשכים ונעשה ככל האמור איש על מחנהו ואיש על דגלו. הכל לטובה בהשגחה רבה על פיהם יחנו, ועל פיהם יסעו, אלה מסעי בני ישראל, ובא לציון גואל:

(והוא החמשה ועשרים אנשים הנבחרים, ט"ו מספרדיים, יו"ד מאשכנזים, ראש מהנבחרים, יהיה בשנה הראשונה מהספרדים, ושני סגנים מאשכנזים, בשנה השנית, ראש מן האשכנזים, ושני סגנים מספרדים, פעם א' בשבוע יבואו וישבו עם שני כותבים מאשכנזים ומספרדים, לכל כותב ינתן חמשה מאות גראש לשנה, ובכל חודש ישלחו לפאריז סיפור החידושים וכל הנעשה. מן הכ"ה הנבררים, יתעסקו וישגיחו שמונה מהמה בבית החולים, על כל הנעשה, וישימו עיניהם אשר הבשר וכל חדברים הקונים לצורך האספיטאל יהיה טוב ויפה, ובמקח לא יקר — ואם יראו אשר אותו איש הנבחר על דבר הזה, איננו עושה מעשהו בצדקה, ואיננו ישר בעיניהם, הרשות נתונה לשמונה הנבררים הנז' לשלח אותו איש, וישימו אחר תחתיו, כרצונם וכאות נפשם. הכותבים יכתבו הוצאות השבוע, וכל שבוע יראו הנבררים בפנקס הכותבת, שבעה מן הכ"ה יתעסקו ויעיינו בהנערים אשר לאומנות המה נתונים וקרית ספר, ושנים מן הכ"ה יעיינו בדבר היולדת ליתן חמשים גראש והבגדים, עם שני הכותבים. —

הכסף ינתן לשלשה אנשים ישרים, אולם לא יוכלו המה לתת מן הכסף אך לפי תקנות וגזירות האנשים הנבררים כנז', פעם א' בשבוע כים הכסף יראה עם כל כפי החשבון. — כל התקנות אשר נאמרו ונשנו ונעשו פה, היא תחת פראטעקציאן של עסטרייך ותחת הקאנזול שלו בע"הק ירושלים ת"ו, כל חורש וחודש הוא יראה וישגיח ויתן עינו בהפנקסאות, ויתן שמו תחתיו. —

ועל הכל יתברך וישתבח ויתפאר ויתרומם ויתנשא שמו של מלך מלכי המלכים הקדוש ב"ה, ברוך שככה בעולמו כבוד שרי וטפסרי נדיבי עמים, המתנדבים בעם, מוכנים כל בית ישראל לברך ולהזכיר שמם לטובה בכל שבתות וימים טובים לישראל עת קריאת תו"הק לברכה במי שברך כו', ובכל עת עמידת בית ישראל לבקש על נפשם ולפרוש כפם אצל כותל מערבי, הנה זה עומד אחר כתלינו, ומעולם לא זזה שכינה אף בחורבנה. את כבוד השרים והגבירים והטפסרים המתנדבים בעם יזכירו לטובה, ואלקי השמים, יאזין ויקשיב לעלה ולרומם קרן המתנדבים בעם לעילא מן כל ברכתא, אורך ימים בימינם, כל הון יקר ימלא ידם, ברבות שפע ברכה והצלחה. לנטלם ולנשאם למעלה ראש, והשתולים בבית ה', כי המה זרע ברך ה' — ויכולה היא שירחם, אב הרחמים, להטיב ברצונו את ציון ויבנה בית נועדו, והכהן ילבש מדו, להקריב קרבן התמיד במועדו אכי"ר!

זאת אות הברית, לאות ולמשמרת על ספר חוקה למזכרת, את אשר עשה ואשר צוה ותקן ויסד והרים והניף הכהן, כבוד האדם היקר איש תור המעלה, נודע בשערים לשם ולתהלה, מוכתר בנימוסין בכל חכמה ומדע מו"ה א ב ר ה ם (מכונה אלבערט) ה כ ה ן יצ"ו ראש הוועד בע"ת פ א ר י ז יע"א, אשר בא לשם ה' הר ציון, ונוה הצדק ירושלים ע"הק ת"ו ביום י"ג לחדש תמוז שנת ה ת ד י ר לב"ע, וסי' מקים מעפר דל לפ"ק והוא ציר אמונים מראשי קהלות הקודש אשר באירופי ונאמן בית השרים הפרתמים הגבירים הרמים, נדיבי עמים, נשיאי ישראל, פאר ישורון, ידידי נחליאל, נסיכי באראן דון ר א ט ה ש י ל ד יצ"ו לדרוש את שלום ציון וירושלם ואחיהם עם ה' המסתפחים בנחלת ה' בארצות החיים ת"ו, והארץ האירה מכבודו, שנים ועשרים יום עד נסעו לשלום ביום ה' לחדש מנחם אב, ואליו יום יום ידרשון כל גדולי ונכבדי ע"הק ירושלם, חברון, צפת, וטבריה, יפו, שכם, הרבנים הראשים ממונים ומנהיגים גזברים ואמרכלים, כולם השתעשעו באור פניו ובחין אמריו כי נעמו, כי ידבר שלום אל עמו, ומברכתו העניק ברכת ה' אשר הביא בידו ת ר ו מ ת ה', לכל נדר ונדבה, ויסודות מצוקות לדברים הטובים ירה אבן פינה לכל האמור בספר הזה, חרות על הלוחות, אחת לאחת למצוא חשבון דבר יום ביומו, בעת ישב לכסא כבוד עם תפארת רום אנשים הרבנים הגדולים נקיי הדעת שבירושלם, הם כ"ה אנשים צדיקים, וכה תברכו בשם ועד הגדול יקרא, אשר הניף על ידם מראשית בכורי מעשיהו בק' כל כסף הקדשים המתוכן מנחה לה', ואשר מסר להם מפה לאזן כל סדרי משטר ה נ ה ג ה המאושרה לטוב לפני אלקים ואדם:

וזה מעשיהם איש איש על עבודתו ומשמרתו.

משגיחי בית החולים: הרב ר' שלמה הלוי, הרב ר' אברהם אשכנזי, הרב ר' משה פארדו, הרב ר' ניסן ב"ק דרוקער, הרב ר' יוחנן לבי, הרב ר' יצחק ס"ט, הרב ר' יוסף קארי', הרב ר' אפרים נבון.

משגיחי גמילות חסדים: הרב ר' ישעי' באדלאקי, הרב ר' מורקאדו אלוואשם, הרב ר' משה שמעלקא הורוויץ, הרב ר' חיים פיזאנטא, הרב ר' יוחנן לבי, הרב ר' שלמה פנחס:

משגיחים על הילדים בעלי האומנות: הרב ר' יעקב הלוי, הרב ר' מאיר פניזאל הרב ר' יוסף קארי', הרב ר' צדוק הלוי.

משגיחי היולדות: הרב ר' יהודה פאפו, הרב ר' מרדכי מיוחס, הרב ר' זוב בער הלוי:

משגיחים על הלחם לחלק לעניים: הרב ר' יעקב הלוי, והכותבים: הרב ר' בכור אישר, ר' זעליג הונזדארף.

משגיחות על הבנות הלומדות תורתן ואומנתן: האשה בכורה די לוי, האשה חיה די לוי, אלמנת ה"ר אליעזר בערגמאן בו' דונא די קאבאן. הנדבות אשר לחלק יצאו:

ביום כ"ח לחדש תמוז הרים נדבה ביד הועד הטוב סך שלש מאות לירי שטערלינג משלו, היינו

סך מאה לירים לחלק לעניי ירושלם ת"ו ששים לספרדים וארבעים לאשכנזים.

סך מאה לירים לכל החברות הק' חמשים לספרדים וחמשים לאשכנזים.

סך מאה לירים לקופת הכוללים להוצאות העיר, ששים לספרדים וארבעים לאשכנזים.

סך אלף ועשרים גראש עירקים לשם אשתו הגבירה והצנועה מרת **מאטהילדע** כ״ה בעד לחם לאביונים לעו״נ שבועות כל שבוע שנים גראש, וכן כל ימי חייהם יאריך ה׳ בטוב ובנעימות סלה, זו משלו, וה׳ ישלם להם.

סך מאה אלף גראש עירקים נדבת השר המהולל צדיק וישר מו״ה **אשר אנשיל** באראן פאן **ראטהשילד** ז״ל על **גמ״ח** על אופני׳ האמור בהתקנה שנים אלף לספרדים וארבעים אלף לאשכנזים.

סך ששה עשר אלף גראש לתועלת הבית מרפא (האספיטאל) בעד ארבעה חדשים אלף גראש לשבוע.

סך חמשים ליריק נדבת הגבירה המעטירה מרת **געלע** אשת השר הגדול רודף צדקה וחסד **שלמה** באראן פאן **ראטהשילד** נ״י על הבתי כנסיות ומדרשות, כ״ה לספרדי׳ וכ״ה לאשכנזי׳.

סך שלשה אלפים ומאתים גראש בעד ארבעה חדשי׳ לתת להילדים המתלמדים אומניות לארבעים ילדים עברים גראש בחדש לכל נער, שמונה מאות גראש לחודש, כאמור בהתקנות.

סך מאתים וחמשים גראש שכירות המלמד להנערי׳ בעד ששה חדשים.

סך אלף גראש להמלמדת של הבנות תורתן ואומנתן בעד ששה חדשים:

סך אלף ומאתים וחמשים גראש בעד חצי שנה לחמשה ועשרים יולדות לערך חמשים גראש לכל אחת, לבד מלבושיהן ומלבושי הנולדים כאמור בתקנה.

סך מאתים וחמשים גראש שכר המילדות בעד ששה חדשים כנ״ל.

סך חמשה מאות גראש שכירות שני הכותבים בעד חצי השנה.

סך ארבעה מאות גראש לת״ת של יפו בעד ארבעה חדשים מר״ח אלול והלאה, ועוד סך שמונים גראש נדבה.

כל זה מסר ביום הוועד הנזכר ליד החכם ר׳ יצחק אלעראש הי״ו.

ביום ער״ח אב לנחמה נתאספו אליו עוד הוועד הק׳ והרים אלו הנדבות:

ערך 2300 ככרות לחם לחלק לכל העניים והאביונים מספרדים ואשכנזים ביום ר״ח מנחם שהוא יום החינוך של הבית מרפא (האספיטאל), בשם השר הגדול באראן פאן **ראטהשילד** הי״ו.

סך עשרה ליריק מהשר הנ״ל ומהר״ר אברהם הכהן להחזנים והשמשים של הבתי כנסיות ומדרשים חמשה להספרדים וחמשה להאשכנזים.

סך אלף ומאתים גראש נדבת הר״ר אברהם הכהן לקופת ת״ת לשלם שכר המלמדים תשב״כ, ששה מאות לספרדי׳ וששה מאות לאשכנזים.

עוד נדבה משלו סך ששה מאות ג׳ לקנות סדורי תפלה לתינוקות של ספרדי׳

סך ששה מאות גראש עבור שלשים חומשים להתינוקות של הספרדים הי״ו:

סך תשעה מאות גראש עבור חמשה וארבעים חומשים לתינוקות של האשכנזים.

סך מאתים וארבעים גראש עבור גמרות לילדי האשכנזי׳.

סך מאתים וארבעי׳ גראש עבור גמרות לילדי ספרדי׳.

סך ששים ליריק נתן לכוללות ספרדים ואשכנזים בעה״ק חברון ת״ו לחלק לעניים ולהוצאות העיר:

סך שבעים ליריק נתן לכוללות ספרדים ואשכנזים בעה״ק צפת ת״ו כנ״ל:

סך שבעים ליריק לכוללות ספרדים ואשכנזים בעה״ק טברי׳ ת״ו כנ״ל:

לבד נדבות ליחידים לכל פושט יד ונדבות פרטיות לת״ת ודברים טובים בהצנע לכת, כיד ה׳ הטובה עליו אשר לא באו לכלל חשבון על הסופר:

ולבד נדבות לשאינו בני ברית, לישמעאלים ונוצרים לכל גדולי חצריהם ועדותם (הנקרא דער) והקאנזולעס מכל הממלכות הנמצאים פעה״ק ת״ו, לחלק לענייהם הידועים להם, והכל בטוב לבב ובעין יפה, ובפנים מאירות בלשון רכה, באהבה ובחבה, בנפש טהורה וברוח נדיבה, יהי ה׳ אתם להגדיל מעשה הצדקה, ישכילו ויצליחו בכל פנותם, לגדור גדר ולעמוד בפרץ, לשום את ירושלים תהלה בארץ. ועיניהם תחזינה ציון, ובנין אפריון בב״א.

ותשלם כל המלאכה ביום ר״ח מנחם תרי״ד בירושלים, ונקבצו כל בית ישראל אנשים ונשים וטף מנער ועד זקן, ולהנעים זמירות מזמור שיר חנוכת הבית, ורבים מגויי הארץ וכל שרי הקאנזולים אשר בתוככי ירושלם נקראו לבוא, ובבואם ראו כן הודו ושבחו לפאר ולרומם הוד עשיות בית האספיטאל עד למאוד, ויקם אברהם והוא כהן לאל עליון! ויברך את ה׳ לעיני כל הקהל, ובתוך חומר דורש משכיל פיו פתח בחכמה,

פה מפיק מרגלותיו, על אחת כמה וכמה לטובות, ובמקהלות ברך בברכה הנותן תשועה למלכים את המלכיות מלכי חסד ורחמים: קאיזער עסטרייך, ופראנקרייך, ואנגלטרי ותוגרמי, וכל ממשלת ממלכת פריסן ויועליאס, וכל העם העומדים שמה, בקול המון חוגג הריעו אמן ואמן, ואחרי כן נתברכו במ"ש, השרים וקלינים הנכבדים אחי ראטהשילד והשר הנכבד הרחמן סער משה מאנטיפיורי הי"ו ונ"ב שרת יהודית, ובכלל הברכה כל המתנדבים בעם לחיזוק ישוב ירושלם, ויען כל העם יחדיו אמן כן יאמר האל! בא יבא המבשר לבשר בשורות טובות ונחומים, הנה מלכך יבא לך משיחו הולך תמים, ובא לציון גואל:

מודע לבינה.

שמעו רודפי צדק, החזינו מחזיקי בדק; מעשה יה להתפאר, אין די באר, את כל אשר עשה **משה** לעיני כל ישראל, אדונינו נשיא ירושלם דון **מאנטיפיורי** נסיך הררי אל, ולצדקת שנת יקרת מנשים באהל, שרת **יהודית** תי', אין גומרין עליהם את ההלל. —

נודע בשערים לשם ולתפארת, נדיבות לבבם הטהורה גולת הכותרת, רב טובם ופעולת לדקתם, הארץ האירה מכבודם באור בהירתם, ה' עליהם יחיו ואור נוגה בעירותם, והכי נכבד פרי לדקתם ומשאת ברכתם אשר הופיע בחסדם בכל עת כיד ה' הטובה עליהם, להחיות נפשות תושבי הארץ, מימים ימימה, ועל כלנה השגחת השתדלותם לטובה, להאיר ולהביא ברכה מארבע כנפות הארץ, להביא עזרה מלר בלר לבית ישראל לפריסת לחם, בעת הזאת אשר קרא ה' לרעב באר ץ והיוקר יאמיר, ומוות מותנא כפנא ממהומה של בצורת, ורבתה חלחלה, בהכשל עוזר ונפל עזור, כי נפסקו ציגורות השפעות חיות בית ישראל, אשר מלפון זהב יאתה תמידין כסדרן מדי שנה בשנה, ומפיהם חיו והתברכו בית ישראל, המתגוררים בהררי אל, וכעת שבתה מדהבה, ויצעקו בני ישראל, ויקם **משה**! ויושיעם אדונינו השר הרחמן דון מונטיפיורי הי"ו וראש לבית ישראל הכהן הגדול מאחיו המבשר בעל כנפים, ברוחו פי שנים הגאון המפורסם מו"ה **נתן אדלער** הי"ו נשיאי ונסיכי ירושלם וגבוליה, הן המה בעזרת ה' בגבורים אזרו חיל ועמדו לנס עמים, ובהשתדלות כבודם הגדול, לעת מצוא בפעם הראשון, הגיע ברכה סך 207 לירים פ"ש לקנות בכסף אכל לחיות דלי העם העטופים ברעב בחוצות ירושלם ובארצות החיים — (מלבד מאי דציכי לביני הגיע מידם הגדולה מקת ברכה בפרטיות לארבע ארצות החיים בערך 250 פ"ש ויותר.

וראשון לכל דבר שבקדושה הופע נהרה ברכת מקת משאת משה אדונינו השר הרחמן הי"ו ונ"ב הצדקת תי', והפרישו תרומתם נדבות ליבותם סך 500 פ"ש, וקראו בשם **תרומה גדולה** ואף חכמתם עמדה להם, באחדות סגל חבורה הכהן הגדול הראבד"ק לונדן יע"א והמדינה, ושרי בית ראטהשילד הי"ו באסיפת אספה, מרבים וכן שלמים מנדיבי עמים ברכה שלימה להחיות נפשות תושבי ארל"הק, והנה עין ה' אל יריאיו למיחלים לחסדו להציל ממות נפשם ולחיותם ברעב הרימו תרומה לנשכת תרומה הגדולה סך מפוים! ובחודש השלישי הוא חדש סיון הגיע מכבודם הגדול חלק מהתרומה הגדולה לארבע ארצות החיים — לירושלם ע"הק ת"ו לכללות הכוללים ספרדי' ואשכנזים הי"ו סך 550 פ"ש, לקרית ארבע היא חברון ת"ו לספרדים ואשכנזים הי"ו סך 150 פ"ש לע"הק צפת ת"ו פו"א 150 פ"ש, לע"הק טבריא ת"ו פו"א 150 פ"ש, ובחדש תמוז הגיע עוד חלק מהתרומה הגדולה הנז' לע"הק ירושלם 425 פ"ש לחברון 120 פ"ש לצפת 125 פ"ש לטבריא 125 פ"ש, והיתה פקודתם ותוקף אזהרתם לחלק באכל לנפשות דלי העם עניים ואביונים אלמנות ויתומים, המתפתחים בהררי אל, וכשמחת בקציר ששו ושמחו בית ישראל, כי הערב לחיכם פרוסת לחם אכל להשיב נפשם, ובעודו בכפו יבלענה — הנה כי כן נעשתה, ופקודתם הגדולה שמרה נפשות ב"י, (כאשר באו בכתובי' ועדותן בחתומיהן זכו בלוחות העדות ובכתבי קבלות תושבי הארץ וחותם יד כל אדם בו) ליהודים היתה אורה ושמחה וששון ויקר, בראותם התעוררת וחמלת חורי נסיכי הארץ! להחיות נפשות אומללים נכאים רעבים גם צמאים, ולהשביע נפש שוקקה ונפש רעבה, ובפיהם מלאו לאמר שבח גדול לגדולי העושים והמעשים אמרו הלל הגדול

לשמו הגדול, וברכו לשם כבודו וכבוד כל המתנדבים, בברכה משולשה ועל כלנה ימלאו חסידים בכבוד, יחד כל איש ישראל, רבה שנפשה לה נפשם, כי התענגנו מזיו יקר מכתב גדולתם כתוב לאמר: אשר עוד ידם נטויה בחסד אל לאמץ ברכים כושלות ולחזק ידים רפות, במשען לחם, באסיפת ברכת נדיבי עמים, להחיות נפש כל בשר איש, (הכי באמת כל בית ישראל נושים ומיחלים אל הברכה, וכעל כל הון יקר יחשב בעיני כל בעל חי עת יגיע שקלי כסף הקדשים כי ימלאו אוכל להשיב נפשם העשוקי' ברעב) לזאת ב"י תושבי הררי אל, יעתקו מקירות לבביהם, שועתם ישמעו בנועם נעימות עריבות ידידות בקשות נמרצות לכל באי עולם — ציון במר תבכה וירושלים תתן קולה, מי האיש החפץ חיים לזכות בנחלה מבורכת ארצות החיים ולכונן הררי אל, לנחם אביליו ציון וירושלים, מי לה' קונה ארץ ושמים, ישאו ברכה אלומותיהם וברכת משאת נדבותיהם ולגמול חסד כרוב חסדם ולבבם הטהור, בכל יום ובכל עת ובכל שעה עם ציון וירושלים, להחיות נפשות דלי יושביה במשען לחם בארה"ק, ואלקי השמים, השוכן בציון והשוכן בירושלים, יצוה חסדו להריק ברכה בעדי עדיים ממגדי ארץ ומטל השמים ברכה ושלום וחיים לכל מחזיקי ותומכי המתגוררי' בארצות החיים, והיושבי' בחורבי ציון וירושלים ויזכו לראות בהגלות נגלות נורא עלילה, לקבץ עם סגולה, אל עיר תפארתינו המהוללה, ובא לציון גואל בימינו במהרה:

Exegese von J. J. Pollak, Oberrabbiner in Trebitsch.

ירמיה קאפ. י"ח א' הדבר, הנבואה הזאת היא להודיע כי השם משגיח על כל בני אדם ואף כי על ישראל עמו וצאן מרעיתו, והם נתונים בידו להרע או להטיב למו ככל אשר יחייב, זאת משפט צדקו ע"פ מעשיהם. ב' ונשחת, ר"ל כי בעת שהיה שם ראה שנשחת צורת הכלי אשר עשה כדרך החומר אשר ישחת לפעמים תחת יד היוצר כי בעבור רכותו ולחותו אז עלול לשנות מהר צורתו ע"י דחיקה או אחיזה בלתי נכונה ורצויה, אפס כמו שנשחת ממנו על נקלה, כן שב לתקנו עוד בקלות לעשותו כלי אחר כחפצו ורצונו, ועי"ז אמר לו הש"י בפ' ו' כי כחומר ביד היוצר בית ישראל בידו באופן שעל נקלה יוכל להרע להם בהשחיתם את דרכם לפניו, ועל נקלה יוכל להטיב ולהטיב להם בשובם מדרכם הרעה, כי אז יתן רוח חדשה בקרבם ונהפכו לעם אחר, כחומר הזה הנשחת ונעשה אח"כ לכלי אחר תחת יד היוצר. ז' רגע, עד הנה דבר מעם ישראל ביחוד, ועתה יעלה מהפרט הזה אל הכלל לדבר מכל העמים והממלכות ולאמר כי כלם יחד נתונים ביד הש"ית אשר ע"פי מעלליהם הטובים או הרעים ישנה תמיד את חבלם ומנת גורלם מרע לטוב ומטוב לרע, ומלת רגע הוראתה פה כהוראת מלת פעם וכן זמן בלשון ארמית וזמנין בתלמוד, וע"כ תי"ע פה זמן אמליל וכו'. ח' ונחמתי, שורש נחם יורה בכלל על שנוי מחשבה או תכונת הנפש וע"כ נאמר מאיש אבל על מות קרובו או אוהבו, כאשר ישנה מחשבת יגונו ויתקוע המית לבו הכואב, אם ע"י רעיו אשר ינודו לו, או מעצמו בעבור עליו זמן מה, כי נחם מאבלו כמו וינחם יצחק אחרי אמו (בראשי' כ"ד,) ולקיחת הנקמה מהאויב אשר על ידה תתקוע הנפש מהמית כעסה וחרון אפה, תקרא ג"כ נחמה ומזה נגזר הפעל הוי אנחם מצרי (ישעי' א'.) הנה עשו מתנחם (בראשי' כ"ז) ר"ל כי בחשבו שיהרגך מהר תתקוע המית נפשו וכעסו על לקיחתך הברכה ממנו, ונאמר גם על התרעה יען כי המתחרט ישנה עתה דעתו הקדומה שהיתה מרוצה במה שעשה כמו אין איש נחם על רעתו לעיל ח' ו' והש"ית הנעלה והנשגב מכל שנוי והתמורה, הוא באמת נעלה ומרומם מכל שנוי רצון ומחשבה ונחמה (כמו שביאר רנה"ו ז"ל במאסף תקמ"ח בזה הנוסח בתפלת קדיש „לעילא מכל ברכתא וכו' ונחמתא דאמירן בעלמא ע"ש.) וכל לשון נחמה הנאמר פה ובשאר מקומות אצל הש"ית מורה רק על שנוי איכות ומהות בני אדם המקבלים, אשר בעבורה תשתנה גם פעולת השם נגדם, אף שהוא בעצמו לא ישונה ופועל תמיד רק טוב לטובים ורע לרעים, ורק מדרך הלשון ליחס שנוי זה שהוא רק בבחינת המקבלים. להש"ית שהוא הפועל, כענין מ"ש חז"ל דברה תורה כלשון ב"א, כי הם מחליפים לרוב בחינת הפועל עם בחינת הפעול וכן להיפך, כמ"ש לעיל ד' כ"ג בהפך מזה ע"ש. י' אשר אמרתי, כתב רד"ק (בשנוי ל' ותוספת ממני) היא

ע"פ דברי חז"ל (בשנת כ"ג) כי הרעה המיועדת מהנבראים ע"פ ד', לא תחול כלל
כאשר ייטיבו המוזהרים מהם את דרכם הרעה, ע"כ אמר תחלה: ונחמתי על הרעה
אשר חשבתי לעשות לו, כי בשוב הגוי מרעתו תאחר הפורענות המיועדת לו רק במחשבה
ולא תצא אל הפועל כלל, אבל הטובה המובטחת מפי הש"י לא תשוב ריקם ללמיהות,
כי עכ"פ תצא להיות, ורק בהרעת המקבלים את מעשיהם לא תתמיד ותתקיים
הטובה ההיא, ע"כ אמר פה: ונחמתי על הטובה אשר אמרתי וכו' להורות שעכ"פ תצא
להיות, ככל לשון אמירה אצל הש"ית המורה על הוצאתו דבר מה אל הפועל, כמו ויאמר
אלהים יהי אור ויהי אור. אותו, כמו אתו ובא כת"ד. י"א ועל, כמו ואל יושבי
ירושלים וכן ותתפלל חנה על ד' ש"א ג' כי מלות היחס, ואף כי בעלי אותיות השוות
במבטא, מתחלפות לרוב. יוצר עליכם, שורש יצר הנאמר הראשונה על נתינת צורה
חומרית לדבר מה כרצון וחפץ הנותן אותה, וע"כ נקרא כן ביחוד העושה כלי חרש, יען
כי הוא יכול לשנות כחפצו על נקלה צורת הכלי אשר יעשה מחומר רך כמש"ל פרק ד'
והושאל אח"כ גם זה להורות על ה"ית אשר ביום בראו ארץ ושמים נתן בלי עמל כלל
כרצונו וכחפצו צורה ידועה לכל הנמצאים אשר הוציא תחלה מן האין אל היש כמ"הכ
(תהלים ל"ג) היוצר יחד לבם, ויען כי אין ביכולת האדם לחשוב שום מחשבה או רעיון
שכלי, אם לא יציגנו נגד עיניו תחלה ברעיונו כעין צורה חמרית, ד"מ צריך לצייר ברעיוניו
תחלה מלות חכמה ותבונה באותיותיהן או בהברותיהן בהעלות על רוחו מושג החכמה
והתבונה, עיין מזה בהקדמת באור מלות הגיון — נקראה המחשבה בעצמה בשם יצר
איין געבילד כמו וכל יצר מחשבות לבו (בראשית ו') ובדחז"ל יצר טוב ויצ"הר כמו
שנקראה הצורה החמרית דיא מאטעריעללע פארם ג"כ בשם יצר, כמו ויצר אמר ליוצרו
לא הבין (ישעיה כ"ט), ומלבד זה הלא נודע, כי כל מחשבות האדם ומשפטי שכלו והקשיו
לקוחים המה מיולדי והרגשי חושיו והם לבד היסוד לכל רעיוניו, ונמשך מזה כי החושב
נוכל לקרוא בשם יוצר דענקער, הנגזר משם יצר געדאנקע, ופה הושאל לאמר גם
על הש"ית שהוא יוצר ר"ל חושב מחשבות להרע לישראל כפי מעשיהם, אף שהוא ית'
איננו מצטרך במחשבתו לשום ציור חומרי וחושיי כנודע. שובו, ר"ל ע"כ שובו נא
בטרם תצא המחשבה הרעה אל הפועל. נואש, ר"ל הם יאמרו כי התוכחה הזאת לא
הועיל כי יוסיפו ללכת בדרך אשר אחזה רגלם בה, יען כי ההרגל התמידי כבר נעשה
להם כטבע שני ולא יוכלו עוד לשנות דרכם לטובה. י"ג שערוריה, פעולה זרה
ומתועבת המסבבת כי כל רואה יתמה וישער עליה עיין לעיל ה' ל'. י"ד היעזוב, ר"ל
היעזוב אדם בעבור צור שדי אשר ממנו יזלו מים רק לפעמים, את שלג לבנון המשקה
תמיד את כל הארץ מסביב, ואם ינטשו בעבור מים זרים הנוזלים רק לפעמים, מים
קרים ר"ל הנוזלים תמיד בלי חשך, כאשר שכחוני עמי, אף שאני מקור חיים ומעין
ישועתם, למען עבוד הבלי נכר וקטר לשוא, אשר לא יועילו למו מאומה. והתי"ו במלת
ינתשו תמורת טי"ת, וזרים תואר למים הנוזלים רק לפעמים מעטים ודומים בזה לאיש
זר אשר רק לעתים ידועים יבוא בגבולינו כאורח נטה ללון. וגם תואר קרים מורה
על הנזילה מלשון כהקיר בור מימיה לעיל ו' וממנו נגזר גם שם מקור אשר ממנו
יזולו ויקרו המים. ט"ו ויכשילום, המכשילים ור"ל נביאי ומורי השקר אשר היו להם
הכשילום והתעו אותם מדרכיהם הסלולות אשר הלכו בהן מאז אבותיהם התמימים,
להוליכם דרך לא סלולה אשר לא שערום אבותם ור"ל לאמץ חדשות בעניני הדת
והאמונה. שבילי, שורש שבל יורה בערבית על ההליכה העליה והנמיכה, שטיפת ונזילת
המים, וע"כ יקרא הדרך אשר ילך בה האדם שביל, וסרח העודף מהבגד אחורי איש
הלבוש בו הנמשך והולך אחריו, נקרא בשם שובל שלעפפע, ויען כי הוא מעכב קצת
את ההליכה, עדי הלבוש בו לא יוכל ללכת במהירות כ"א לאט, וההולך לאט מראה בזה
לכל כי לא יירא ולא יחת מזולתו כי ירדוף אחריו, גם כי איננו עבד ונכנע לאחרים
אשר יוכרח למהר הליכתו לעשות מלאכתו המוטלת עליו, ע"כ היה השובל הזה דיזע
שלעפפע אשר הרבה פעמים ישא אותה העבד אחרי אדוניו או גבירתו אות החירות
והממשלה על זולתו. ע"כ אמר הנביא (ישעיה מ"ז) אל כשדים אשר תוסר עוד מהיות
גברת ממלכות ותוכרח ללכת בגולה ולנוס מהר מפני רודפיה „חשפי שובל" ר"ל הסירי
אותו למען לא ימנעך לרוץ מהר, ומהוראתו על העליה והנמיכה אויפשטייגען אונד
וואקסען, נגזר שם שבולת געטריידעאהרע, ושם שבלי הזיתים זכרי' ד' ר"ל ענפי
הזיתים, ובעבור הוראתו על הנזילה והשטיפה, נגזר ממנו שם שבולת הנהר (ישעי' כ"ד)

וגם השבלול שנזכר (תהלים נ"ח) על פי ידוע אשר מדי לכתו יניח רירו אחריו כאלו יזלו לחותיו ממנו. (המשך במחברת הבאה.)

חריצות העבודה ·

„Die Thätigkeit.“ (Nach Wackernagel.)

Von M. L. Kohn, Bezirksrabbiner in Piesling.

הארון הוא בנפשו יהיה העבד
לא ישב בשובה ונחת
לא יטמון ידו בצלחת
אם ביתו יכון ועל פני כל העם
יכבד ·

נם נא · השלך ביאור החכה
השליכהו על כל מים
תמיד בלי עצלתים
אם לא דגים תמצא אשר לא
תחכה ·

מלאכתו לבדו יעשה באמנה
מי על נעליו הקרועות
בידו יוכל לתת טלאות
ולתופר נעל לא ישלח אותנה ·

המחרשת תופיע כברזל עשות
אם תפלח ותבקע בארין
והמים הנאספים אשר לא יפרצו פרין*)
יעלו באשם וצחנתם תגדיל לעשות ·

---

*) על אמיתת המליצה הזאת, אשר בטבע המליאות יסודה, שהמים הנאספים ועומדים במקום אחד ימים רבים יבאשו וימקו והיו לדראון, בנתה החכמה התקועית בנאה לפני המלך דוד אליל דבריה הנעימים ותוואת אמריה היקרים, ללכוד בהם לבו לבנו אבשלום המודח מעל פניו על הרגו את אחיו זה שלש שנים ולמען השב מחשבות המלך אשר חשב על בנו זה לבלתי השיבו מנדחו סבבה פני הדבר להוכיח על פניו משפטו בטהורים אמרי נעם, באמרה, כי לא כאשר ייסר אלהים את האדם החוטא ייסר הוא, המלך היושב כסאות למשפט, את בנו אשר חטא לו. כי אם לה' יחטא איש ייסרו במשפט, ישלם פעולתו אל חיקו, אבל לא לנצח יריב עמו ולא לעולם יקצוף עליו, כי אם שלחו מעל פניו בחטאו, עוד ישיבהו אל ביתו בית אלהים; ואחרי כשלו ברשת העון יקימהו לבוא לפניו ולבקרהו בהיכלו; ואחרי מותו במעלו אשר מעל ואל עפרו ישוב לא ימות בארץ גזעו, מריח מי נשמת שדי אשר בקרבו ישרח בצרורות אלהים. ולהיות על האמת והדברים האלה אמרה לו: ולמה חשבת זאת לבלתי השב המלך את נדחו. כי מות נמות וכמים הנגרים ארצה אשר לא יאספו ולא ישא אלקים נפש וחשב מחשבות לבלתי ידח ממנו נדח (שמואל ב' י"ד י"ג י"ד) הכוונה: למה זה אתה על הארץ לא תשוב ינדחך ואלקים בשמים ישלח ידו ממרומים להשיב כל נדח ממנו! כי האמנם ראה גם ראה: אם מות נמות אין חלקנו כמים אשר יאספו אל מקום אחד, שם ילמהו ירומו תולעים ויבאשו. יעלו בהוהו ובגללו לנצח יאבדו. זאת לא זאת חלקנו, כי אם כמים הנגרים ארצה אשר לא יאספו: כמים חיים קרים נוזלים מצור שדי כפרץ רחב יאתיו, כבירים שוטפים, ישולו חולה, מבוא כפלגים עד כי יהיו לפלג אלקים מלא מים. ואחרי כי זאת חלקנו אחר המות הלא רואה אתה כי ישא אלקים נפש החוטאת וחשב מחשבות בשאתו שערי תשובה לאנשים החטאים בנפשותם לכלה פשע ולהתם חטאת לבלתי ידח ממנו נדח: כי אם רחקו מעליו יקרבהו, ימשכהו בעבותות אהבה וירחמהו כרחם אב על בנים להשיבו אל ביתו גם ירוה נפשו מנחל עדניו.

הכוונה הזאת נראה לי נכונה לפי סדר הדברים בפי' הכתוב הקשה הזה אשר רבו כמו רבו הפירושים בו ואשר העמיק הרחיב הדבר בו הרב המליץ הגדול רנה"ו ז"ל בגן נעול ש"ם אי"א א"ב. והנך רואה, קורא משכיל, כי לא כדעת המפרשים והמבארים דעתי במליצה: כמים וכו' אשר לא יאספו, והיא מן ההסך לפי' הרב

זאב הישן תמיד במעונו
שכב נרדם בערב
לא ימצא טרף
שה לא יבוא בגרונו.

משכימי קום באור הבקר
ומאחרים לישן
אם לפנים ראו אסון
עתה יצלחו צלח עד אין חקר.

כטוב הסחורה
תהיה המשכורה
ולרגל המלאכה
תבוא הברכה.

לְעוֹשֵׂי חֲדָשׁוֹת.

Von Dr. Adolf Ehrentheil, Rabbiner in Horschitz.

כֶּרֶם הָיָה לְאִישׁ חֲסַר דָּעַת
לְבָעֵר חֶדֶק נַפְשׁוֹ אִוְּתָה וַיָּעַשׂ
אֲבָל לֹא הִכִּיר נִטְעֵי נַעֲמָנִים
הַבְדִּיל לְהַבְדִּילָם מִקּוֹץ וּבַרְקָנִים
וְתַחַת הָסֵר שָׁמִיר וָשַׁיִת
הָיוּ לְבָעֵר שְׁתִילֵי זַיִת
עֲדֵי גַּן נֶחְמָד הָיָה לְבָתָּה
רָאָה, וְנִחָם אֶת אֲשֶׁר עָשָׂה —

אֲלֵיכֶם אִישִׁים עוֹשֵׂי חֲדָשׁוֹת
בְּטֶרֶם אֲדַבְּרָה אִתְּכֶם קָשׁוֹת
מַעֲשֵׂה חֲסַר לֵב פֹּה עָרַכְתִּי
וּלְמַטָּרַת מְשָׁלִי אֶתְכֶם לָקַחְתִּי.

יְצָאתֶם לְעַזֵּק גַּן הָאֱמוּנָה
בְּלֵב חֲסַר דַּעַת אֱמֶת וּתְבוּנָה
אֲמַרְתֶּם „הַגָּן מָלֵא קוֹץ וָחֶדֶק
„רַבּוּ הַקּוֹצִים מִנִּטְעֵי אֱמֶת וָצֶדֶק
„נְלְכָה וְנָסִיר שָׁמִיר וָשַׁיִת

הנזכר ז״ל ולמה תבחר. ולפי פירושנו יתורגם: דען ווען וויר שטערבען גלייכען וויר דעם וואססער, דאז אויף דעם באָדען פליעסט, דעססען אויך ניכט איינגעדענקט איזט. כיוואט גאָטט דאהער דעם זינדערס זעעלע ניכט ווידער אויף? האט ער ניכט פֿאָרזאָרגע געטראָפֿפֿען דאס דער אבגע־פֿאללענע ניכט אויף אימער פֿאָן איהם פֿערשטאָססען בלייבע.

„נֵלְכָה וּנְחַזֵּק בֶּדֶק הַבַּיִת"
אֲבָל הֲיְדַעְתֶּם נִטְעֵי נַעֲמָנִים,
נוּטְעוּ מֵאֵל חַי עַל נַחֲלֵי עֲדָנִים
הֲיְדַעְתֶּם לְהַבְדִּיל בְּעַיִן מְבַקֶּרֶת
מֶה לְבָעֵר — וּמֶה לְמִשְׁמֶרֶת?
רַב לָכֶם! לְשַׁקֵּר עֲמַלְכֶם,
בְּעַרְתֶּם הַקֹּדֶשׁ וְלֹא חֲמַלְתֶּם
בְּיָד מִתְהַפֶּכֶת בְּעֵינַיִם רָמוֹת
עֲשִׂיתֶם בָּתָּה עֲלֵי אֲדָמוֹת
תַּחַת הָסֵר קוֹץ וְחֶדֶק
מְאַסְתֶּם בִּשְׁתִילֵי אֱמֶת וָצֶדֶק,
מְאַסְתֶּם בְּגוֹשֶׁן עֲשִׂיתֶם חֲדָשׁוֹת
בָּהֶן יִתְעַנְּגוּ יִתְעַדְּנוּ הַנְּפָשׁוֹת
אֲבָל לֹא תִצְלָח! תְּבוּל לְשִׂיחַ
תּוֹרַת שְׁנוֹת קֶדֶם לָעַד תַּפְרִיחַ. —

דברים אחדים על תרגום הסורי (בראשית מ"ט י'.)

Von Leo. Eisler, Rabbiner in Eiwanowitz.

לא יסור שבט מיהודה — ולו יקהת עמים (בראשית מ"ט י') הנה ענין זה הכתוב בכלל ישמך לדעת המתרגם הסורי על ימות משיח אלהי יעקב, כאשר יראה באמת הקורא שם, וכאשר זה גם דעת אונקלוס ואחרים, עיין עליהם, אולם בפירוש „ולו יקהת עמים" יבדל הוא אחד מכל המתרגמים והמבארים ישנים גם חדשים הנודעים לי, כי תרגם „ולה נסכון עממא" ומה זה הוראת מלת נסכון? ואיך היא מכוונה אל מלת „יקהת"? ויען כי אין גם אחד ממפרשי עמנו והעמים העיר עוד על זה התרגום הנפלא (אשר באמת תמוה בעיני מאד) והוא זה יעירני לחקירה חדשה בחכמת הלשון כאשר נראה למטה, לכן לא אחדל מלשים עין בוחנת עליו ולבארו כיד ד' הטובה עלי. הנה שרש סכא הסורי הוראתו בבנין פעל (המכוון אל קל העברי) ראיה והשקפה; אולם בפעל (המכוון אל הפיעל) הוראתו יחל וקוות לדבר מה, (וידמה אל שרש צפה העברי, שגם הוא הוראתו בקל ראיה והשקפה ובפיעל יחול ותקוה כנודע) כי (למען תביא משל אחד ממשלים הרבים) המאמר „ליבושתך קויתי ד'" יתרגם הסורי „לפורקנך סכית מריא" מלת סכית, אשר היא עבר לפעל משרש סכא היא תרגום של „קויתי" ומאחר כי מלת נסכון פה היא ג"כ הפעל ר"ל העתיד לנסתר הרבים (והנו"ן בה כידוע ישמש לסימן זה הגוף ותרגומו בעברי ולו יקוו עמים) הנה בהכרח שהוראתה יחול ותקוה, ועתה מלת נסכון הנה שהיא פעל והיא תרגום למילת יקהת הנה אין דעת זה המתרגם היות יקהת פעל, באשר גם תמונתו ר"ל הברת —ת בשלש דברת גם השם „עמים" הנסמך אליו יורו היותו שם, רק כוונתו, כי השם יקהת הוא ענין יחול ותקוה והוא יתרגמו כפי הנראה יותר בלשונו בדרך פעל, באשר נודע כי זה הוא דרך המתרגמים בתרגומם לעשות משם פעל ומפעל שם, וכאשר עשה זה במקומנו גם אדוננו החכם רמבמ"ן ז"ל שאף הוא יתרגמו בדרך פעל „אונד צו איהם װערדען [illegible]" הגם שמנאלו הרב מהרש"ד יאמר, כי יקהת שם בשלש

דברת? ולפי זה תרגום ולו יקהת עמים לדעת הסורי הוא „אונד איהן (דען
פעמפטהאמ) וירד דיא האפפנונג דער פעלקער געריכטעט זיין“ (דומה אל
מליצת איי יקוו (ישעי' נ"א ה') הגם שזה נסמך אל ד', כי לא זר הוא כל כך
שישים פה שלוח האל שהוא המשיח במקום שולחו וייחס אליו כל היקר והגדולה) וזו היא
באמת מליצה יקרה ונחמדה מאד, כי יאמר בה שהעמים יהיו תחת ממשלת יד המשיח
עליו ישימו תקותם וכל ישעם וחפצם ממנו יהיה. אולם נרדפה לדעת שרש מלת יקהת
לדעת הסורי, הנה בהשקפה ראשונה אמרתי, כי היה נוסחא אחרת לפניו והיא: „ולו
תקות עמים“ אולם אחרי התבוננות מעט לא נחה בזה דעתי כלל, בהיות כי נפש
המשכיל לא תתן יד אל שינוי הנוסחאות בתורתנו הקדושה, אשר על ידי שמירה מעולה
ודאי נשארה תמיד בצורתה ותבניתה כמו שהיא לפנינו היום כאשר הגדתי דעתי על זה
בקונטרס „אבני נזר“ השלישי להחכם לעטטערים לד י' וי"א. ועתה קורא אהוב ראה זה
דבר חדש עלה בלבי בענין זה התרגום אולי תמצא כי נכון וישר הוא, וכי בעמק חכמת
הלשון מקורו. הנה ידוע, כי יש ויש בכל הלשונות הידועות לנו תמונות נושנות וחדשות
ר"ל מלות כאלה אשר בתחלה היו נהוגות בפי כל והיו משתמשין בהם כותבי הספרים
למרבה (תמונות נושנות) וברבות העתים שבו להיות להם תמונה אחרת, אך באופן
שהמקור הראשון יהיה תמיד נודע וניכר היטב והנה חדשות נקראו, וזה השינוי מונח
בטבע העמים והלשונות והוא חלק מקורותיהם ותולדותיהם ודאי, כי קרה מקרה זה
הכללי, גם לשוננו העברית בהיותה עוד שפה מדברת והיתה בחיים חיתה וגם בה יש לנו
להבדיל בין תמונות נושנות ובין אלה, אשר חדשות הנה, וזה לנו האות, אם נמצא
להורות מושג אחד שתים או שלש מלות ואחת מהנה תמצא רק פעם או פעמים בעוד
שהאחרות תמצאנה הרבה פעמים בספרי קדש, הנה ודאי שזו האחת היא היא התמונה
הנושנה, נקח למשל מלה רהטים שהוראתה תעלות עשויות למרוצות המים (טרענק-
ריננען) שרשה רהט והנה זה השרש מציאותו לרוב בלשון ארמי וסורי כידוע אך
בלשוננו העברית נשמש תחתיו תמיד זולתי במלה הנזכרת בשרש רוץ (אשר בודאי נתהוה
מזה הראשון בהפוך הי"א אל וי"ו ועיי"ת לגדי"ק) וזה יורה היות השרש רהט תמונה
נושנה, וכן המלות אברך (בראשית מ"א מ"ג) אגאלתי (ישעיה ס"ג ג') נושנות הן
בתבניתן, כי האל"ף בהן היא לסימן הפעיל כבלשון ארמית וסורי תחת אשר במקומות
אחרים תופס המורתה תמיד אות הי"א, וזה ההפוך נתהוה ודאי על ידי שינוי העתים,
אשר על ידו תשתנה תמיד גם הלשון קלא וכן מלת מהול (ישעיה א' כ"ב) נראה היותה
ג"כ תמונה נושנה ולדקו דברי החכם שד"ל בבאורו להפטרת חזון ישעיהו שענינה ענין
מילה וכריתה כאשר יאמר גם בלשון ערבי כשאדם מערב מים ביין שעבה בו פלעים והרג
אותו מפני שהאלים כחו, וכן המשורר הרומי מארטיאלים אומר: **jugulare Falernum**
ר"ל שחוט היין הטוב (כל אלה הם דברי החכם שד"ל בשם שולטענס לאזענמיללער
וגזעניוס) והנה נהפכה הי"א אל וי"ו ונאמר מול, ועדות נאמנה על זה ההפוך, באשר
חז"ל ישתמשו לרוב בשרש מהל על עהרת ולאות שפת עברית לענין הנזכר וזה יורה שהי'
נהוג ומאז בפי העם (כי חז"ל כידוע תמיד בלשון העם ידברו) הגם כי חדל להיות עוד
במכתב ושב להראות כזר בו, והנביא הנבחר ישעיה, אשר בדבורו הנשגב משוח בשמן
הנעימות והיופי יאהב גם השמוש במלות זרות, אשר הן לפעמים עדי עדיים למליצה ויתנו
לה רב חן ותפארה (כאשר העיר על זה החכם רב שלמה לעווינזאהן בגלד האחרון מספרו
הנחמד מליצת ישורון) לא מנע משאת פה גם מלת מהל על שפתיו. נשפוט עתה על
מלת יקהת לפנינו, שענינה לדעת הסורי ענין יחול ותקוה הנה חשב אולי, כי היא
הנסמך מן יקהה אשר היו"ד בה היא אות המשקל כמו במלת יצהר ושרשה קהה
האפפען, אך אחר ימים ועתים נהפכה הי"א האחת אל וי"ו ונהיה ממנו קוה וממנו
השם תקוה (קהה = קוה, יקהה = תקוה) אשר מציאותו לרוב מאד בספרי
הנביאים והכתובים, ויען כי השם יקהת לא נמצא רק פה ובספר (משלי ל' י"ז) *)

---

*) אין בידי תרגום הסורי לכל ספרי קדש לעיין בו איך תרגם ותבוז ליקהת אם
(משלי ל' י"ז) אשר זו המלה נראה שוה בהוראה אל זו לפנינו. ונראה שהיא
מליצה קלרה ועמוקה לפי תרגום הסורי פה וכוונתה כך היא: האם, אשר מעת
הולד הילד תשים עין אהבתה וחמלתה עליו, תכלכלהו ותשמרהו, תגדלהו כבבת
עינה וגם לעת גדלו לא תרף ידה ממנו ועוד על משמרתה תעמוד לבל תאונה אליו
רעה ונגע לא יקרב לו בכל אשר יפנה, הנה חלף כל עמלה ויגיעה לא תבקש

הנה נאמר, כי גם הוא תמונה נושנה כשאר המלות שהבאתי למעלה. זו איפוא השערתי בענין זה התרגום. ועתה על פי מחקרי זה קחה נא עוד מידי ידידי הקורא באור שתי מלות קשות ההבנה בספרי קדש והן: א) ורהבם עמל ואון (תהלים צ׳ י׳) אדוננו החכם רמבמ״ן ז״ל תרגם „אונד איהר שטאָלץ״ וזה לא ייטב בעיני כלל, כי מה ענין רהב אל עמל ואון ואיך יהיו אלו נאחדים יחד? ואני על פי דרכי האמור אפרשהו ככה: ידוע כי כל תנועה גדולה מושכת אחריה אחת מן אותיות אהו״י השוה עמה במוצא ר״ל הקמץ מושכת אחריה אל״ף או ה״א, חירק וצירי מושכות יו״ד וכו׳ כאשר העיר בצדק על זה הכלל החכם בן זאב בספרו תל״ע לד י״א עד שלפעמי׳ נכתבה האות הזאת הגם שלא להורות מה כמו וקאם שאון (הושע י׳ י״ד) מיאתי (ישעי׳ מ״ד כ״ד) והן נקראות קולות עבריים (נאטורלויטע) מעתה אומר, כי „ורהבם״ פה הוא מענין כמות וריבוי והכוונה, כי רוב ימי שני חיי האדם, אשר שבעי׳ או שמונים במספר עמל ואון הם, ואולי היה כתוב מתחלה ו ר ב ה ם (והוא כמו ו ר ב ה ם בחלוף השורק קטן לקמץ כמו ע ז י ע ז י) בה״א אחר הבי״ת לבלי שתורה הורה מה ושיא רק האות הנמשכת בטבע מכח הקמץ גדול והיא באמת תמונה נושנה, אך המעתיק לא הבין זה וחשב לתקן בשומו הה״א בין הרי״ש להבי״ת ובאלו מענין רהב — והנה אחרי כתבי זה מצאתי בהוצאת מקראי קדש להחכם לונץ מתורגם „אונד דורין דרענגעט זיך״ א. ז. וו. וזה כמעט מכוון לדעתי ושמחתי מאד. ב) לב שמח ייטיב ג ה ה ורוח נכאה תיבש גרם (משלי י״ז כ״ב) מלת ג ה ה יפורש לדעת המפרשים מענין רפאות ובריאות (וזה בלי כל ראיה) ואמנם המתבונן פה היטב יראה, כי כוונת המאמר להאר פעולה (ווירקונג) והפוכה שישפה דבר על דבר, ומאחר שפעול הפעולה בחלקו השני הוא מלת ג ר ם ויאמר כי רוח נכאה תיבשהו, הנה בהכרח שמלת גהה, אשר היא הפעול בחלקו הראשון תהיה כמעט זה הענין עצמו אם גם בשינוי הוראה קצת, אשר יאמר עליו, כי בהפך לב שמח ייטיב לו? ואמנם על פי דרכי נראה היות מלת ג ה ה תמונה נושנה והוראתה הגוף אשר לדבר, אך אחר ימים ועתים נהפכה הה״א האחת אל וי״ו ונהיה ג ו ה (התמונה המקורית מן ג ו י ה) כמו שלף ויצא מ ג ו ה (איוב כ׳ כ״ה) עיין ספר המלין להחכם גזעניוס ומעתה זה המאמר נאמר במליצה הנקראת בלשונות העמים Synecdoche בה יושם החלק בעד הכל והכל בעד החלק in qua pars pro toto et totum pro parte imponitur כי ג ה ה בחלקו הראשון יהורה כל הגוף וג ר ם בחלקו השני העצמות שהם רק חלק מהגוף וסוף סוף שתי אלו המלות אחיות הנה ונכלל מושג האחת בחברתה וזה השינוי עבה, כאשר הכפלת מלת גהה או גרם בשני חלקי המאמר לא תנעם כל כך על אזן שומעת, ומליצה זו ר״ל מליצת Synecdoche איננה זרה כלל בספרי קדש, כי כן מצינו תחת און ראיתי אהלי כושן ירגזון יריעות ארץ מדין (חבקוק) יאמר בחלקו השני „יריעות״ שהן רק חלק מהאהל וזה שלא להכפיל מלת „אהלי״ ויתורגם איין פֿראָהעס הערץ וואַבּט דען קאָרפּער פֿערגניגט א. ז. וו. הכלאיהך בזה המעט כי גם בלשוננו הקדושה יש מלות, אשר תבניתן לוכתן ומליאותן המעט יורה היותן נושנות, ואם חכמי לב אוהבי שפת עבר ישימו לב לדברי אלה אולי יודו, כי האמת אתי וכי החקירה בזה הדרך לא מעט תועלת היא, כי אם יגלו על ידה חדשות ונצורות יפילו אור על מקומות סתומים ונעלמים בספרי קדש, אשר הם שארית מחמדינו סגלת תפארתנו מנחמינו מעמלנו ומיקרי אוצר חיינו.

ל. אייזלער.

שכר אחר, כי אם היותו איש ישר ותמים המשמח אלקים ואנשים וזה תקותה — ועתה הבן, אשר במעלליו ופעליו לא עוזים יעבור האם ויעליצה הנה נראה כאלו ילעג לתקוה הזאת בה איתה נפשה תמיד. ויתורגם אונד דער האָפֿנונג דער מוטטער שפּאָטטעט א. ז. וו. ואם באפשר שיאמר, כי הקורי לא יתרגמהו בזה הענין, הנה יתכן שלא היה בידו להסכימו היטב עם תרגומו אל „ולו יקהת עמים״ או שבעת תרגומו ספר משלי לא חשב עוד בתרגום מלת „יקהת״ דספר בראשית וזולת זה מי זה יערבנו, כי המתרגם ספר בראשית גם הוא המתרגם ספר משלי אולי שני אלה התרגומים אינם מילדי אב אחד הם? —

---

*

תורה נדרשת

Von S. D. Luzzatto, Professor am Collegium rabbinicum in Padua.

פרק ששי.

יבאר מה תועלת בחקירה;
ומה הספק הנשאר אחריה:

מי לא יתפלא על הדבר הזה הרבה מאד? ומי יאמין לשומעם, ויאמר, כי אין שכלנו מועיל לנו מאומה, כי תועה הוא תמיד? ומי לא ידע, כמה מעלות טובות לשכל עלינו? מי לא ראה, כמה מיני מלאכות מחשבת חדש בתבונתו? וכי תועה היה שכלנו, בחדשו מלאכת החרישה, והזריעה, והקצירה, והעמירה, והדישה, והזרייה, והברירה, והטחינה, והרקדה, והלישה, והאפייה, והגזיזה, והלבון, והניפוץ, והצביעה, והמטוה, והאריגה, והלידה, ועבודת העור, והמשי, והמכתב, והחקיקה, והבנין, ומעשה הספינות, וכלי השעות, ובתי העינים, והרפואה, ומציאת העולם החדש, ויתר המציאות הרבות אשר מצא? לא כן. לא תועה היה, אבל באמת בעינינו רואים אנחנו את תועלת חקירתו: אם כן לא תמיד הוא תועה.

אם כן לעזוב את שכלנו לצמיתות, בל נשתמש ממנו לעולם, לא יתכן, יען וביען לא תמיד הוא תועה; וללכת אחריו לבטח, גם זה לא נוכל עשוהו כי תועה הוא לפעמים: אם כן הנה נתחכמה לו, ונבקש (אם ישנו) דרך ישר בו נלך לבטח, בהשתמשנו ממנו, ובבור השגגות לא נפול.

והנה תחלה נתבונן כי כל ידיעה אשר ידע האדם בחקירת שכלו, לא תגיע לו, כי אם על ידי ידיעה אחרת. אשר ידע מלפנים כנודע: ואם אין כן על כרחנו כל ידיעות שכלנו נוסדות על ידיעה, שאין עליה ראיה, שאם לא כן, אין לדבר סוף; ומן הצרה הזאת אין מנוס לברוח.

אולם מכל מקום יכול נוכל ליסד את כל ידיעות שכלנו על יסודות, אשר אם אין בידנו להביא עליהם ראיה, אין בידנו גם כן להכחישם, מלבד היות טבענו נוטה להאמין בהם: ומה יהיו היסודות האלה? הלא המה חמשת החושים, וחוש הנפש והזכרון.

הלא ראינו למעלה, כי הידיעות אשר נדע על ידי שלשת הכחות הללו אין בידנו לקיים אותן, וגם לא להכחישן, אבל בטבענו נוטים אנחנו להאמין בהנה. אם כן, אם נקח אותן לאבני יסוד ועליהן נבנה כל ידיעות שכלנו, אזי תהיינה באמת נוסדות על ידיעה, שאין עליה ראיה, ואף גם זאת לא תעמודנה על קו תהו ואבני בהו, אך על יסוד שאינו נופל, מאין בידינו להכחישו, מלבד נטותנו להאמין בו בטבענו.

וכל זה איננו שוה, כי עדיין צריכים אנו לדעת אי זה הדרך נלך בו להבין דבר מתוך דבר, כי עכשיו יש פתחון פה למרחיקי חקירה לומר: אם אמת נכון הדבר כי כל ידיעות שכלנו נוסדות על ששת החושים והזכרון, א״כ מה הועילה לנו החקירה? הלא יספוק לנו בהרגישנו בחושינו, ובזכרנו בזכרוננו בלי אשר נחקור בשכלנו: ואם תאמר כי החקירה מודיעה אותנו דבר אשר לא נדעהו על ידי החושים והזכרון לבדם. אם כן הפרת בריתך, אשר כרת לפנים, ליסד כל ידיעות השכל על החושים והזכרון: ונמצאתי אם כן עוקר את השכל מתחת השמים, וגם זה הבל כי כבר התבררה אלינו רוב תועלתו במציאות הרבות אשר מצא, כי החושים והזכרון לבדם לא יוכלו לחדש דבר.

והנה בדור הקודם אחד מגדולי חכמי אומות העולם, קונדילאק שמו, ראה כי חכמי התשבורת, כאשר יבקשו מענה לשאלה הנשאלת לפניהם, ינתחו הדק היטב חלקי השאלה, עד אם מתוך השאלה עצמה יוציאו את המענה בלא כל מלאכה אחרת.

כגון אם יאמר להם אדם: בשתי ידי יש לי צרורות, ובהעבירי אחד מהם מיד

ימיני ליד שמאלי, מספר הגרורות אשר בזו, יהיה שוה לאשר בזו: ואם אעביר אחד מהם משמאלי לימיני, אז תחזיק יד ימיני כפלים ממה שבשמאלי.

הנה חכמי התשבורת ינתחו דברי האיש, ויקחו מליתם, ויאמרו תחלה:

הימין בחשבון אחד, כשמאל ועוד אחד.

הימין ועוד אחד, כשתי שמאליות בחשבון שנים.

אחר כן ישובו ויחליפו המאמרים האלה במאמרים אחרים ויאמרו:

הימין, כמו השמאל ועוד שנים.

הימין, כמו שתי שמאליות בחשבון שלשה.

אחר כן יקרבו שני המאמרים ויעשו מהן מאמר אחד, לאמר:

השמאל ועוד שנים, כשתי שמאליות בחשבון שלשה.

ועוד יחליפו המאמר הזה בשלשה מאמרים אחרים לאמר:

שנים ועוד שלשה, כשתי שמאליות בחשבון שמאל אחת.

שנים ועוד שלשה, כשמאל אחת.

חמשה כשמאל אחת.

והנה מצאו כי בשמאל האיש חמשה גרורות; ובנתחם את המאמר, אשר אמרו למעלה: הימין כמו השמאל ועוד שנים ימצאו כי שבעה גרורות בימינו, ויגידו את כל החידה.

וכראות קונדילאק כי חכמי התשבורת מוצאים את האמת תמיד, ואי אפשר להם שיתעו: ויאמר בלבו, אין זאת רק בעבור הדרך אשר דרכו בה, ואם כן, אם נלך בדרכם ביתר כל החכמות, גם בהן נמצא תמיד את האמת ולא נתעה. ונחוקרו על הדרך הזאת אשר דרכו חכמי התשבורת, ראה כי כל מאמר ממאמריהם נכלל בקודם אליו, מפני שהוא שוה לו, ושניהם דבר אחד, כי אומרך, שנים ועוד שלשה כשמאל אחת, ואומרך, חמשה כשמאל אחת, הלא הענין אחד הוא, ואין השנוי רק במלות.

ובכן עלה בלבו להביא הדרך הזה ביתר כל החכמות, ויחשוב כי להבין דבר מתוך דבר אין לנו רק לנתח לנתחים את הדברים אשר נדע על ידי חושינו וזכרוננו; ואשר נדע בחקירתנו, נודע היה אלינו מלפנים בכח ולא בפועל, ועל ידי הנתוח הזה, נוציא ידיעתנו מן הכח אל הפועל, כי אשר יאמרו אלינו חושינו וזכרוננו נחליפהו במאמר אחר הדומה לו ונולד ממנו, והשני בשלישי הדומה לו ונולד ממנו, והשלישי ברביעי, והרביעי בחמישי, עד אם נמצא את מבוקשנו, כאשר ראינו, אשר יעשו חכמי התשבורת. זאת מחשבת החכם קונדילאק.

ואולם הלא עדיין השאלה במקומה עומדת, כי בהחליפנו מאמר במאמר, הלא לא נמלט מעשות אחת משתים: או כי נחליף מאמר במאמר דומה אליו בכל, או כי נשים תחתיו מאמר אשר לא ידמה לו בכל. והנה הדבר ברור כשמש.

מעתה אם המאמר השני דומה לראשון בכל, אם כן לא הרוחנו דבר, ואם כן חזר הדין, שאין לנו צורך בחקירה. ואם לא ידמה לו בכל, אם כן קראו איננו סמוך על החושים והזכרון, רק מלבנו בדינו אותו, ועל קו תהו ועל אבני בהו הוא עומד.

אבל החכם קונדילאק טעה, בהביאו ראיה מחכמת התשבורת ליתר כל החכמות; והאמת, כי הדרך הטובה בחכמת התשבורת, לא לעזור ולא להועיל ביתר כל החכמות: ועתה אפרש:

הלא ידעת כי יש שמות העצם ויש שמות המקרה. שמות העצם כגון זהב וכסף ונחשת; שמות המקרה, כגון חכמה, גבורה, אמת ושקר; וכל שמות המספר גם המה מן המין השני הזה, כי רק לאהבת הקיצור קראנו אחד לדבר היושב לבדד, ולקבוץ אחד ואחד קראנו שנים, ולקבוץ אחד ואחד ואחד קראנו שלשה, אבל אחד שנים ושלשה, אינם דבר, רק בדמיוננו.

ובכן גם חקירתנו תסוב לפעמים על דברים, העומדים בעצמם, ולפעמים תסוב על דברים אשר לא יעמדו רק בדמיוננו; ואני קורא לראשונה חקירת הדברים. ואל השניה חקירות המלות: וגם קונדילאק הבין ההפרש הזה.

מעתה אם דרך הנתוח יצליח האמת לחכמי התשבורת, הלא זה כי הואיל ואין חקירתם רק חקירת המלות, והם היטב ידעו כל ענינן, כי הם בדאו אותן, על כן, בהחליפם מאמר במאמר, מלבם יוסיפו בשני דבר חדש אשר לא היה בראשון, ואשר ידעוהו, בעבור היותם המה בוראי המלות, ואין ענינם נעלם מהם,

כגון באמרם, שנים ועוד שלשה, כשאלו אחת, כבר ידעו כי שנים ועוד שלשה יהיו חמשה, יען וביען הם המה אשר נתנו שם שנים לקבוץ אחד ואחד, והם נתנו שם שלשה לקבוץ אחד ואחד ואחד, והם נתנו שם חמשה לקבוץ אחד ואחד ואחד ואחד וא', ועל כן יוכלו להחליף המאמר הזה באחר, לאמר חמשה כשאלו אחת.

ואין אמת היות המאמר הזה השני דומה בכל אל הקודם, אבל יש בו תוספת שהוסיפו בו חכמי התשבורת מלבם; ואין לומר א"כ על אבני בהו עומדת התוספת הזאת שהרי כל החקירה חקירת המלות היא, א"כ תוספתם תוספת אמת, כי היטב הם יודעים מה כוונתם במלות ההנה. ואין כאן צורך, רק לחוש הנפש ולזכרון.

אמנם בבואנו לחקירת הדברים, אז לא יועיל לנו הדרך הזה, כי התוספת אשר היה לנו להוסיף בכל מאמר ומאמר, אין בידנו להוסיפה, כי לא בראנו אנחנו הדברים ולא נדע טבען בשלימות, ואם נעיז פנינו להוסיף אותה מלבנו, נבנה מגדל הפורח באויר.

השתא דאתינן להכי, הנך רואה כי בחקירת הדברים אין בידינו לדעת בבירור ידיעה, אשר לא באה אלינו על ידי חושינו וזכרוננו, שהרי ראית, כי אם נוסיף דבר על דברי חושינו וזכרוננו לא יהיה לו על מה שיסמוך, וזה מפני שאין אתנו יודע טבע הדברים, כאשר נדע טבע המלות, כי אנחנו בראנו את המלות, ואת הדברים אל אלהים ה'.

ומה נעשה מעתה? נעזוב את החקירה, ונדבק בחושים ובזכרון? והלא ראינו כמה פליאות מלאנו בחקירתנו, ואשר לא נוכל למצא אותן בלעדיה ומה נעשה? . . . . אבל . . . לו יכלנו להחליף חקירת הדברים בחקירת המלות, הלא אז ייטב לנו: הלא אז יהיה מקום לחקירה . . . . ואיככה נמיר זו בזו? . . . . הט אזנך ושמע:

נאסוף בתוך אוצר זכרוננו דברים רבים, אשר הרגשנו על ידו ששת החושים, ושם יעמדו ימים רבים, כאשר אסורים בבית הסהר; והיה בשעת הצורך, אזי נוציא מאוצרנו כל הדברים הדומים, אשר שמה, וכן נאמר בלבבנו: פעמים הרבה ראיתי אשר נהיה כזאת; א"כ כל עוד לא יתחלפו חקות שמים וארץ, הלא יקרה כה.

הנה אינני אומר בהחלט איך יפול הדבר, אבל אני אומר, איך יפול הדבר כל עוד לא יתחלפו חקות שמים וארץ; נמצא שאין חקירתי חקירת הדברים, אלא חקירת המלות, והואיל ויודע אני טבע המלות האלה, כי אני בדיתי אותם על כן יכולני להוסיף תוספת על דברי חושי וזכרוני, כי אלה יאמרו אלי מה שהיה, ואני מוסיף, שאם יהיה לעתיד, כאשר לשעבר, מה שהיה הוא שיהיה. והתוספת הזאת גלוי וידוע שיש בידי להוסיפה, כי איננה רק חקירת המלות, ועל ידי חוש הנפש והזכרון יודע אני כוונת דברי.

והמעשה הזה, הוא הנקרא בפי חכמי ההגיון הקש, וכשמו כן הוא, כי החוקר מקיש דבר לדבר, כאמור: והוא בעל שלשה מאמרים.

המאמר הראשון (אשר קראוהו הקדמה גדולה) הוא כלל גדול, המלמד, כי הדברי' אשר יהיה בהם ענין אחד או יותר, יהיה בהם ג"כ ענין אחר, וזה בעדות החושי' פעמי' רבות, כלומר כי פעמים רבות כן הרגשנו בחושינו כגון: פעמי' רבות הרגשתי, כי האש מביא מכוה בבשר הנוגע בו.

המאמר השני (אשר קראוהו הקדמה קטנה) הוא פרט קטן המלמד כי הדבר אשר אנחנו מדברים בו, יש בו הענין הראשון, או הענינים הראשוני' אשר בכלל האמור, וגם זה בעדות החושי', כגון: אני נוגע בבשרי באש.

המאמר השלישי (אשר קראוהו תולדה) גם הוא פרט קטן, והוא משפט השכל האומר, כי אם לא ישתנו חקות שמים וארץ, מה שיהיה יהיה כמה שהיה, כגון: אם לא יתחלף החק, האמור במאמרי הראשון, בשרי יכוה.

והנך רואה כי המקיש הקש כזה לא יוכל לתעות; וגם תבין כי יש הקש בנוי על הקש, וכן לאין תכלית, וכלם שוים לטובה, אם נעשו כלם כראוי; ושאר מופתי חכמת ההגיון, כלם יוצאי חלציו של ההקש הזה המה, ונוכל להשתמש בהם בכתבי המליצה והשיר אבל לברר את האמת אין טוב מזה. והנה התבאר, כי יש למחקר על מה שיסמוך, ולא יותיר אחריו ספק מאומה אלא שמא ישתנו חקות שמים וארץ.

במה דברים אמורים? בחקירת הדברים; בה יכון הדרך הזה שהוא בקירוב דרכו של אריסטוטילי, ושמו בפי הנכרים סינ"עיזי, ואני קורא לו דרך הקבוץ; אבל בחקירת

המלות אין לסור מדרך קונדיליאק שהוא דרך חכמי המסורת, והנכרים יקראו לו אנאלי״זי, ומי יקוננו דרך הדקדוק, כל קבל די מהדק וחסל כלא.

פרק שביעי.

יבאר, כי אין החקירה תופסת
באשר לא יפול תחת החושים.

ויהי אנשים, אשר הבינו מקצת הדברים האלה, וכלם לא הבינו: הבינו כי יש למחקר על מה שיעמוק, ולא הבינו, כי הוא נסמך על הרגשות החושים; ועוד לא הבינו כי לעולם יותיר אחריו ספק, שמא ישתנו חקות שמים וארץ; ומכאן נפלו בשתי שגגות גדולות.

ראשונה, יען לא הבינו, כי כל המחקר נסמך על הרגשות החושים, באו לחקור גם על הדברים אשר לא יפלו תחת החושים, כגון על הנשמה והמלאכים, והאדון היחיד יתברך שמו והאמינו אמונה שלמה אל כל העולה במצודת חקירתם, גם בדברים הנשגבי' האלה, ואפילו נגד הכתוב בתורת משה.

שנית, יען לא הבינו, כי כל מחקר יותיר אחריו ספק, שמא ישתנו חקות שמים וארץ, האמינו, שהעולה במחקרם היה יהיה על כל פנים, וכל אשר כנגדו שקר בלא ספק: ובכן באו לכפור בכל המעשים אשר נשתנו בהם סדרי בראשית, אפילו בכתובי' בספר התורה.

והאנשים האלה הם הנקראים בשם יוני פילוסופים, כלומר אוהבי החכמה, אבל בני עמנו יחדו השם הזה לחכמי הגוים, ואל היהודים המתהלכים בדרכיהם ומרבים החקירה כמוהם. ובאלה נדברו יראי ה' בספריהם, ויגלו את ערותם, ויקללום קללות נמרצות והדין עמם.

ואולם לא ידעו למצוא להם תשובות נוצחות, להראות להם בבירור, במה תעו; ובכן לא השיבום מעון, רק נפלו גם הם בשוחה אחרת, הלא היא שנאת החקירה, וכבר בעלנוה למעלה בעזר אלהים, והנה עתה באתי לבאר שתי השגגות, אשר אמרתי אשר שגגו האנשים האלה הנקראים פילוסופים.

הדבר האחד, אשר לא הבינו הוא, כי כל מחקר צריך שיהיה נסמך על ההרגשות החושים, וזה דבר ברור מאד, שהרי אם לא נסכים בדבר הזה, לא יהיה לדבר סוף, כאשר הוכחנו למעלה; א״כ מה שאיננו נופל תחת החושים לא יפול כמו כן תחת המחקר כלל ועיקר.

ואל יקחך לבך לומר: מהנופל תחת חושי אביא ראיה מאשר לא יפול תחתיהם; כי ההקש אשר אמרתי למעלה, איננו אלא בין הדברים, אשר אנחנו רואים ביניהם דמיון כגון האש אשר הרע לי אתמול, זוכר אני היותו דומה לאש, אשר לפני היום, ועל כן אקיש אותם זה לזה לאמר: אם לא ישתנה אחד מחקות השמים והארץ, וישנות האש משרוף, גם עתה אכוה בנגעי בו, אבל מי יעלה על לבבו להקיש שני דברים, אשר לא ראינו ביניהם שום דמיון? מי זה אשר יאמר: המים אינם שורפים, א״כ אם לא ישתנו חקות שמים וארץ, גם האש לא ישרוף? ומה הפרש בין המקיש הקש כזה, ובין המקיש דבר אשר לא הרגיש בחושיו לאשר הרגיש אותו? אין דבר ואולם שניהם עופלי שקר.

הא למדת כי הנשמה והמלאכים והאדון היחיד יתברך שמו, הואיל ואינם נופלי' תחת חושינו, אין לנו לחקור אותם כלל בעיני שכלנו; ובאלה נאמר: במופלא ממך אל תדרוש, ובמכוסה ממך אל תחקור, ואחר המשוררים הביע אומר: אל נא תחקר את הנשגב מחומר.

ומה מאוד תעו מדרך, המאבדי' ימיהם לחקור, אם הנשמה רוח או בשר ואם תעמוד אחרי מות האדם; ואם הבורא יחיד או רבים; ואם הוא רוח או בשר ואם הוא חי לנצח, ולמה זה ברא את העולם, וכיוצא בדברים האלה, אשר לא יפלו תחת חושינו.

הלא ראית, כמה דעות מדעות שונות היו לחכמים בדברים האלה: זה אומר שהנשמה חלק אלוה ממעל, וזה אומר שהיא נבראה; זה אומר שנבראת קודם הגוף, וזה אומר שנבראת עמו; זה אומר שבכל אדם יש נשמות כל צאצאיו, העתידים לצאת מחלציו, וזה מכחיש הדבר; זה אומר שהיא אש, וזה אומר שהיא רוח, וזה אומר שהיא דם, וזה

אומר שאיננה גוף; זה אומר שתחיה אחר מות האדם, ויש אומר שתכרת עמו; זה אומר שנשמת האדם מתגלגלת באדם אחר, וזה אומר גם בבהמת וחיה, וזה אומר גם בעלים ואבנים, וזה מכחיש את הגלגול מכל וכל: זה אומר שהבורא אחד הוא וזה אומר שהם רבים; זה אומר שיקבל שנוי וזה אומר שלא יקבל שום שנוי; זה אומר שהוא משגיח, וזה אומר שאיננו משגיח; זה אומר שברא את העולם להיטיב בו וזה אומר להראות גדולתו, וזה אומר שהעולם כלו חלק אלוה, ורבות אלה; וכל זה יורה שאין בידנו לחקור את הדברים הנשגבים מחושינו.

אך כראות מקלת החכמים את כל המחלוקות האלה, סרו מהר מני דרך החקירה, ויאמינו היות שכלנו תועה תמיד, וכבר בעלנו דבריהם למעלה: והאמת הברור, כי בחקרנו על הדברים הנופלים תחת חושינו, ובלכתנו בדרך אשר התבאר למעלה לא נוכל לתעות, אבל בחקרנו על הדברים הנשגבים מחושינו, על כרחינו נבוא לידי טעות.

ואולי תאמר: אבל מלבד הרגשות החושים, יש עוד הידיעות הנטועות בנפשנו הנמצאות בה למיום הבראה, הנקראות מושכלות ראשונות, ועל אלה נסמוך בחקירת הדברים, אשר אינם נופלים תחת חושינו.

(ההמשך במחברת הבאה.)

ספר כריתות *)

Von Ephraim Luzzatto.

שְׂנֵאתִי מָאַסְתִּי אוֹתָכָה
כְּמוֹ מִלְּפָנִים אֲהַבְתִּיךָ
עַתָּה רוּחִי שְׁכָכָה
כִּי מִלִּבִּי שִׁלַּחְתִּיךָ.

רַק אוֹתִי בָחַרְתְּ
בִּלְבָבֵךְ אָמַרְתְּ
וְאֵיךְ שֶׁקֶר מִלֶּיךָ!

לֹא עוֹד אֶזְכָּרְכִי
דְּרָכֶיהָ מְשָׂרֶכֶת
וְאַחַר רוֹב כְּזָבַיִכִי
לֹא אוֹסִיף עוֹד לָלֶכֶת.

עִם מִי שָׁם מְנֻגֶּד
תִּבְגּוֹד בִּי בֶגֶד,
הָסֵבִּי עֵינָיִךְ!

---

*) נמצא אתי בכתובים שיר נחמד מאת המליץ המפואר הרופא ר' אפרים לוצאטו ולא מצאתיו בין שיריו הנדפסים בספר אלה בני הנעורים מהדורא ראשונה ואחרונה, והראיתיו לרבים וכן שלמים ויהי חדש בעיניהם, ועל כן אמרתי להעתיקו לך. והיה אם כן הוא כי לא יצא עוד לאור עולם, אקוה כי תתן לו שם ושארית כי נעים אף נחמד הוא מאד, ובלתי המחבר להוסיף עוד שושן יקר לעטרת המליצים אשר בראשו. **אלכסנדר צעדערבוים.**

תולדות ר"א הגדול. Von Joseph Löwy.

(חתימה) ועתה אם השכלני, קורא נחמד, כמה ימי חיי ר"א תחת מכבש הנדוי? אז תכלימני מאוד, כי לא אוכל להשיבך, עכ"פ נראה שלא האריך ימים אח"כ (יוחסין); שאל נא רופאיך ויגידו לך: כי איש אשר רוח מרה שורה בו, הלא כל ימיו מעטים ורעים ומעונים בחלאים רעים ונאמנים, חולה רעה היא עד מאוד. ובאמת לא מצאנו אחד מחכמינו ז"ל אשר נפל למשכב פעם אחר פעם כמוהו, ופניתי לבקש הנה והנה בספרי חכמינו ולקבלם.

א) כשחלה ר"א נכנסו תלמידיו לבקרו ובכו באמרם: ק"א בצער ולא נבכה? אך ר"א מצחק ברצותו עלמו מעונה בחלאים בעה"ז למען ינחל יש בעה"ב, א"ל ר"א: כלום חסרתי מן התורה כולה? ויענו למדתנו רבינו אדם אין צדיק בארץ (סנהדרין ק"א א')

ב) כשחלה ר"א נכנסו ארבעה זקנים לבקרו ר"ט ור"י ראב"ע ור"ע ודברו על לבו דברי כבוד ותנחומין, ור"ע דרם ויאמר ר"א סמכוני 16) ואשמע דברי ר"ע. שם וספרי ואתחנן).

ג) כשחלה ר"א נכנסו תלמידיו לבקרו וישבו לפניו, אמרו: למדנו לבוא לחיי עולם הבא! א"ל הזהרו בכבוד חביריכם, והושיבו את בניכם בין ברכי ת"ח. (ברכות כ"ח ב') כנראה דבקו בו כל החלאים האלו קודם הנדוי זולתם לא ראה עלמו נקי מכל וכל, ולא צוה לר"ע להקימו על המטה בתוך ד"א, ולא אמר להושיב את בניהם בין ברכי ת"ח בלי להזהירם על הכויה ועל הנשיכה ועל הלחישה, ואם נחלה פעם אחר פעם טרם נלכד בכבל הנדוי, שבהו באחות מרעים, חבירים המקשיבים לקולו, אף כי לאחריו בהיות נתפרדה החבילה והכסיל כתו תחת משא הנדוי כאשר באלתי בהערה 15 ע"ש,

ד) ויהי היום ור"א חלה את חליו אשר ימות בו בעיר קסרי 17) על שפת הים האמצעי אשר שם התהלך, אולי לראות פני אלעאי תלמידו ובנו יוחנן כאשר הסכין לעשות כה (סוכה כ"ז ב') ונכנסו ר"ע וחביריו לבקרו, הוא יושב תחת אפריון והם באולמי ונכנס הורקנוס בנו לחלוץ תפיליו כי ע"ש ב"השמש היה והאשה והבן אינם מצווים על ד"א בל תכודה, וגער בו ר"א ויאמר הורקנוס לחביריו: כמדומה דעת אבי נטרפה ונוטה למות, ויאמר ר"א דעתך ודעת אמך נטרפה ודעתי מיושבת, לבשתך ולבושת ערות אמך אשר תאחרו בהדלקת הנר ובהטמנת חמין אשר בסקילה והקדימו בחלילת תפילין, אשר רק שבות בשבת 18) ויהי כאשר ראו דעתו מיושבת נכנסו וישבו מרחוק ד"א מפני הנדוי,

---

[16]) במדרש הנעלם אשר בזוהר וירא ערים ואוליף ליה טעמי דשיר השירים עד שגיעו לפסוק „סמכוני באשישות" ומת באותה חולי.

[17]) קסרי היא basarea Palaestinae סמוכה ללוד, עד שמעו בלוד קול תרועת העם מקסרי כאשר מרדו בשבור מלכא (מ"ק כ"ו א') ושם העיר בראשונה Stratonis בל"ע Stratonsthurm כי יון אחד ושמו סטראטאן התנשא אותה למעלת קריה Turris עליזה. אחריו הגדיל אותה הערדעס בבנינים מפוארים ויסוד חומות חדשות סביבה והעמיד צלמי יופיטער ויונא בתוכה עד שקראו לה: „רומי הקטנה" והערדעס קרא לה Basarea במה לכבוד אויגוסטוס ר"ל Kaiserstadt שם היה מושב משנה למלך הרומי (Apostelgeschichte 23—33) וכ"ש מחרבה ירושלים נעשה קסרין מטרופלין (איכה רבתי ד"ה היו צריה) שם נהרג ר"ע, שם נהרגו י"ב אלפים יהודים על שמרדו בשבור מלכא, ומשם ילאה הרעה לבית ישראל בימי יונים, וכשגברה מלכות בית חשמונאי ונלחום היו קוראים אותה „מגדל שד" (מגילה ו' א') כגירסת הערוך לגנאי; ומי שיודע דרך הקדמונים לקלר המלה כאשר יכתוב חליה הראשונה ויפיל חליה האחרונה יקרא מגדל סד — לאטאנים והוא הנכון. ועיין בזה דעת החכם גרעץ בספרו געשיכטע דער יודען דף 468 וחרוץ מספעך. —

ויתר גדולת קסרי ראה במקעות Graf Forbin אשר ראה אותה בשנת 1818 למספרם וכעת דייגים ילינו בה בתחתית הארץ וקוראים לה Baisarich בשמה ואין להחליף בלעזאלעא הקרובה למולא הירדן Basarea Philipi אלל מערת פמיום (בכורות נ"ה א') תחת הר חרמון הידועה ראשונה בשם ליש, לשם, דן (שם) וירדוף עד דן תרגם ירושלמי: דקסריון — ואשר בנאה פיליפוס בן הערדעס יקרא לה גם הוא ע"ש אויגוסטוס ואגריפס, קראה בשם Neronias ע"ש נערא, כי היא בקלה הלפונה לא"י בין המלרים; ולזאת כיון המליץ: מדן כשמע נחרת סוסיו לפי שהיא בקלה הארץ, כמו שאמר שנע בקלה שכנגדו ממולו ת"ש מדן עד באר שבע (ברא' י"ד ר"ל מקלה אל קלה

4

א"ל ר"א מדוע באתם? ויאמרו ללמוד תורה מפיך באנו; כוונתם לנחמו ולהראות לו שמותר ללמוד תורה מפיהו, באשר הנהו בנדוי הקל, ויאמר למה לא באתם עד הנה? לא היה לנו עת פנאי לבוא אליך רבינו; ויבן את זאת ויאמר: תמה אני אם ימותו כל האדם ומיתתו ופקודת כל האדם תפקד עליכם! כי אנשי תהפוכות אתם ומה בפיכם אינכו בלבבכם במדרגה רעה שאף מיתתכם — המיתה היא בלי תחבולה ורמיה ואין עול בה — מיתתכם לא תהיה אמיתית, וישאלהו ר"ע: ואחריתי מה תהיה כלומר ומה אתה חושב ממני? ויאמר אחריתך מרה משלהם, כי אתה ביותר בלב ולב תדבר, ורמז לו בזה על שנתן עצמו לשליחות שקר ולאמר לו שהוא בנדוי תחת הברכה אשר ברכוהו, כאשר באתי בהערה 15 19), אז נתן את שני זרועותיו על לבו ויאמר אוי לכם שני זרועותי שהם כשני ספרי תורות מגוללות, הרבה תורה למדתי והרבה תורה לימדתי ולא חסרו רבותי ממני ולא חסרתי מתלמידי וכו'; ושאלו אותו להצדיק את עצמם ולהראותו כי באמת באו ללמוד תורה מפיהו, בהלכות טומאה וטהרה, והשיב על שאלתם: „טהור!" ויצאה נשמתו. מיד עמד ר"י על רגליו וחלץ תפיליו וחבקו ונשקו וצעק: הותר הנדר! הותר הנדר! 20) למוצאי שבת הוליכוהו לקברו בלוד מקום מגורו ופגע בו ר"ע אשר הלך ללוד על עסקי קבורה קודם הלוית המת, חוץ לקיסרי והכה בבשרו תבורות עד שדמו שותת ויורד לארץ כי גדל הכאב למאוד, והספידו לאמר: אבי אבי רכב ישראל ופרשיו! הרבה כסף לי ואין שולחני להחליפו, הרבה שאלות לי לשאול, ומגיד אין לי (סנהדרין ס"ח א') ויקברו אותו בכפר עלמה לדרום בארץ סמוך לכ"ס בן נתנאל (סד"הד בשם גא"י) ותהי מנוחתו אמת ושלום!

ויהי אחרי מות ר"א הקים ר"י את דבריו להלכה (נדה ז' ב') ואמר עליו אין משיבין את הארי לאחר מיתה (גיטין פ"ג א') ואספו הספר „פרקי ר"א" אשר בידינו עד היום ותלו אותו על שמו לבלתי ישכח, כן נראה היא אמת, ולא כדעת הרב המאירי אשר כתב בפתיחתו למס' אבות: „ובזה הזמן חיבר ר"א הפרקים הנודעים לו בדברים סתומים וסודות גנוזות והם נקראים: פרקי ר"א „וכן הוא ביוחסין ובשלשלת הקבלה, כי איך יזכור בספרו דברי ר"מ (פרק ע') תלמיד תלמידו, ר"ג בנו של ר"י הנשיא (פרק י"ז) המאוחרים? בלעדי זאת מלא כל המשנה כבודו וכמעט אין ענין בלי פלפולו ולרוב נגד ר"י והלכה כמותו בגיטין. הוא היה כמקונן על לימוד התורה ההולך וחסור בימיו, באמרו מיום שחרב המקדש התחילו החכמים להיות כמלמדי תינוקות, ואלו כחזנים (שמשי הכנסת) ואלו כעמי הארץ, ואלו הולכים ודלים ואין דורש ואין מבקש, עד שהאריכת הגלות תגביר לשון רמיה והממלכה המתנשאה לכל לראש תהפך למינות 21) ומושבת העם אחרי טעותה הגליל יחרוב והגבלון ישים 22) ואנשי הגבול יסובבו מעיר לעיר ולא יחוננו, וחכמת סופרים תסרח ויראי חטא ימאסו, והאמת תהיה נעדרת וכו' (משנה סוף סוטה ובריית' בסנהדרין צ"ז בשם רבים)

ונדבר על משפחתו: אביו הורקנוס כנודע, אמו הראשונה היא בת אחותו ושניה אימא שלום אחות ר"ג דיבנה. בניו היו יפים מאוד (מס' סוטה) ושם הראשון הורקנוס אחר אביו, אחיו: יונתן, דוסא, יהושע אחיו הקטן 23) רבו מובהק ריב"ז וקראו לו

---

[15]) חרף גם שניהם באמרו האם והבן חייבים בכבוד האב (קידושין ל"א א') וקרא לאשתו שנייה אם להורקנוס אף שאינו פרי בטנה, כאשר מספר לנו אביי: אמרה לי האם (שבת ס"ו ב') [19]) אף אם אמת הדבר בדרך הפשוט בש"ס שראה מיתתן במראה ולא בחידות, אל תתמה קורא אהובי, כי כבר ספרו לנו מימי קדם כאשר יש גוססים אשר טרם הפרד נשמתם יודעים ומדברים מה הם ברחוק מהם במקום ובזמן וחוקרי הפזיכאלאגיע קוראים למעמד הזה Somnambul וכן שמואל הקטן ראה בשעת מיתתו אחרית ר"ש ור"י ע"ד זה (שמחות פ"ח). [20]) היוחסין מתמה על התרת הנדוי לאחר מותו ונכון הדבר, כי לולי-התירוהו היה לב"ד לסקול את ארונו (שמחות פ"ה) [21]) כבר הודעתיך פעם אחר פעם מה הוא ענין מין לדעתי ולא אפרד ממך עד אראך דברי תוס' מגילה (כ"ה א' ד"ה יברכוך שהוא השיתוף ודי בזה, ואגב ראה בגמ' (שם ע"ב) מה שהשיב ר"א לאדם אחד וביומא (ס"ו ב') פלוני מה הוא לעה"ב? ותמצא סיוע לדברי שהאמים נגד כת המינים אשר פרחה בימיו וכאשר אמרתי לפנים.

[22]) כל א"י חוץ לירושלים נקרא גבול (סוכה מ"ד) אבל גבל היא Giblos בתחתית הר הלבנון סמוכה לצור אשר אנשיה מפורסים בחכמה כמו"ש זקני גבל וחכמיה היו בין מחזיקי בדקך (יחזקאל כ"ז)

[23]) לדעת החכם יאָסט בספרו: געשיכטע דעס איזראעליטיטען טהָומס חלק ב' דף 105 הרבינם היא משפחה אחרת.

חבירו (בילה ה' ב') מפני כבודו של ר"א. חבירו: ריב"ח, ר"י הכהן, תלמידיו: ר"ע ומפני כבודו של ר"ע קראו לפעמים חבירו (מס' כלה ר' אלעאי, ראב"ע, ר' יוסי בן פרטא, ר' מתיא בן חרש ועוד כמה ותלמידים אשר יקצר המצע מלכתבם הנה. ויש מי שאומר שר"א הקליר הוא ר"א הגדול, עוד יש שאומר שהיה מזרע משה רבינו ע"ה (בחיי בשם פסיקתא); אבל אני הוא האומר ר"א הוא המשבח את העצלנים (סוכה כ"ז ב') לכן אשים מחסום לפי גם אני כי נלאתי, עצלתי. — יוסף זָהוּי.

בקרת והערות לס' ערך מלין.

Von Salomon Fränkel.

טיטוס אגריפס, בערעניקא, דאמיטיאן.

גיטין נ"ו ב': אזל שדריה לטיטוס ואמר אי אלהימו צור חסיו בו וכו', מה עשה תפש זונה בידו ונכנס לבית קה"ק וכו' עד אמר אביי נקטינן וכו' והרב האדומי במאור עינים אמרי בינה פרק ע"ז האריך להראות בסתירת המאמר על פי פשוטו ומקיים שם: חכמינו המחוכמים באמת אם היותם יודעים בברור על מעשה כזה שלא היה כל מאומה לא ימנעו מלחקות אותו ולציירו בפרטים מצויינים כאילו היה ונראה ככל היוצא מפיהם — למען יקבעו בלב ההמון את הטוב והישר שיבקשהו להצטייר בנפש לאיזה תכלית מתיחס למדות או לדעות הנאותות לנו, הלא גם מגבוה ידברו על זה הדרך, כאמרם פרק חלק א"ר אבא מאי אחר? אחר שתפש הקב"ה לירבעם בבגדו וא"ל חזור בך יעו"ש שהאריך בזה. והנה אחרי שזכיתי בביאור מאמר האחרון (בכוכבי יצחק העפט 20 זייטע 23) (ולא נשאר לי כעת בזה רק לבאר מלת: חזור בך, כי ירבעם יצא מירושלים לברוח למצרים וא"ל אחיה השלוני חזור בך וכעדות הכתוב (שם י"ב) ויהי כשמוע ירבעם והוא עודנו במצרים וכו' וישלחו ויקראו לו וכו' והדברים מצאו חן בעיני הקוראים וזמה הרהיבו בנפשי עוז להעתיק למו גם את דברי מספורם מהיתום שנאמרה ונכפלה מחכמינו בכמה מקומות הנראה כי זקנה אמת, והספור הזה מקורת הוא בידיהם והיו שונין בזה לתלמידיהם להיות להם למאור עינים בדברי הימים ימי החושך והחרבן — ולא לעוור את עיני ההמון כדברי בעל מאור עינים, ונשנה זאת בפרקי דר"א שהיה מסיורי כנסת חכמי החרבן ובימי טיטוס ודאמיטיאן, והיה יודע בבירור המעשה שהיה כך היה באופן שסיפרו, והשכיל את פיו לשנות המשנה הזאת בלשון דמשתמע לתרי אפי, מיראתו ממלכות הרומי. והוא דאמיטיאן. ובית אגריפס אשר גם החרבן נשאר מזרעם, וגם יוסף בן גוריון היה מתיחס עצמו לבית חשמונאי ושמו היה גדול וחשוב בבית ספילאספיוס, ועליהם קובץ הדבור: ובימים ההם היה חיים ותחכמו ולשבו הספור במחלוקת דרבנן ושיחת תלמידי חכמים לריכין לימוד.

אך בטרם שנבוא לביאור המאמר דיתום החוב עלינו לבאר במעט דברי חכמינו על בית חשמונאי ובית אגריפס — ונתחיל מהמאמר המדובר בהם: הבא לפנינו ואומר דרבוני: והוא מאמרם (ב"ב קדושין) בשם שמואל כל דאמר מבית חשמונאי מלכא קאתינא עבדא הוא דלא אישתייר אלא ההוא רביתא וכו' — המאמר הזה תמוה מאוד כי מלבד היודע במעט מדברי ימי בית שני, לו לדעת שגם אחר מיתת מרים בת אלכסנדר בן אריסטובלוס, השאירה אחריה את שני בניה אלכסנדר ואריסטובלוס ובן קטן בשם הורדוס ואחרי שנהרגו גם אלכסנדר ואריסטובלוס ע"י אביהם האכזר הורדוס, השאירו גם הם אחריהם ששה בנים ושתי בנות, ומבניהם מלכו על ישראל ויהודה עד החרבן, ואגריפס הראשון היה בן אריסטובלוס ואגריפס האחרון נכדו, ואיך יהין שמואל בעצמו להוציא לעז כזה עליהם? והוא ג"כ נגד המשנה ששנו חכמים (סוטה מ"א) "אגריפס המלך וכו' כשהגיע ללא תוכל לתת עליך איש נכרי זלגו עיניו דמעות (אולי על כי בא בזכרונו ע"ז אבדן משפחתו משפחת חשמונאי ע"י האדומים) א"ל אל תירא אגריפס, אחינו אתה! ויפה פירש"י "אחינו אתה באמו מישראל", והכוון לאמו זקנתו, כי אמו היתה ממשפחת הורדוס, ולזה התכוין הרשב"ם (פסחים כ"ז) באמרו אגריפס המלך מלך כשר היה ממלכי חשמונאי", כי באמת היה חוטר מגזע חשמונאי, ואמר: "מלך כשר היה", כי אף אם נודה לשיטות הדברים באמרם על הורדוס "עבד" — הלא גם עכו"ם ועבד הבא על בת ישראל הולד כשר, ויחום הולד הולך אחרי האם וע"כ יחסו הרשב"ם לבית חשמונאי. ובזה התישב קושית התוס' (שם) ד"ה אפילו אגריפס המלך וז"ל פירש רשב"ם מלך כשר ומבני חשמונאי הוי, ולא דק, דבסוטה אמרינן כשהגיע למקרא אחיך תשים

*

עליך מלך זלגו עיניו דמעות" אדרבה אנו אומרים ממקום שהביאו הסתירה הוא ראיה
גדולה לדבריו, כי הלא ענו ואמרו לו „אחינו אתה", ודבר הזה דברו לו על שאביו מלך
האם היה מבית חשמונאי והודו לו בזה שהמלכות והנשיאות עוד בירושה לו מבית חשמונאי,
— וגם במאמרם על הורדוס יש דברים בגו (וכאשר אבאר להלן) כי לפי היוסיפון
היתה הורתו ולידתו בקדושה משועי בני ישראל, ואף לפי דברי חכמינו שהיו מגרי אשקלונים
ואדומים, הלא מלאנו לכמה מחכמינו הראשונים וגדולי רבותינו שהיו מבני גרים ולא
היה פוסל פה ומלפלף להוציא לעז על יחוסם (עיין במס' ידים פרק ד') ואם תשיבני:
הלא בגמרא דסוטה (שם ע"ב) קראו תגר על שאמרו לו אחינו אתה? כמו ששנו שם
בלשון המשנה: תנא ,משמי דר"נ באותו שעה נתחייבו שונאי ישראל כלייה שהחניפו
לאגריפס" הנני לאמר לך שלא התכוין ר"נ אלא לומר שגם ממלכות בית חשמונאי לא
היתה דעת חכמינו נוחה, כי בכתר המלכות זכה דוד ונטלו, וגם לפי נבואת יחזקאל לא
היה מן הדין בבית שני להיות רק נשיא ולא מלך (ועיין בתוס' יבמות מ"ה ד"ה כיון
דאמו וכו', שהאריכו בקושיות ותירוצים ולפי דברינו יבא הכל על נכון —) ונמצא ת"י
מאמר מיוחד אשר בו הוכחתי שהרוצים לגנוז ספר יחזקאל היו ממלכי בית חשמונאי, כי
מלאו בו אבן נגף למו, כי מבואר להם שם (מ"ה ז' ע') חוב התנהגות וחוקי הנשיא
בבית שני, אשר המה מהיפך אל היפך להנהגתם ומלכותם בזרוע ויד רמה והיה הספר
יחזקאל להם לצור מכשול ולחרב פיפיות ביד שונאיהם, וע"כ התרו עליו לאמר שדבריו
סותרין דברי תורה ורצו לגנזו, ואולי חנניה בן חזקיה שהיה מכת המקנאים והמורדים
(זיהע גרעטץ געשיכטע דער יודען 856 נאטע 26) היה גנז ספר יחזקאל כי רוב חכמי
הפרושים חנפו למו כמאמרם פה, וע"כ הדליק הוא שלשה מאות גרבי שמן, והוא האות
ופרסום המרידה, והראו לעם לאור הגדול מהשמן את הספר יחזקאל, והיו דורשין בו
להראות לכל שגם יחזקאל הוא מסייעתם להסיר עול הרומים ועול החשמונאים, וע"כ
אמר ר"י עליו (חגיגה י"ג) „ברם זכור אותו האיש לטוב" כי אף אם לשאר מעשיו
והמרידה לא הסכימו חכמי דורו, וה"ית דבר ורי"בז יוכיחו בכ"ז לא קיפחו שכר בריה
ואמרו על הטוב יזכר שמו לטוב שהציל משיני אריות ספר הנביא, ובזה נתבונן ג"כ מה
ששינה ר"ת בלשונו ממאמרו (שבת ל"ב) על דבר הגניזה מקהלת ומשלי שם אמר: „בקשו
חכמים לגנוז וכו'" ופה סתם דבריו באמרו „אלמלא הוא נגנז ספר יחזקאל" ולא פרט
לנו הרוצים לגנוז, וגם שם לא שיבח את החכמים על הזרתם מהגניזה, והכא שיבח איש
פרטי. — הוא הדבר אשר דברתי שגם הבקשה לגנוז ספר נביא אמת שנכתב ונתקבל
מאנשי כנ"הג (ב"ב ע"ו א') לא עלה מעולם בדעת החכמים לבטל אף דבר אחד, רק
רוב החכמים עמנו פניהם בקרקע מיראתם עבור בית חשמונאי, ואלמלא אותו האיש
המורד היה נגנז, וזכרו שמו לטוב בזה. — והעינא על הספר יחזקאל בלב החשמונאי
ניכר מתוך השורות להקורא בעינים פקוחות (בספורם בד"הי לחשמונאי וקדושין ס"ו)
שהתחילה להתנוצץ עוד מימי חשמונאי הראשונים ונתמשכה במשפחתם עד הדור האחרון.
כי גם הכהונה גדולה שחמסו חשמונאי הראשונים בירושה לעצמם היא גם כן נגד נבואת
יחזקאל (ותקנת נביאים האחרונים. —) כי לפי המבואר שם (מ"ד) נאמר „והכהנים
הלויים בני צדוק אשר שמרו משמרת מקדשי בתעות בני ישראל מעלי המה יקריבו אלי
לשרתני ועמדו לפני להקריב לי וכו'" הרי לך שפרט רק על בני צדוק ששמשו בבית
בבית ראשון, המה ישמשו בבית שני בכ"ג. — ולא זאת אף זאת, בעת עליות נביאים
האחרונים מהגולה מסורת עלתה בידם מיחזקאל הנביא שקובע נבואתו תסובב על בני
יהוצדק האחרון. — וע"כ סתם דבריו ולא פרט השם צדוק אם כי שלשה כהנים נתכנו
בשם זה בהבית הראשון. (ואות ה' בצדוק האחרון נתוספה אח"כ, וכמו שהוסיפו אות ה'
במלת יהושע כ"ג בעזרא ונחמיה, ובד"הי כתיב בלא ה' רק יושיע) ועי"ז כהנו הנביאים
האחרונים ליהושע בן יהוצדק. — כי לולי קושית רש"י (ד"ה ה' מ"א) חזקה במאוד למה
לא נתכהן עזרא בן שריה הסופר כהן גדול ובן אחיו יהושע הכהן? והנני להוסיף עוד מייא:
כל הקורא בעינים פקוחות בחגי זכריה מלאכי נחמיה ועזרא יראה בעיניו שלא נחה
דעתם והיה להם מורת רוח מהכ"ג מביתו ובניו (חגי ב', פסחים י"ז, זכריה ג') ובתוכחת
מלאכי (ולפי דברי חכמינו ז"ל מלאכי זה עזרא) בהפסוק שפתי כהן ישמרו דעת וכו' לא
יוכל גם המתעקש לפתור רק הכ"הג (ובמ"א בארתי כל דברי מלאכי שם על בית הכ"הג
ואכ"מ) והדרא הקושיא לדוכתא למה להו לנעורי כולי האי? ולא נתנו מתחלה הכהונה
גדולה לעזרא שהיה לו בה חזקת אבהתא? ובני יהוצדק לא זכו עוד בה בירושה, כי
באמת יהוצדק לא שימש עוד מעולם בכהונה גדולה וכדברי רש"י שם. ומה שתירץ רש"י:
„כי עזרא עלה לאחר כמה שנים" אין זה מנוחן טעם לאיך המבין, כי אם לא היה נלב

דבר או דיבור החולץ בינו לבין הכהונה גדולה, היה הוא מן הראשונים והזריזין המקדימין ולא היה דוחה בידים מלוה רבה וכתר שזכה בה ובא לידו. — ולפי דברינו כיחא, ויש אם — לבנין אב — (יהוצדק) בהמסורה מיחזקאל, ועי"ז גם אחר כמה דורות שקלקלו בית יהושע בן יהוצדק והמה היו בעוכרינו בגזירת השמד אנטיוכס הרשע (כפי המסופר מהם בהיוסיפון ודב"הי לחשמונאים) לא הרהיבו עכ"ז גם המקנאים והחסידים לקחת מהם בזרוע הכהונה גדולה, כי יראו לנשבותם מרות הנבואה מיחזקאל — רק אחרי ביאת אנטיוכוס הנער ועל עלת שר לבאו הקיר תפארת הכהונה ממשפחת בית יהושע ומסרה ליויקים הפושע, אז אחרי מות יויקים הסכימו גם גדולי הכהונה להוראת שעה למסור הכהונה גדולה ליהודה המכב"י, ואת היא לפי ספור היוסיפון (דגום פראג קאפיטל 10 זייטע 191) שיויקים כיהן ארבעה שנים ואחרי מותו בחרו העם ליהודה המכ"בי. ולפי דב"הי לב"ח לא הסכימו העם לבחור מעצמם במו עד כהונת שמעון בן מתתיה, ואת היתה בשנת 179 למנין השטרות, עשרים ושש שנים אחרי מות מתתיהו, כי בשנת 160 בעת שעיער המלך אלכסנדר בן אנטיוכוס ליונתן בכתר הכהונה כאמר (שם) „ויונתן הקהיל את העם ויהי לכהן גדול" ולא שבחרו אותו העם. — ובשמעון נאמר (שם) „וירא העם את שמעון כי כל מעשהו באמונה ודורש אך טוב לעמו ויגמלו לו כצדקתו ויבחרוהו לנשיא ולכהן גדול עליהם וכו' ויואילו כל היהודים והכהנים להיות שמעון נשיא וכהן גדול עליהם עד כי יקום נביא אמת — בישראל" כי ב"ח האחרונים כתבו דופי בדברי יחזקאל — והעם והכהנים לא בחרו במו אלא משום עת לעשות לד' הפרו תורתך, והוא רק לשעתו, ושרעו הסכמתם רק על כל ימיו, וגם בימיו עד כי יקום נביא אמת. כי עפ"י התורה מתורת יחזקאל למדנו שבכתר הכהונה בני יהושע בן יהוצדק זכו בה (הערה א') ועוד יותר מזה הודיעו לנו חכמינו ז"ל (ערוכין ותענית כ"ז) ארבע משמרות עלו מן הגולה: ידעיה, חרום, פשחור ואימר, עמדו נביאים וחלקום לכ"ד וכו' וכן התנו נביאים שביניהם שאפילו יהויריב ראש משמורת עולה לא ידחה ידעיה ממקומו, אלא ידעיה עיקר ויהויריב טפל לו, וכפי הידוע בית חשמונאי הם ממשפחת יהויריב, הרי לך שגם השררה והגדולה שזכו משפחותם בבית הראשון עוד מימי דוד ושלמה כי עלה הגורל הראשון עליהם מהראשי בתי אבות שרי קודש ושרי אלהים (ד"ה כ"ד) ובימי בית שני נקנסו ונלקח מהם ע"י נביאים האחרונים גם הכבוד הזה. —

ולולי כי יראתי הייתי מבאר המשנה דעדיות (פ"ח מ"ז) א"ר יהושע מקובל אני מריב"ז ששמע מרבו וכו' שאין אליהו בא לטמא ולטהר לרחק ולקרב, אלא לרחק המקורבין בזרוע, ולקרב המרוחקין בזרוע, משפחת בית צריפה היתה בעבר הירדן ורחקוה בני ציון בזרוע ועוד אחרת היתה וקרבוה בני ציון בזרוע כגון אלו אליהו בא וכו'" שהתכוונו ורמזו בזה לב' משפחות הגדולות בית יהושע הכ"ג ובית חשמונאי, וקראו לבית יהושע בית צריפה על שם נבואת מלאכי (ג') עליהם אשר יבוא מלאך הברית לצרף „כי הוא כאש מצרף וכו' וישב מצרף ומטהר ככסף וטהר את בני לוי וכו'. והנה מלאך הברית נתקיים ביהודה המכב"י שצרף וטהר המקדש וגם צרף וטהר הכהנים הרשעים ובכ"ז לא כלה לקחת לעצמו הכהונה גדולה ולדחות בית יהושע. ובני ציון נקראו שמעון בן מתתיהו ובניו על שם שכבשו אקרא (ובד"הי לחשמונאים ובמגילת תענית נקרא אקרע בשם ציון ועיר דוד) וגם הליבו להם ציונים מעמודים לזכר עולם על הר ציון (דב"הי לב"ח) והפקיעו בני חקרא מירושלים (מגילת תענית) והם הפושעים העללעניקעטען (זיהע גרעטץ געשיכטע גאטע 1) ובהוכם היה בית יהושע הכ"ג, והחת אשר היה להם לרחק אותם בהשמאל ולטהר אותם ואח"כ לקרב אותם בימינם ולהחזיר העטרה ליושנה, רחקו בזרוע אותם עד עולם, ולא יפה עשו בזה, כי אחרי שנתנו להעללעניקעטען זמן ג' ימים לחזור בתשובה (מגילת תענית) היה החוב עליהם לאותן מבית יהושע שחזרו בתשובה לקרב אותם ולא להפקיעם מירושלים, אבל עי"ז גם הנלרפים מבית יהושע היו מוכרחים לנוס מושבם בעבר הירדן (הערה ב') „ועוד אחרת היתה וקרבוה בני ציון בזרוע" רמזו להב"ח. וראייתי חזקה מקדושין ע"א שהביאו המשנה הזאת ושינו ושנו בלשון המשנה „תנא עוד אחרת היתה ולא רצו חכמים לגלותה, אבל חכמים מוסרין אותה לבניהון ולתלמידהון פעם אחת בשבוע ואמרי לה פעמים בשבוע" מהיראה הגדולה וסוד הכמוס ובכ"ז מסרו הסוד בחשאי. — מזה נשמע שהמשפחה הזאת היתה משפחת רם ונשא וכח אזרוע להם. — והנה בקדושין ס"ו מצאנו לזות שפתים עליהם. ע"כבל שרמזו בזה לב"הח, אך מחמת כי באמת נאמר (שם „ויבוקש הדבר ולא נמצא" ועל כן חלקו ר"י ור"ש וחכמים על ר"י שאמר שאליהו יבוא לרחק המקורב בזרוע (סוף עדיות.)

וכל כך היה קשה בעיני החכמים אשר נשארה הכהונה הגדולה להם בירושה שקנעו

במגילת תענית לתלתא בתשרי ליו"ט על בטילת אדרכתא מן שטריא. וכפי המבואר בדה"י לב"ח לא היו כותבין בשטריא רק בשנת כך וכך לכ"ג שמעון. (זיהע גרעטץ נאטע 1) אין זאת אלא כי היו מעוררין על ירושת הכהונה במשפחתם. וגם לפי דברי חכמינו (ר"ה י"ח ב') שהיו כותבין בשנת כך וכך ליוחנן כ"ג לאל עליון, הוא ג"כ על שהיה רע בעיניהם להזכיר שם שמים על בני חשמונאי על שלקחו הכהונה בזרוע, ואם כי אמרו (שם) „כששמעו חכמים בדבר אמרו למחר זה פורע את חובו ונמצא שטר מוטל באשפה וביטלום" עכ"ז מי הוא הקורא עם התרגשות הלב שלא ירגיש כי לשמחה זו לא הטעם הזה עשאו אותו ליו"ט; כי הלא גם באגרות ומכתבי חול היו מזכירין שם שמים, וכן נוהגין גם היום ואין מוחה, וגם מהר"ם איידלי'ץ הרגיש בזה אם שכתב באופן אחר וז"ל: „ובהכי ניחא דנחשב להם לנס לפי שיוחנן זה הרג ת"ח על שא"ל הנח כתר כהונה והיו יראים גם עתה שיחשוב המלך שלכך בטלו החכמים דבר זה לפי שהוא פסול לכהונה, ונעשה להם נס שלא כעס עליהם בדבר זה ועשאו יו"ט" ☜ וכדי שלא יסתרו דברי חכמינו לדב"הי לב"ח וגם ליישב פליאת המהרש"א שלא כעס עליהם יוחנן ואם כי אמר שהיה בדרך נס הלא אין סומכין על הנס? נאמר כי ב' זמנים היו למנין השטרות לבית חשמונאי, בראשונה היו מתחילין לספור לזמן כהונת שמעון כמבואר בד"הי והיו הולכין וסופרין ככה עד הורדוס, ובא הורדוס וביטלם, ולא עשאו יו"ט, כי היה קשה להם עולם האחרון מהראשון. — ועת השנית היתה בימי אגריפס שהחזיר העטרה ליושנה למשפחת ב"ח, והתחילו העם למנות ליוחנן כ"ג, כי יונתן ושמעון היו עוד נכנעים במעט תחת היונים, ויוחנן זה הרים קרן ישראל. וע"כ כבוד גדול עשה לו העם והתחילו למנות ממלכותו וכהונתו — וכששמעו חכמים בדבר בטלו מטעם האמור ועשו היום ההוא ליו"ט ואגריפס הראשון לא כעס עליהם בזה, כי אגריפס היה מוכנע לחכמים כמבואר בכמה מקומות. — ואפשר להמתיק עוד דבריהם לאמר בדרך מליצה „כששמעו חכמים בדבר" היה רע ומר בעיניהם המעשה הזה לחלוק מכבוד השם לב"ד ששפך דם נקי לרוב והרג בהחכמים, וכדי לשכך חמת המלך אגריפס, אמרו והראו לכל שלא בזה יתכבד המלך הבשר אגריפס ולא יעלה כבודו בזה, ואדרבה עי"ז יהיה נזכר חובות ועונות הראשונים ולמחר רוח המרידה יעה לב ההמון לפקוד עליו חוב אבותיו ולבקש ממנו הפרעון, ויורידו את כבודו — בהשטר - לאשפה.

ונחזור לענינינו שע"כ קראו תגר מה שהחניפו לו בזה דאתא מבית חשמונאי ומגיע לו המלכות. ובזה נתבונן גם בהמשנה (סוטה שם) „והמלך עומד ומקבל וקורא יושב, אגריפס המלך עמד וקיבל וקרא עומד ושבחוהו חכמים" — ובמסכת שמחות שנו: המלך והכלה מעבירין את הכלה מפני כבוד המלך, ואגריפס המלך עבר לפני הכלה ושבחוהו חכמים" והקשו בגמרא סוטה (שם) ובכתובות (י"ז) מכלל דשפיר עביד, והאמר רב אשי אפי' למ"ד נשיא שמחל על כבודו כבודו מחול, מלך שמחל על כבודו אין כבודו מחול" ולפי דברינו לא קשה מידי, כי מן הדין לא הגיע לו המלכות, ואחר שהראה לדקתו שאין גאות וגאון מלכות בו והוא מוחל על כבודו ואיננו חושב את עצמו רק לנשיא שבחוהו חכמינו ז"ל, כי מעשיו מוכיחין על גודל ענותנותו והוא נכנע ומודה לדבריהם (ואפשר גם במאמרם לו: אחינו אתה, אחינו אתה! רמזו בזה, אתה מתנהג עמנו כאח וכרע ולא בגאות מלך) ואם כי בגמרא (שם) תירצו באופן אחר, אך כבר הרשה לנו (התוי"ט בנזיר) ליישב המשנה גם אם הוא סותר לדבריהם, ונפרע כי תירוצם בכתובות „פרשת דרכים הוא" נסתר ממה שקיימו בשמחות (שם) „אמרו לו מה ראית, אמר להם אני כתר נוטל בכל יום וזאת הטול כתריה שעה אחת" הרי לך שהודה ואמר בגלוי שמן הדין והיושר מגיע לה הכבוד והכותרת בשעה הזאת והוא מוחל בלב שלם על כבודו, ובכ"ז לא מיחו לו חכמינו חכמי האמת, ואדרבה שבחו אותו על שלא מדד למו מדותיו במדת המלך, רק במדת נשיא ענותן, ואפשר גם אגריפס באמרו „אני כתר נוטל בכל יום התכוין לאמר: הכתר איננו בירושה לי, רק בכל יום אני נוטל אותה ע"י הרומים, והרומים המה הנותנים לי בכל יום, כי בידם ליטלו ממני בכל יום, וע"כ לא יפה כבוד כתרי מכבוד כתר הכלה, והיושר הוא שתהיה לה משפט הבכורה לשעה אחת.

ובדרך אחר נראה לי לבאר מה שקראו תגר על שאמרו לו אחינו אתה, כי באמת הפסוק „לא תוכל לתת עליך איש נכרי" לא התכוין דוקא למי שלא היתה הורתו ולידתו בקדושה, אלא אף מי שהוא אחיך בן אביך ואמך מבני אברהם יצחק ויעקב, אלא שארץ העמים אמנתו וגדלתו ונהגדל על ברכי עמים וינק משם מדותיו ונימוסיו, לא תוכל ג"כ לתת עליך כי יסיר אותך מאחרי וישנה מנהגי אבותיו ואבותיך להתנהג כחוקי הגוים, וע"כ כפל הכתוב בהלווי (דברים י"ז) „מקרב אחיך תשים עליך מלך, לא תוכל וכו',

ונלרך להכפל פלא נטעה לשום הכתר על ראש נכרי (אויקלענדער) אם הוא רק מאחיך ובאמת הוא עון פלילי, כי גם הוא יפיר את העם מחוקות התורה ללכת בחוקות העכו״ם ויפה אמר ר״נ: „באותה שעה נתחייבו כליה שהחניפו לאגריפס״ ועי״ז גלו פנים בתורה שלא כהלכה, ועשו לשון הראשון בהתורה באמרם: אחינו אתה!״ שדי אם הוא אחיהם ביחוס, ובאמת הוא בכ״ז איש נכרי — כי מנעוריו נתאמן ונתגדל ברומי והיה חבר להקיסר קאליגולא המתועב במדותיו. ואם כי מלאנו לאגריפס שהיה אוהב הפרושים, זאת לא היתה רק למראה עין, ואף באמת עצמו וגימוקו עמו היה, כי לימוד הפרושים היה להכניע עצמו תחת המושל, יהיה מי שיהיה, ולבל להתודע לרשות, רק ליתן להקיסר מסרי עי״ז ולקבוע כל העתים להתורה, והיא אהבה התלויה בדבורם ודרכם אשר דרכו אמה. — ועי״ז לא היו ידיהם עם המורדים, אבל לא דרכיהם דרכיו ולא מחשבותיהם מחשבותיו, וגם אגריפס הראשון היה אוהב ולהוט אחרי הענוגי ומשחקי הבל, והרבה לבנות בארץ הקודשה בנייני שחוק טהיאטער ואמפיטעאטער (?), ובהעיר בעריטוס היה לו ליקום גדול ונחמד למראה, אשר היו יכולין אלף ואדבע מאות מחויבי מיתה ללחום שמה. ואפשר שלזה התכונו בהירושלמי המובא בתוס׳ סוטה (שם) תני רחב״ג אומר הרבה חללים נפלו באותו היום שהחניפו לו״ כי אם לא היו מחניפין לו ואדרבה בעת שזלגו עיניו דמעות, ומזה נראה כי בא בלבבו הרהור תשובה ואם היו חכמינו מפרשים לו הפסוק כאמור. — אולי בעת ההיא היה חוזר מלמודו ודרכו שלמד והורגל בזו ברומי, והיה מחריב ונותן בית האמפיטעאטרין שנהרגו שם גם נפשות נקיים המחויבין מיתה שלא כדת, וגם המחייבי מיתות לא נהרגו כמצות התורה ברור לו מיתה יפה, ועי״י שלא מיחו בו באותו יום, כל החללים שנפלו על דרך ומנהג האמפיטעאטרין מאותו היום ואילך הם כאילו נפלו באותו היום ועי״י החנופה. — או נאמר כי לפי המקופר בדב״הי לרומים ובהיוסיפון כל גלחונו של שיעוש היה ע״י בנו אגריפס האחרון ובתו בערעניקע שהמה הרימו הנס (דיא פֿאהנע מהרומים וקראו מי לבית המלך אגריפס והשלום יבוא עלינו לחסות בצל הרומים, ועי״ז נתפרדו הלבבות וחלק לבם לב ישראל האחים והיה חרב איש ברעהו, וכ״ז גרמה החנופה שהחניפו לו שהוא ראוי למלכות, וע״כ יד הרבים היתה אתם והחללים שנפלו בירושלים מעת המצור הם כאילו נפלו באותו היום. —

ובזה נבוא לביאור „כל דאמר מבית חשמונאי מלכא קאתינא עבדא הוא״, כי המקנאים וקצת מגדולי הפרושים קראו להאנשים שקיבלו עליהם עול רומי (די רעמערלינגע) בשם עבדי רומי, כי הרומים חשבו „כל העמים שכבשו לעבדים, וע״כ קראו גם להורדוס בשם עבדא בישא, וחכמינו ז״ל מדדו לו כמדתו אחרי אשר נתן לוארו תחת עול רומי. והיה עבד רום בגופו ונפשו, דנו גם הם אותו לפי חוקי רום שהאיש הנכבש ת״י אחר דינו כעבד, ועל כי בית חשמונאי כבשו לאדום, וע״כ החוב עלינו לקיים דיני רום להיות עבד לבית חשמונאי, ובעת שדנו אותו על הריגת חזקיה ושייעתו יקראו להורקנוס בעליו שיעמוד על עבדו. ושמו חכמינו ז״ל בפי מרים אשת הורדוס שהיתה מפליטת בית חשמונאי ולא רצתה לקבול עול העבדות, ועי״ז נהרגה ע״י הורדוס בעלה לאמר: „דלא איבתייר אלא ההוא רבותא״ כי היא באה מאלכסנדר ואריסטובלוס, והוא הגלר חשמונאי אשר רוח החפשית נוספה בקרבם ומלחמת ד׳ לחמו כל ימיהם נגד רום ואנטיפאטער ובניו עבדי רום (דיא רעמלינגע) ונהרגו ע״י העבדים הללו והיא נשארת יתומה, ופליק לאיגרא כי נישאת לבית המלכות ונפלה ומתה עוד ברוח החפשית, אבל בניה אשר השאירה אחריה נתגדלו על מידת ותכונת הורדוס ושלא אותם לרום ללמוד שמה, עכ״ל כל דאמר מבית חשמונאי קאתינא עבדא הוא. — ואמרו „כל דאמר״ התכונו בזה לירות גם בלב יוסף בן גוריון שאמר על עצמו שהוא מבית חשמונאי, ויוסטוס איש טבריה הוכיח לו שמשקר בימינו — ואע״פ כן היה עבדא, כי היה רעמלינג בגופו ונפשו וגם שינה שמו בשם פלאפיוס ע״ש בית פלאפיוס ואספסיינוס ועיטוס, וע״כ אף לאחר שניתן לו מהם שכר כרמים ושדות בא״י. לא יצא בשכר זה לחירות כי גם העבדי מצרים לא היו יוצאין לחירות בהרכוש הרב לולי שינו שמותיהם — והודאת בע״ד כמאה עדים דמו, כי בספרו שחבר בלשון רומי הודה ולא בוש, כי לא נאמנה מעולם רוחו עם הלוחמים מלחמת השם ואשר חרפו נפשם למות באהבת הארץ והמקדש. ובספריו שמה הליב ליון לנפשו ולנפשות משפחתו בני (ובנות) ליון, והם הבית החשמונאי האחרונים, אגריפס השני והשלשה אחיותיו: דרוזילאא בערעניקע, מאריאמנע, אשר כל הקורא בזו יעיד ויסתהוה לחכמינו, ששנו בלשון קצרה כל דאמר מבית חשמונאי מלכא קאתינא עבדא הוא״. ולפי ספורו, דרוזילאא אחרי שנישאת להמלך מן מעמעזא, והוא באהבתה נתגייר ליהודי, עזבה אותו ונישאת להשר פֿעליקס מרומי בשלדעהאלטער בא״י, ועזבה גם אמונת אבותיה והמירה האמונה לאמונת

הסיידענטהוס. ובערעניקע להפסיק הקלא דלא פסיק ולגות שפתים שזיה עליה עם אחיה אגריפס — נתחברה עם המלך מן כיליקין, והוא גם הוא נתגייר עבורה, ואח"כ עזבה אותו בקשרה קשר אהבה עם אחר, וגם בזה לא נחה ושקטה עוד רוחה, ואכלה ומחתה פיה באמרה לא פעלתי און, ונעשית נזירה על זמן וישבה בירושלים, ודימתה בדעתה שע"י התנופה תתחבב בלב העם, וכח הזה יהיה לה לעזר בהשקטת המרידה בלב העם ולהביא לוחרס בעול רומי, ובזה יהיה לה מקילה ללבב שרי רומי לאהבה אותה ואחרי כאותה כי לב העם לא ילכד בלטישת עין וקריצת שפתים כמו לב הנואף, פנתה ערפה לעמה ולירושלים וילאה הקדישה מעיר הקדושה (הערה ב') ובגוא עיטום לפני ירושלים לא היה עוד מעלור לרוחה וגלתה לכל התאוות ולהנפה אליו, וחשבה ללכוד אותה ברשת אהבתה ונלכדה. — כי אחרי שישבה בפלטונו כימי שנים באהבה ובחבה רבה, היה מוכרח להוציא אותה, כי היה למורת רוח בעיני העבלאע שקיסרס ישא שנויה ושפחה — כי בחקותיהם נקראו ככה כל בנות העמים שבבבו בחרבם. ומריאמנע לא נפלה ג"כ במדותיה, ועזבה בעלה, ונישאת לדעמעטריוס אחיו של המומר אלכסנדר טיבעריוס. ובערעניקע בקיוע אחיה אגריפס השני והמומר טיבעריוס היתה בעוכרינו, כי אחת בעת ההיא שנתמוטטה מלכות רומי ואת המרידה להטה בינותם בפנים ובחוץ, אם היו פושעים בעלי חשמונאי את ידם לימין היהודים אז גם בדרך הטבע היו נוצחים להרומים הנפרדים במלחמותם, ברוח האחדות שהיתה שולטת באומה הישראלית והכתר מבית החשמונאי סיה הולמתם. והמה לא כן עשו ולא זאת אף זאת שהיו הראשונים שהכתירו לאספיינום בכתר רומי, והשפילו עלמם לעבדים אליו, ובתלקלקות לשונם אחדו הנפרדים, ובין אחים הפרידו. ומי זה הקורא בהתרגשות הלב לעלור ברוח ולשום מחסום לפיהו עלקרות, כמה גדולים דברי חכמינו האומרים: כל דאמר מבית חשמונאי' וכו' כי רוח התפשית מהחשמונאי הראשונים, אשר בו עתקו וגברו חיל במתי מעט נגד המון עמים רבים, כי קול אלהים חיים מתהלך לרוח הזה — נוגע בלב האחרונים, ונסים משלו בבית אגריפס לרוח התאוה (הערות א' ב' ג' והמשך מהמאמר במחברת הבאה אי"ה) שלמה פרענקל.

הוספה לבקרת מהנ"ל.

אם בבעקי ומורה לוחי לא מלאתי עד כה אדם אחד מני אל"ף (הוא בעל המעריך מלין לאות אל"ף) לשום לבבו להבכורים ובקרת, אשר הבאתי בזעת אפי פעם אחר פעם בכוכבי ילחק (19, 20, 21). ואם חטאתי ושגיתי להכות אותי בשבטו שבט פי יהודה — ובזות בגאונו לא כן עשה, וכרע ושכב ורבץ כארי — ושלמה מבנתו באות אל"ף, עד כי יכנים שבעים — וילא קוד שאין בניהו אות בי"ת ולא שם בגדולים לפי גדלו מקפרו הגדול, ואמרתי לא אדבר עוד על אזן איננה שומעת. — וגם היום בראותי מעוות והסרון בדברי הרב החכם ד' מ'. דרייפוס אמרתי יפה שתיקה ועת לחשות, כי אם רלתי עם בעל ב' רגלים באלף, וילאו אותי, וקר המחוקק מבין רגליו, איך אתחרה עם שלש רגלים? — — אכן רוח היא באנוש, ומי יוכל לעלור בעדו? ותורה היא וללמות אני לריך וע"כ נחמתי, אולי דר. דרייפוס יחונן אותי ללמדני תורתו על רגל אחד הנותר לי — כי למדינת ווייניגגען דיי והותר ב' רגלים ללכת בה לארכה ולרחבה בלי סולה סה ומלפלף. והאמת אגיד ולא אכחד, רעדה אחזתני פן ברגל השלישי יערוף וירמום להמלפלפים והמהגים נגדו, אך שבתי ונחמתי, טוב לי להיות מדרס ולהתאבק בעפר רגלי החכמים אשר פיהם כלבבם, מלהוליא כל רוחי לפני המחרישים הנחשבים לחכמים באין אומר ודברים כי לו דומיה תהלה — וזה החלי:

היום בא לנגד עיני „איזראעליטישער פאָלקסלעהרער לשנת 1855, ונגללו בו שנים ושלשה דלאות ראיתי להר"ר דר. מ' דרייפוס, יושב (על כסא הרבנות מדינת זולצ-מטן ווייניגגען) ודורש בדברי ריב"ז לתלמידיו בשעת פטירתו (ברכות כ"ח „פנו כלים מפני הטומאה והכינו כסא לחזקיה מלך יהודה שבא" לאמר שהתכון ריב"ז בלואתו שתלמידיו יתאמלו לקרב ביאת המשיח שכנוהו בשם חזקיה, ולפרוק עול הרומים מעליהם יעו"ש בהאריך בזה. והנה מלבד שדבריו סותרין דברי עלמו בהוכחתו שמה שריב"ז היה מכת בוחרי השלום ומלחמת דברים היתה לו עי"ז עם כת המקנאים והעבריונים, ואיך נוכל להעלות על רעיוננו שילוה לתלמידיו ויאחר דבחייו לא קבירא ליה? ובעוד שהיתה ירושלים על תלה ובית המקדש בנוי, ואהבת העם להארץ והמקדש היתה תקועה בלבבם ובוערת בקרבם למסור נפשם להרג חרב ושבי, ובא הוא במי החיים וכבה תבערת לבבם, איש אשר למד ולימד לאהוב חיים כאלה. — יתאזר עוז לפני מותו לפקוד או לפתות לתלמידיו להיות עתידים לקשור קשר נגד הרומים ומוכנים להכין כסא למלך יהודה?

פלא ישנו ויאמרו לו: רבינו לאיתנו: כל מילתא דסני לך לחברך לא תעביד, אם לא
כי בדרך שמוליכין אותך, אחריך כל אדם תמשוך. — עוד מכה אחת אביא על דבריו:
לאחי נ״מ רבמו בעלי מסדרי התלמוד זאת למכרין להורות? ואם כי מלוה לקיים דברי המת,
ודברי ש״מ ככתובין וכמסרין דמי, הלא לא נתקיימו דבריו לא בימי תלמידיו ותלמידי
תלמידיו עד הדור שאנו חיים היום, וכלנו עדים בדבר, ואף הרב ד״ר ייפוק בעל״ב ישמור
על רגליו ויעיד לבקר נואתו על פי באורו, ולהיפך היה נגרמי שפיכת דם נקי בזמן
בר כוכבא. ואם תקי על כבוד ר״ע לבלי לרשום אותו בכת המורדים בזמן בר כוזבא,
איך לא תחי על כבוד ריב״ז לגולל עליו כל הדמים שנשפכו כמים לרוב בהדורות שבאו
אחריו, לאמר שהוא היה בעוכריהם? — ולמען לא נהיה מכת הנאמר עליהם: רבן
דקרו — כי יש בושה כמדקרות חרב — שמתי עיוני במאמר הזה, וראיתי כי הכבא מהבלם
רגלים לא נכון לחוקיה לשבור עליו מפרקתו כבן כותבא — ועוד זאת ראיתי שלא עליה
ישב ריב״ז באמרו האראקעל שלו, כי לא פיתה או פשפושי דברים דבר כמו פיעתית.
ומעולם לא עלה על דעתו שיבינו הבקשה בירושלים או בנית הבחירה למען יקיימו דברי
הכלם רגלים. — ומה שראיתי אני באספקלריה המאירה אגיד לך הקורא למען תבחן
ותראה כי נתאמתו דברי ריב״ז, כי גם לפני מותו תורת אמת היתה בפיו, והורה בזה
בענוה לתלמידיו למי שראוי ונכון לשבת על כסא הנשיאות אחריו, ומקודם שנבוא לביאור
דברי ריב״ז מוכרחים אנו לשנות דברים הדושים מכתבי הקודש ומאמרי חכמינו ז״ל
שבסתר מלכות זכה דוד ונעלה, ואף מעת שנתמעטה מלכות יהודה לא סר המחוקק מבין
רגליו, כי אף הורדוס שמלך ביד חזקה ובחימה שפוכה והרג בחכמים, אחרי כל זאת
למען החניף ליתר הפליעה קמץ ביד הלל על דאתא מבית דוד, והליב לו יד בזה להיות
נשיא ומחוקק בישראל, ונתמשכה הנשיאות בזמן הבית כמו ק׳ שנה מאב לבן עד רבן
שמעון השני שנהרג בימי המלחמה והחרבן, וכ״ל בבקשת ריב״ז לאספסינוס על שושלתא
דר״ג (גיטין נ״ו ב׳) התכוין לר״ג דיבנה, כי הוא הוא השלם לר״ג הזקן. ומה שבקשה
לפניו זכות זקנו ולא על שם אביו? כי ירא לנפשו פן יפיח חמת אספסינוס בזכרו לפניו רבן
שמעון, כי הוא היה בראש הלוחמים נגד הרומים, וכל העם כבודו, כי הוא היה הנשיא
בתוכם, והוא הקים שרי לצבאות למלחמת הבם והמקדש ועל פיו יצאו ובאו בתחלה, ונהרג
בזמן ההוא כמבואר ביוסיפון לרומים. ועי״ז נתכוון במאמרו (שם) לתלין ״קרי עליו ר״י
ואיתימא ר״ע משיב חכמים אחור ודעתם יסכל, איבעי למימר ליה לשבקינהו הדא זימנא
והוא סבר דילמא כולי האי לא עביד והצלה פורתא נמי לא הוי״ ופירש״י: כולי האי
דלישבוק ירושלים, וכל הקורא עומד ומשתומם, הכי עלה בדעת ר״י או ר״ע שאספסינוס
יניח או יעשה אזן לבקשת ר״י לבקר מכביעת ירושלים מכל וכל?? — הלא כל חשיבותו
בעיני אספסינוס היתה על כי אנשי אספסינוס שבתוך החומה הודיעו לו שריב״ז מאוהבי
הקיסר הנהו ומדבר על לב ירושלים להכניע עצמם ת״י הרומים, כמבואר באבות דר״נ
(פרק רביעי) וגם בבואו לפניו התנבא לו מקרותו ובכיבת ירושלים באמרו לו: ״אי
לאו מלכא את לא מימסרא ירושלים בידך״ (גיטין שם) ואם כעת יהפוך בדבריו ובמהתל
בו, הלא תחת כבוד קלון וזנת יקח! ואם ברלבית בואו לפני אספסינוס אמר לו: ״מחייבת תרי
קטלא״ הלא כעת בלין אומר ודברים יחתוך מלפשו למות? ולפי דברינו נאמר כי ר״י
או ר״ע לא התכוונו לירושלים דלשבוק, רק על זאת קראו הגר על בקשתו על שושלתא
דר״ג, והוא ר״ג דיבנה, ולא ביקש על רבן שמעון בעצמו דלשבוק אותו הדא זימנא
(ואולי בעת ההיא היה עוד בחיים ר״ש ונשבה ת״י אספסינוס) שיושיט לו שרביט החסד,
ובזה יקנה לב העם בראותם כי מלך חסד הנהו ולא יחפוץ במיתת המורדים, רק בשובם
מדרכם וחיו. ואם היה מדבר על לבב אספסינוס בדברי חכמה כאמרים האלה, לא היו
הדברים שבים ריקם; כי כל מגמת הרומים והתבולותם לא היתה רק לכבוש ולהכניע
את ירושלים, ובערמותם היו פושטין העלפים, להראות חסד לאנשים הנכבשים ת״י, וללמוד
בזה לבב הנעים, וכמו שמצאנו לאספסינוס ועיטוס שכבדו מאוד ליוסף בן גוריון, אף
שמתחילה לחם כנגדם, ועל״כ יפה קראו עליו: ״משיב חכמים אחור וכו׳״ כי כשם שנשא
פנים לחכמי יבנה ולר׳ צדוק, כך היה נושא פניו גם אל רבן שמעון אם היה מליץ טוב
בעבורו ״והוא סבר דילמא כולי האי לא עביד״ לפטור גם הראש ונשיא המורדים ״והצלה
פורתא נמי לא הוי״ ויפקיד בזכרונו לפניו גם לתגלת ר״ג, כי יעלה חמתו גם עליו
בזכרו מעשה אבותיו, ועל״כ התחכם ריב״ז ונעד לאחור דור אחד בשלשלת היוחסין ודלג שם
אביו, ועי״ז קבל דעת אספסינוס. — ואם המלאתי את כל החרון אף מאספסינוס לא
היה רק על אבי ר״ג דיבנה, א״כ מי הכריח לריב״ז להסב פניו לאחור ולהזכירו בשם
זקנו ולהביא את ספר היוחסין לפני אספסינוס, את בנו היה מבקש? ומה לו לאמר

בקולר מלין: תן לי יבנה וחכמיה ור"ג וכו', הנני אומר לך כי התכוון ר"י בזה לאמר לבלי לכלול אותו במעשה אביו ולפקוד עליו עון אחיו, כי אין פוקדין עון אבות על בניהם, רק לבנים הגדולים, כי המה מסייעתם ומחזיקין מעשה אבותיהם בידיהם אבל גמליאל זה אשר אנכי מבקש עליו לפניך, הוא עודנו נער ורך בשנים ואין לו עוד שם להחזיק בדעת ומעשה אביו, וזה לך האות כאשר אנו רואים לשמן אותו מוכרחים אנחנו לקראו ע"ש זקנו — ולאמר: נכד ר"ג ובתתך אותו לי תחת השגחתי אטע בלבבו אהבת הרומים ומלכם, אשר אנו חוסים בצלם, וזהו מאמרו: תן לי יבנה וחכמיה ושושילתא דר"ג וכו', היינו תחת השגחתי. — וכאשר תשים אותי לנשיא עליהם (ועי"ז אחז במלילת לשונו מלת: „שושילתא" כי היא שם תואר ג"כ על הכח וממשלת הנשיא) אז אין לך לפחוד ממרידה. — ואחרי כל האמור באנו לטעמי הדברים שנפסקה הנשיאות על איזה שנים מבית הלל, וכסא הנשיאות בא לריב"ז, כי בעת אשר אספייננוס נשא פניו לדבריו, נשאו בזה ג"כ לנשיא על ישראל, ונתן השלשלת בידו, ומלך ריב"ז מטעם אספייננוס וטיטוס לאחר החרבן כמו ב' שנים (עיין בר"ה ל"א וברש"י שם, ובתוס' שבת כ"ד ב' ד"ה הוה מעשר וכו', וביוחסין) ולפי דברי הש"ק מלך ריב"ז ג' שנים, והנה אף כי ריב"ז היה נושא הנשיאות על שכמו לטובת הכלל, וגם לטובת משפחת הנשיא, לא הלך לבו בגדולות ובנפלאות ובנשיאות, כי חלילה לו מחטוא להתברך בלבבו לרשת הכסא לו ולזרעו, כי ידע בנפשו שכתר הזאת לא הולמתו, והיא ירושת בית הלל, רק נהג בה כמו אפוטרופים עד שיתגדל ר"ג דיבנה, או למראית עין הרומים. והוא היה באמת הנושא ולא הנשיא, והכסא היה אצלו כמו פקדון עד לעת מלוא. — ובשעת פטירתו פחד לנפשו פן לאחר מותו יחללו תלמידיו את כבודו בכבוד הנשיא, הנכבד עליו מאוד גם בחייו, והוא, כאשר ירצו לנהוג בו כבוד נשיא ולשרוף עליו כליו וכל תשמישיו כשם ששורפין על המלכים ונשיאים (תוספתא שבת פרק א', ע"ז י"א) וכמו ששרף אונקלוס על ר"ג, וגם לזאת היה ירא וחרד פן לאחר מותו יבואו בניו או אחד מגדולי תלמידיו אל הנחלה, וירצו לרשת גם הכסא כסא הנשיא, אשר הוא אצלו רק למשמרת, וע"כ צוה ואמר להם לפני פטירתו „פנו כלים מפני הטומאה" ואל תאמרו, מה אכפית לך הא כתותי מכתת שיעורייהו, ואיזה נזק יהיה בטומאתם הלא לשריפה הן קיימין ועומדין? כי אני אומר לכם במשרפות הנשיאים לא תשרפו עלי, ואני אינני ראוי לאותה איצטלא והכסא שתשרפו אותה עלי „והכינו כסא לחזקיה מלך יהודה שבא", כי בכסא הזה לא זכיתי מן הדין בה מעולם, כי הכתר וכסא הנשיאות זכה דוד ונטלו, וע"כ הכינו הכסא ליורשיו, והתכוין לר"ג דיבנה שהוא מזרע בית דוד „שבא" וישב על הכסא. (ואפשר קרא ריב"ז לר"ג לפני מותו שיסמוך ידו עליו ולהושיבו על הכסא בעודו בחיים, למען לא תהיה מריבה לאחר מותו. וע"כ אמר „שבא") ואחז בנאות לשונו את „חזקיה" כי חזקיה מלך יהודה היה הראשון לבית דוד שהכין לבו ללמוד וללמד, וכמו שאמרו חכמינו ז"ל עליו (סנהדרין צ"ד) בדקו מדן ועד באר שבע ולא מצאו ע"ה מגבת ועד אנטיפרס, ולא מצאו תינוק ותינוקת שלא היו בקיאים בהלכות טומאה וטהרה, והתכוין בלואתו לתלמידיו לאמר כי עליכם החוב להחזיר העטרה ליושנה, ואף כי סר השבט מיהודה מעת החרבן ועוד זמן רב קודם החורבן, ומעטים היו השנים בזמן בית שני שמלא השבט מיהודה, בכל זאת נשאר המחוקק בין רגליו, מעת חזקיה מלך יהודה שבא וזכה בה, וע"כ בזה שאנו מעמידין מזרעו או מגואלו הקרוב אליו אנו מקיימין שם המת על נחלתו, ונקרא הכסא על שמו, כי הם באים מכחו וזכותו, והרי הוא כאלו הוא חי וקיים ויושב על הכסא לפנינו. וע"כ בזה שהכינו הכסא לר"ג דיבנה הוא כהכנת הכסא לחזקיה מלך יהודה.. ככ"ל בביאור דברי ריב"ז. ועד"ז כ"ל ג"כ דברי תלמידו ריב"ח בקראו לר"ג דיבנה מזה בן מזה (ברכות כ"ח א') „ובן מזה" התכוון ג"כ לחזקיה מלך יהודה שהוא בא מכחו, והוא ע"ש מאמרם על הפסוק ישעיה ח' יען כי מאס העם הזה את מי השילוח ההולכים לאט וכו' אמר רשב"ל חזרנו על כל המקרא ולא מצאנו מקום ששמו לאט, אלא זה חזקיה מלך יהודה שטיהר את ישראל כמקוה שיש בה מ"ם סאה כמנין לאט, וכיון רי"בח בזה שר"ג זכה בהנשיאות עוד מחזקיה שהיה המחוקק המזה והמטהר לישראל, וגם הוא מזה בכרוזו: „כל תלמיד שאין תוכו כברו לא יכנס לבית המדרש (שם ברכות) כזה הוא מטהר. והזהרו בו שלא יחולו עלינו דברי ישעיה ח' יען כי מאס וכו'. —

טוביה פרֶנקעל.

Beiträge von Salomon Pundi.

יורדי הים באניה, (Nach Herder.)

מַסָּע בָּאֳנִיָּה סוֹעֲרָה
יְמֵי חַיֵּי הֶבְלֵנוּ
רַעַשׁ הָעֵת הַנּוֹרָא
מִדְּחִי לְדֶחִי יְקַלְּעֵנוּ
וְהַהַצְלָחָה רַב הַחֹבֵל
בְּיָדָהּ תֹּרֶן וָחֶבֶל
כְּאַוָּתָהּ לַנְחוֹתֵינוּ
בֵּין תִּקְוָה וָחֶבֶל

פּוּג יָפוּג לִבֵּנוּ
זֶה בְּיַם תֵּבֵל
גֶּבֶר דַּרְכּוֹ צָלֵחָה,
וְזֶה בְּיָם צָרָה וְאֵבֶל
עוֹבֵר בְּפִיד וַאֲנָחָה,
וּבְכֹל הַמַּסָּע וְתַם הַהֶבֶל
חַף־מְנוּחָה אֶחָד
זֶבֶל לְכֻלָּמוֹ יָחַד.

הַבְּעֵרָה, (Nach Schiller)

רַבַּת הַתּוּשִׁיָּה
הָאֵשׁ בִּפְעֻלֹּתֶיהָ
בְּעוֹד שֹׁמֶרֶת צֹפִיָּה
עֵין אָדָם הֲלִיכוֹתֶיהָ
וּבְכָל מְלֶאכֶת עֲבֹדָתוֹ
כֹּל תִּיצֶר כַּפֵּהוּ
הִיא לוֹ בְעֶזְרָתוֹ
לַעֲשׂוֹת מַעֲשֵׂהוּ
אָכֵן נוֹרָאָה וַאֲיוּמָּה
הַבַּת הַשָּׁמַיְמָה
עֵת בְּיַד הָזָקָה
מוֹסְרוֹתֶיהָ נִתָּקָה,
בְּאַוָּתָהּ תְּהַלֵּךְ צֹרֶבֶת
בַּת דְּרוֹר הַשּׁוֹבֵבֶת
אֲהָהּ לַיּוֹם וּבֹרַחַת
הָלוֹךְ וְגָדֵל בְּאֵין עֶצֶרֶת
לְמַלֵּא תְשׁוּאוֹת רְחֹבֹת קֶרֶת
לְבַת מְדוּרָתָהּ שֹׁלַחַת
כִּי הָאֵתָנִים כְּצָר
לְכֹל הָאָדָם יָצָר
עֲנָפֵי שָׁמַיִם
בְּרָכָה וָחַיִּים

גֶּשֶׁם נְדָבוֹת מְרִיקִים
אַף עָבֵי שְׁחָקִים
יוֹרוּ זִקִּים
יִרְכְּבוּ בְרָקִים
מֶה הַקּוֹל בְּשָׁאוֹן נוֹרָא
מֵרֹאשׁ הַמִּגְדָּל רֹעֵשׁ?
אוֹת־רַעַשׁ בְּעֵרָה
הוּא, כִּי תֵּצֵא אֵשׁ
הָה, כְּדָם אָדוֹם
מַרְאֵה הָרָקִיעַ
אֵין זֶה נֹגַהּ יוֹם
חֲכַלִיל שַׁחַר מֹפִיעַ
שׁוּר גַּם הֶהָמוֹן בִּמְרוּצָה
לַמְסִלָּה הָעֹלָה נְחוּצָה,
אַף גֵּאוּת עָשָׁן
יִתְאַבֵּךְ כְּמִפִּי כִבְשָׁן:
פִּלָדוֹת תַּעַל הַלַּהֶבֶת,
וּכְסוּפָה חִישׁ וּכְרוּחַ נֹשֶׁבֶת
בָּתֵּי כָל הָרְחוֹב סֹבֶבֶת
וּכְמִתְנַּוּר יוֹקֵדָה יַעַל אֵד
הָרוּחַ מִסָּבִיב לוֹהֵט,
קִירוֹת יִתְקַרְקָרוּ

*

סִפִּים יִתָּצוּ.
חַלֹּנִים יְנֻפָּצוּ,
עֳלָלִים יִתְמַרְמָרוּ
אִמּוֹת נְבֻכוֹת,
בְּהֵמוֹת נִרְצָחוֹת,
מִתַּחַת לַבְּקִיעִים
יֶהְגוּ נְכָאִים
הַכֹּל חָשׁ, יַצִּיל, יוֹשִׁיעַ
אֲפֵלַת לַיִל כַּצָּהֳרַיִם תַּגִּיהַּ,
בְּעַד הָרַתּוּק אַלְפֵי יָדַיִם
שֹׁקְדִים בְּעֹז וְאוֹן מָתְנַיִם
כַּבָּרָק יְרֻצַּץ דְּלִי הַמַּיִם
וּבְזֶרֶם כַּבִּיר לְרוּם שָׁמַיִם
מִשְׁבָּרִים יְגִיחוּ חֹמֶר מָיִם.
וּבְנַהֲם וִילֵל
הַסַּעַר מִתְהֹלֵל
וּבְזַעַף אַף
הַלֶּהָבָה יִשְׁאַף,
עַתָּה תִּפּוֹל מִתְלַקַּחַת
וַתְּלַהֵט גֹּרֶן וִיבוּלָהּ כְּאַחַת
וּכְמוֹ עָרוֹת יְסוֹד אֶרֶץ מִתַּחַת

לְשֹׁד מִשַּׁדַּי יִסֹּב לְאָחוֹר הַגֶּבֶר
רְפֵה יָד יִרְאֶה פָּעֳלוֹ וַעֲמָלוֹ
מַאֲכֹלֶת אֵשׁ מִשְׁפַּת לֶהָבָה גּוֹרָלוֹ.
אַדְמַת הַחֶלְקָה
נִתְרָה רֵקָה
בֻּקָּה וּמְבֻלָּקָה
תִּשָּׁאֶה שְׁמָמוֹת
לְמַרְבַּץ סוּפוֹת הַמּוֹת
בִּנְבוּב חַלֹּנֵי שְׁאִיָּה
קִנְנָה שַׁמָּה וְשַׁעֲרוּרִיָּה
וְהֶעָבִים מִגָּבְהֵי מְעוֹנָתָם
יַשְׁקִיפוּ בְּעַד אֲרֻבֹּתָם,
אֶל מְקוֹם קֶבֶר
רְכוּשׁוֹ וְהוֹנוֹ
עוֹד פַּעַם הַגֶּבֶר
יִשָּׂא עֵינוֹ
וְאַחַר חָלַף רוּחַ יָשׁוּב יִנָּחֵם
טוֹב לֵב יִקַּח מַטֵּהוּ בַּקַּשׁ מִשְׁעַן לָחֶם,
כִּי אִם חֲמַת לֶהָבָה כָּל חֲמוּדוֹ גָּזָלָה

עוֹד תִּגַּמֵּא, בְּעַיִם רוּחַ תַּגְבִּיהַּ צוּף נֹהַם אֶחָד בַּל מֶנּוּ שְׁלָלָה
לֵב שָׁמַיִם שִׂיאָהּ שְׁחָקִים תַּרְקִיעַ רֹאשׁ אֲהוּבָיו יִשָּׂא כְּרֹעֶה עֵדֶר
אֶפֶס תִּקְוָה וַחֲדַל כָּל שֶׁבֶר וְהִנֵּה כֻלָּם בַּחַיִּים אִישׁ לֹא נֶעְדָּר.

עַל הַבּוֹרְחִים מִקֶּטֶב הַקָּאלֶעַרָא.

Von Rachel Morpurgo.

מה יקר חסדך אלהים
ובני אדם בצל כנפיך יחסיון. (תהלים ל"ו)

אֶרְאֶה רָץ לִקְרַאת רָץ, מִמִּי יִבְרָח? צַדִּיק יְרַפֵּא כַּתָּמָר יִפְרָח,
נַפְשָׁם בְּיַד אֵל כַּגֵּר כָּאֶזְרָח, לָנוּס אֵין שֹׁוֶה מִפַּחַד יָדוֹ
יְמַחֵץ וְיָמִית רַעֲנָן אֶזְרָח, יִגַּשׁ וְיִקְרַב וְיַחֲזִיק יָדוֹ

לָכֵן יְצוּרָיו אִישׁ עַל יָדוֹ
לָבֶטַח יִשְׁכּוֹן יִבְטַח עַל יָדוֹ.
חַנּוּן וְרַחוּם חוּסָה עָלֵינוּ
מֵאַף וְחֵמָה רְפָא נָא לָנוּ
נוֹדֶה לְשִׁמְךָ אֲשֶׁר הִצַּלְתָּנוּ.

הֲפֹךְ לְשָׂשׂוֹן יְמֵי אֶבְלֵנוּ
נִשְׂמַח וְנָגִיל יַחַד כֻּלָּנוּ
לֹא לָנוּ יְיָ לֹא לָנוּ.
עשה למענך אם לא למעננו
עשה למענך והושיענו.

רחל מורפורגו.

Poetisches von Moriz Ehrentheil, Oberlehrer.

שַׁי הַדְּמָעוֹת.

הובל לכבוד החכם המליץ הגדול כקש"ת מו"ה מנחם שטערן נ"י בעל המעריך ספר
כוכבי יצחק. נעיר וויען הבירה.

אִם אֶל קִרוֹת בְּנֵי עַמִּי אֲכוֹנֵן שַׂרְעַפַּי,
וְעָלַי מַצָּבָם בַּגּוֹלָה אָשִׂים עֵינַי;
רַק שׁוֹד וָשֶׁבֶר יַעַמְדוּ מוּל עַפְעַפַּי,
רַק פִּיד וּבַלָּהוֹת, רַק מָצוֹק וָעוֹנִי.
נַפְשִׁי, נַפְשִׁי יָרְעָה לִי — שְׂפָתַי נָעוֹת,
וְרִגְשֵׁי יְגוֹנִי יֵרָאוּ בְשֶׁטֶף דְּמָעוֹת.

לֹא אַרְצָמוֹ לְבַד, אֶרֶץ בְּכָל מִבְרֶכֶת,
עָזְבוּ, עֵת בַּשְּׁבִי הָלְכוּ לִפְנֵי עָרִים;
אוּלָם גַּם שְׂפָתָם — הִנֵּה בַשַּׁלֶּכֶת
מֵאָז לְשׁוֹנָמוֹ לִמְּדוּ דַבֵּר שְׂפַת זָרִים.
זֹאת זָכֹר כִּי אֶזְכְּרָה — שְׂפָתַי נָעוֹת,
וְרִגְשֵׁי יְגוֹנִי יֵרָאוּ בְשֶׁטֶף דְּמָעוֹת. —

בֶּן־מְנַחֵם, וְוִי"זֶל, בְּרִי"ל וְיִצְחָק שְׁמוּאֵל
אַחִים הַנְּעִימִים בְּמוֹתָם מֶנּוּ נִפְרָדוּ; —
הַפְּרָטִים עֲלֵי נֵבֶל הָהּ, חָדְלוּ בְיִשְׂרָאֵל
וּמְבַקְשֵׁי שִׁיר צִיּוֹן יֵבוֹשׁוּ, יִרְעָדוּ. —
לִבִּי לְחוֹקְקֵי יִשְׂרָאֵל — שְׂפָתַי נָעוֹת,
וְרִגְשֵׁי יְגוֹנִי יֵרָאוּ בְשֶׁטֶף דְּמָעוֹת. —

הַחֹזִים, הַמְשֹׁרְרִים וְהַמְּלִיצִים כֻּלָּמוֹ
אֶל עַמָּם נֶאֶסְפוּ, וְעִמָּם — צִלְצְלֵי עֵבֶר;
רוּחִי, רוּחִי קְדֹרַנִּית תְּרַחֵף עַל קִבְרָמוֹ

הוֹד קֹלָם אוּלַי אֶשְׁמַע מִנְּקִיקֵי הַקָּבֶר. —
כְּיוֹם בְּיוֹם אֶתְנֹדֵד שָׁם בִּשְׂפָתַיִם נָעוֹת,
וְרִגְשֵׁי יְגוֹנִי יֵרָאוּ בְּשֶׁטֶף דְּמָעוֹת. —

אוּלָם הֶאָח! עוֹד נִשְׁאַר נֹחַם וְתוֹחֶלֶת —
מְנַחֵם! עוֹדְךָ חַי — חַי גֹּאֵל לְשׁוֹנֵנוּ!
עֹדֶנּוּ חַי! — עוֹד יָדְךָ נִפְלָאוֹת פֹּעֶלֶת,
עוֹד בְּכוֹכְבֵי נֹגַהּ תְּשַׁבֵּץ שְׁמֵי שְׂפָתֵנוּ. —
חֲזוֹן עֵדֶן נִפְרָץ בִּלְבָבִי — שְׂפָתַי נָעוֹת —
וְרִגְשֵׁי שִׂמְחָתִי יֵרָאוּ בְּשֶׁטֶף דְּמָעוֹת. —

אֲצִילֵי עַמִּי אֶרְאֶה מִשְׁתַּחֲוִים לְפָנֶיךָ,
בְּנֵבֶל וּמְצִלְתַּיִם לְךָ שִׁיר־תּוֹדָה יָרִימוּ;
גַּם אֲנִי יָצָאתִי הַפַּעַם לְשַׁחֵר פָּנֶיךָ —
דַּבֵּר לֹא אוּכַל — רִגְשֵׁי לִבִּי עָצְמוּ. —
רְאֵה אֵיפוֹא אֲדֹנִי, רְאֵה שְׂפָתַי הַנָּעוֹת....
הוֹאֵל נָא וּקְחָה מִיָּדִי שַׁי הַדְּמָעוֹת! —

מיד עבדך, מכבדך ומוקירך

הָעֵגֶל.

עֵת שָׁכְחוּ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל אֵל עֻזָּמוֹ,
וְלֵאלֹהִים עֵגֶל מַסֵּכָה עָשׂוּ לָמוֹ;
וַיִּקְצֹף מֹשֶׁה, וַיִּטְחַן אֶל־הַזָּהָב,
וַיַּשְׁקְ בַּעֲפָרוֹ כָּל יַלְדֵי רָהָב.

מֹשֶׁה! לֹא טוֹב עָשִׂיתָ הַפַּעַם,
הַחַטָּאת רֹבֵץ לְפֶתַח הַזַּעַם; —
מֵאָז בָּלְעוּ עֹבְדֵי הָאֱלִיל עֶגְלֵמוֹ,
עוֹד סָרָה הֶעֱמִיקוּ — בְּבִטְנָם אֱלֹהֵימוֹ. —

הָאַהֲבָה.

Von Baruch Löwentritt.

(Nach dem Ungarischen.)

בְּנֶשֶׁף בְּעֶרֶב יוֹם בַּיַּעַר בְּצֵאתֵנוּ,
וְהַדּוּדָאִים נָפְחוּ רֵיחָם לְאַפֵּינוּ;

אַתְּ פְּנִינָה יָפָתִי וּמְשׂוֹשׂ חַיָּתִי
שָׁאוּל שְׁאֶלְתִּינִי אַתְּ שְׂכִיַּת חֶמְדָּתִי:
מַה יְרַנְּנוּ בֵּין עֲלֵי עֵצִים הַצִּפֳּרִים?
וְעַל מֶה יִתְּנוּ קוֹל, בַּעֲלֵי הַכְּנָפַיִם?
רַק בִּגְלָלֵךְ יְרַנְּנוּ בְּתוּלָה נֶחְמָדָה;
וְכִי אַתְּ עֲלֵי תֵּבֵל בָּעֲלָמוֹת הַיָּפָה;
זֹאת יָשִׁירוּ בֵּין עֳפָאִים וְגַם עַל שְׁפָיִם
מֵעֵת לְאוֹר עוֹלָם קְדֻמוּךְ הַבְּרָכִים.

לָמָּה מוֹשַׁב הַכּוֹכָב בִּמְרוֹם רָקִיעַ?
וְאוֹרוֹ רַק מִמֶּרְחָק לָנוּ יַגִּיהַּ?
מַעֲמָדוֹ לָמָּה לֹא יִקְרַב אֵלֵינוּ?
הַלְבֹשֶׁת יַחֲשׁוֹב לוֹ לְהָאִיר לְעֵינֵינוּ?
הֵן זָהֳרֵךְ פְּנִינָה, יַקְדִּירוּ אוֹרוֹ,
וּמִפְּנֵי בְדֹלַח טָהֳרֵךְ יַאֲפִיל זָהֳרוֹ.
לָכֵן בָּרַח הָלְאָה לְגָבְהֵי רָקִיעַ,
וְשָׁם מֵאוֹר פָּנַיִךְ גַּם הוּא יַשְׂבִּיעַ.
שָׁם יִתְעַלֵּם גַּם הוּא בַּהֲדַר מַרְאַיִךְ;
יַשְׁקִיף — וְיִתְמַהּ עַל שַׁלְהֲבוֹת עֵינַיִךְ.

הֶעָלִים לָמָּה קוֹל דְּמָמָה יַשְׁמִיעוּ?
וּמַבּוּעֵי נְהָרוֹת מֵימָם יַבִּיעוּ?
הֲלֹא תֵדְעִי יָפָתִי כִּי רַק בַּעֲבוּרֵךְ!
וְכָל מַאֲוַיֵּי חֶלֶד הִנָּם בִּגְלָלֵךְ.
הֵן לִי רַק בַּעֲבוּרֵךְ יְקָרָה הַתֵּבֵל,
וְכָל חֲמוּדוֹתֶיהָ מִבַּלְעָדַיִךְ לִי הֶבֶל,
עָלַיִךְ לִבִּי וְרוּחִי כָּל הַיָּמִים,
וּבְאַהֲבָתֵךְ נָכוֹן יִשְׁעִי לְעוֹלָמִים.
לָכֵן עוֹדֶנִּי חַי אַל תַּזְנִיחִינִי,
וְאַהֲבָתֵךְ נָא אַל תָּסִירִי מִמֶּנִּי.

הַתִּקְוָה הַתּוּגָה וְהַמָּוֶת.

Von Jakob Fischer, öffentlichem Lehrer.

התקוה. לָמָּה תוּגָה	אֶת־הָאֱנוֹשׁ תַּכְרִיעִי,
מֵאֵין פּוּגָה	בְּזַעַף וְחֵמָה,

בְּפַחַד וְאֵימָה
אֶת רוּחוֹ תַּשְׁבִּיעִי.

התוגה. תִּקְוָה רְמִיָּה!
בְּלִי דוּמִיָּה
לְשׁוֹנֵךְ תַּטִּיף כְּזָבִים.
רִשְׁתֵּךְ פְּרוּשָׂה,
אֶת בֶּן תְּמוּתָה
תִּלְכְּדִי בְּשִׂפַת אֲהָבִים.

התקוה. אַתְּ שׁוֹמַחַת
תִּרְוִי נַחַת
חֲזוֹת לִבּוֹת נִשְׁבָּרִים,
אַתְּ מַרְשַׁעַת,
אַתְּ מַבַּעַת
מַעְיְנֵי מַיִם מָרִים.

התוגה. נַחֲלֵי אֲמָרִים,
מְלֵאֵי שְׁקָרִים,
בִּלְבַב אֱנוֹשׁ תַּסִּיכִי,
לְהַכְרִית אֵבֶל,
רַחֲמֵי הֶבֶל
בְּרֹב חֲלָקוֹת תָּשִׂיחִי.

התקוה. בְּאָהֳלֵי עֹנִי
אַתְּ תִּשְׁכּוֹנִי,
עִם מַחֲנֵה עַצָּבֶת,
רוּחוֹת דָּווֹת
לְאַלְפֵי רְבָבוֹת
תְּאַכֵּל כְּאֵשׁ צָרֶבֶת.

סוּרִי! סוּרִי!
לֹא תָגוּרִי
בְּלֵב בְּרִיאָה נִבְחֶרֶת, —
חִישׁ מַהֵרִי,
הִסְתַּתֵּרִי,
תּוּגָה הָעוֹכֶרֶת.

התוגה. לְבֶן הַהֹוֶה,
תְּבַשְּׂרִי טוֹבָה,
לְמַלְּאוֹת כָּל תַּאֲוָתוֹ
בְּחוֹף מַטָּרָה,
בְּנֶפֶשׁ מָרָה
יַבִּיט שָׁוְא תִּקְוָתוֹ.

בְּפָנִים שׁוֹנִים
אֶלֶף מוֹנִים
תְּחַדְּשִׁי עֶשְׁתּוֹנוֹתָיו
כָּכָה תְּכַלִּי,
כָּכָה תְּבַלִּי,
אֶת־כָּל־יַרְחֵי שְׁנוֹתָיו.

התקוה. לְהָאֻמְלָלִים,
לְהַנִּכְשָׁלִים
אֲנִי מִשְׁעָן וָעֹז,
אוֹתָם אֲקוֹמֵם,
רוּחָם אֲרוֹמֵם,
אַשְׁבִּית שְׁאוֹן הַתְּלָאוֹת.

התוגה. כִּי יְחִי שָׁלֵו
אֶחָד בְּאָלֶף,
יִרְבֶּה חֶטְאוֹ בִּגְאוֹנוֹ
אַשְׁפִּיל אוֹתוֹ
וְיִפְנֶה לְעֹשׁוֹ,
וְלֹא יִפּוֹל בְּפַח זְדוֹנוֹ.

התקוה. נֶפֶשׁ מְדֻכָּה
בְּעֶבְרַת מְצוּקָה
אֶל אֵל תּוֹצִיא תְלוּנָה,
עַל כֵּן אֲרַחֵם,
אוֹתָהּ אֲנַחֵם,
אַשְׁרִישָׁה בָּהּ אֱמוּנָה.

התוגה. הַמְנֻגָּעִים
רַק לִרְגָעִים
אֶל קוֹלֵךְ יַאֲזִינוּ,
כָּךְ מְשַׁקֵּרָה,
מִתְנַכֵּרָה,
לֹא לְעוֹלָם יַאֲמִינוּ.

המות.

כְּבָר אַקְשִׁיבָה
לְדִבְרֵי מְרִיבָה,
בֵּין תּוּגָה לְתוֹחֶלֶת,
זֹאת אֹמֶרֶת,
גַּם אַחֶרֶת,
„אֲנִי בָּאָדָם מֹשֶׁלֶת.“

הֵן נִקְרֵאתִי,
אַף נִבְרֵאתִי
לְהַשְׁקִיט רִיב וּמָדוֹן,
יָדִי לָקַחַת
מִכָּל אַחַת
אֶת שֵׁבֶט הַזָּדוֹן.

הַמֶּמְשָׁלָה
לִי נָפְלָה,
עַל כָּל־אֲשֶׁר בּוֹ נְשָׁמָה
זְרוֹעִי נְטוּיָה
לִפְדוֹת שְׁבוּיָה
מִכֶּלֶא הָאֲדָמָה.

אֲנִי אֵיטִיבָה
אִם אָשִׁיבָה
אֱנוֹשׁ אֶל צוּר מַחֲצָבוֹ,
שֹׁרֶשׁ אֲשָׁרֵשׁ,
כָּלִיל אֲגָרֵשׁ,
כָּל דְּאָגָה מִלְּבָבוֹ.

שָׁם בְּקֶבֶר,
יִשְׁכֹּן גֶּבֶר,
יִשְׁקֹט בְּשַׁלְוַת עוֹלָם,
נֶגַע וְסֵבֶל,
יָגוֹן וְאֵבֶל,
כָּל יַשְׁמִיעוּ קוֹלָם.

אָזְנָיו אֲטוּמוֹת,
צָרוֹת אֲיֻמּוֹת
אֵלָיו לֹא תַגַּעְנָה.

עֵת בֹּגֶדֶת
אֵין מוֹלֶדֶת
בּוֹ פְּרִי רוֹשׁ וְלַעֲנָה.

יַד הָאָסוֹן
אַמִּיץ וְחָסוֹן
בּוֹ אֵין עוֹד פֹּגֶשֶׁת,
הֶמְיַת תֵּבֵל
מְלֵאַת חֵבֶל
מְעוֹנוֹ אֵין מַרְעֶשֶׁת.

הַתּוֹחֶלֶת
כָּל מְהַתֶּלֶת
עוֹד בְּרוּחַ הַשָּׁחָה.
אֵין מְעַצֶּבֶת,
אֵין מְכַזֶּבֶת
תִּקְוָה הַמְּמֻשָּׁכָה.

אֶת בֶּן חַיִּים
עַל כַּפַּיִם
אוֹבִילָה לִקְבָרוֹת.
אָז אַבְרִיחַ,
אַף אַשְׁבִּיחַ
גַּלֵּי יַם הַצָּרוֹת.

בְּצִבְאוֹת פְּרָעוֹת.
בַּהֲמוֹן רָעוֹת
רוּחוֹ בַּל נִלְחָמָה,
יַעֲזֹב מְלוֹנוֹ,
שֶׁבֶת יְגוֹנוֹ
נָח בִּנְוֵה נֶחָמָה.

אִישׁ נָגוּעַ,
בְּלֵב פָּצוּעַ,
וְלֹא יַשִּׂיג מַאֲוַיָּיו,
בְּחַבְלֵי דֶחִי
תָּמִיד יֶחִי,
נִכְסָף לְאַחֲרִית חַיָּיו.

חֲנִינָה גְדוֹלָה
אִם אֶחְמוֹלָה
אֶפְרוֹשׂ עָלָיו מְעִילִי,

בִּשׁוּחָה עֲמוּקָה,
בְּשֵׁנָה מְתוּקָה,
יָנוּם וְיֶחְסֶה בְּצִלִּי.

לכבוד מורנו הנעלה הכהן הגדול כהן אל חי המכונה ארכי־עפיסקופוס ומעטרופוליטא
במדינת אילליריאה ושר משרי המלכות הקים הגדול והמופלא אדוננו

אנדרעאס גולמאיר

ישמרהו הש״ית ויפקדהו לטוב תמיד! ביום בואו אלינו בעיר גוריציאה ושבתו בכסא כבוד
יום כ״ד לחדש יוניום שנת אדונינו ומשיחנו אתת״נה.

Von Stephanus Kociančič, Professor in Görz.
Mitgetheilt von Prof. S. D. Luzzatto.

וישא משלו המשורר ויאמר:

אָשִׁירָה נָּא שִׁיר הַשִּׁירִים
לָעֵת, בּוֹ תַּמּוּ תַּמְרוּרִים,
עַתָּה אֶקְרָא, אָרִים קוֹלִי,
לַכֹּל יִוָּדַע גִּילִי.

אָבִינוּ אֵל רֹכֵב עָבִים
חַנּוּן קֵץ שָׂם לַמַּכְאוֹבִים,
שָׁמַע שָׁמוֹעַ קִינָתֵךְ,
גַּם הוּא מָחָה אֶת דִּמְעָתֵךְ.

עַד מָתַי, בַּת גּוֹרִיצִיאָה!
תִּהְיִי בָאֵפֶר בּוֹכִיָּה?
קוּמִי לִבְשִׁי אֶת תִּפְאַרְתֵּךְ,
קוּמִי אוֹרִי, כִּי בָא אוֹרֵךְ.

הַשְׁקִיפִי הַצָּפוֹן, מִשָּׁם
יָבוֹא לָךְ, הֵן! גַּם בָּא אִישׁ תָּם,
מַלְאָךְ, כֹּהֵן גָּדוֹל, אָבִיךְ,
נִגְעֵי לִבֵּךְ כַּיָּם יַשְׁלִיךְ.

מִי הוּא הָאִישׁ הַקּוֹרֵא לִי?
מֶה הַסִּפּוּר הַמּוּבָא לִי?
קָשָׁה עָלַי, הָהּ! יַד אֵלִי:
אָבִי הָלַךְ, אָבַד גִּילִי.

גּוֹלְמֵאִיר הוּא שָׁלוּחַ לָךְ,
גֹּלִּי עָלָיו אֶת כֹּל שֶׁלָּךְ;
יוֹצִיא כָּאוֹר צֶדֶק הָעִיר,
כִּי הוּא אָבִיךְ, הוּא הַמֵּאִיר.

הַטִּי אָזְנֵךְ לִי, בַּת עַמִּי!
שִׂימִי לִבֵּךְ אֶל פִּתְגָמִי,
הִנְנִי לָךְ מַגִּיד שָׁלוֹם
מֵאֵל רַחוּם שׁוֹכֵן מָרוֹם.

עַל כֵּן קוּמִי מִן הֶעָפָר,
שִׂישִׂי הָרִיעִי בַּשּׁוֹפָר,
רוּצִי וָבֹאִי לִקְרָאתוֹ
לִשְׁמֹר תָּמִיד אֶת מִשְׁמַרְתּוֹ.

מכתב. Von Dr. Nathan Friedländer.

אחי נשמת חיי!

שאלתני אח יקר! איזה רוח עועים עבר בי כי פתאום שניתי אורח חיים, אשר הסכנתי בו מנעורי, ללכת בדרך לא סלולה לפני, ומעולם לא דרכה עליו רגלי; ותחת אמרתי לכת דרך העולה בית אל נטיתי מעליו ואבחרה אורח מוליך חדרי שאול? ותאמר כי איש הספק אנכי, מחשבותי ימים רבים לא תעמודנה, ואשר זממתי היום, מדי ערב חיש יחלוף, ורוח אחרת עמדי; ככה הבית נבנע סוך את אחיך מלהבתך אותו; ככה יקרתהו במקל נועם; ואנכי מה אענך או מה אשיבך? גדול כאב לבי מאשר תוכל עשי הרזה העבירו על פניך בהגות לבי בדבר הזה — אם אתה, אשר כל מלשוני לבי נגולו לפניך, התשוב אשר לא באת על אחיך, לא נפלאת היא בעיני אם יתנו אותי אנשים לא ידעוני לנחנו ונובל; אם אתה, אשר ארחי ורבעי, שבתי וקומי וכל מעיני ידעת לא תאמין בתומתי, איך לא ישים בי תהלה איש זר? אחי אחי! זכר נא, התסכן הסכנתי לעשות כה, לנוד מרעיון אל רעיון, כדרור מרחף מגד אל גד? מתי חפלתי עשות דבר ולא כליתיו, אם לא עמד שטן לנגדי? איפה דברתי ולא הקימותי, כי תאמר אלי: נעו מחשבותיך? הכי אחי אתה ותבחר לשית עלי חטאה, מבקש לדפי? או הכי קלכו עיניך מראות שטני הרבים, אבני נגף אשר קמו לנגדי וידיחוני מן הדרך אשר הלכתי בו עד הלום? המכסה הייתי מאחיהם את אשר אנכי עושה? הנסתר מנגד עיניך כל התלאות אשר סביב שתו עלי, וישתנו פח ומוקש לרגלי העולה בית אל? ואנכי בכל זאת לא נפל לבי, רוחי לא עזבני; כסלע מוצק בלב ימים, ילעג למשברי מים בשתם עליו גרונם, וקול המון דכים ישחק לו: כן עמדתי על עמדי, דלגתי על צורי המכשול, ורוכסי העת היו למישור בעיני, כחם והקר לא הלאוני, קיר ונגד עדים לא הפחידוני; אתה קראת את ספרי אשר כוננתי אל כבוד החכם השלם בד"ל ינון שמו, אודות גולי בית מדרשו, ואת אשר השיב לי בענותו.

מכתבי אל הרב המפואר הדורש קדמוניות שי"ר ראו עיניך, גם לא בושתי להודות לך כי נקלותי בעיניו לשלוח לי מכתב ידו הרמה, שקן ענות עני; כן גם את דברי אשר הכינותי אל האדון הנודע לתהלה ס"ב העברתי על כור בחינתך לדעת היכשרו לבא פני כסאו, ועתה אתה תשאלני, מה היה לי? סלח אחי, סלח לאחיך, אם אולי בעת נשפכה מררתו ודמו כסיר ירתח הרבה גם לוהט את אשו הגדולה המתלקחת תוך קרביו, וידבר אתך קשות: לא עליך תלונתי, בשבתך בביתך, אתה לא יגורך רע, מומי עדת ישורון וחסרוניו נסתרו מנגד עיניך; בהתהלכך בין אחוזת מרעיך, אנשים טהורי לב, אוהבי שמש החכמה תחשוב, כי איש איש מזרע העברים לו לב כלבבכם, בעיניו יראה, ובלבבו יבין, וכמחשבותיכם יחשוב, והיה כאחד מכם; אכן לך נא שוט בתבל, שא עיניך ימה וקדמה, נגבה וצפונה או אז יאחז השבץ ממראה עיניך, אז תאמר: איך נפלתי וירדתי פלאים משמים ארץ; ולא תאמין כי האנשים אשר באת אליהם אחיך המה! — אנכי הגבר ראה בצרת אחי ההולכים בדרך ד' כיוני וילאו למצוא הפתח, כי מי זה יאיר להם, מי ילך לפניהם לנחותם הדרך, מי יאמר להם מה יעשו ובמה יבואו אל מטרת חפצם? יושבי על כסא דין איש איש אל עבר פניו ילך, זה יצבור כחול כסף המהול בזיעת אף, זה יפסוק את קצתו לעשות לו שם באשר הקילה, זה יהרוס ויבנה בחומת הדת כטוב בעיניו, וזה יבלה מרבית ימי חייו בתפלה ותחן, ואין אחד בכל אלה אשר ישים את לבו לדור יבא, ואשר יעלה על רעיוניו כי אליפות עם אלהים בתבל ולא לעולם נשב על כסא כבודינו, ימים כי יעברו בחיק האדמה נגוע ואחרים יירשו ארץ; כי לו השכילו על זאת מדוע לא ימלאו ידי הבחורים לשאת שבט הרבנות בידם, מדוע לא ילמדו מהודם ובינתם עליהם למען יוכלו שבת על כסאם, לשפוט בין צדק ורשע ולדבר טוב לעמם? אוי לי אחי! מה אומר לך ואבשרה, עיני מקור דמעה ורחמי יכמרו בעת אראה בחורי ישורון, שוחרי תושיה המשתוקקים לעלות אל הר ד', כעורים יגששו באפילה ודרך המלך סגר בעדם. לא ארע אם אצחק או אבכה, דרכי עקש ונפתל בי, בראותי אשר יבחרו להם רבים מהבחורים להשיג המטרה: האחד באין השוגות בין משברי ים התלמוד ישוט באניות שבלו באין משוט ומלח; השני בכל עוז יתאמץ להנחיל שפת רומי לו למורשה, ואך בה ידמה מצוא אורח טוב ומועיל — להשיג את אשר בקשה נפשו; השלישי בחשבו כאורה לא ימוש ספר הנגלאי מפיו, ללשון עמו יבזיר, היא תתן על ראשו כתר הרבנות. — — ובהיותה אתו, דעת ומזמה וכל כשרון לא יבצר ממנו: גם ראיתי בחור, צעיר בימים קורא בלי אבן מודיעי חדשות, דעותיהם השונות יבלע בלי שים לב על תוכנו, ימלא נפשו תוהו

ובוהו, וכל הנמלא יתן אל כליו, ואפתחם והנה אין כל, אך לא ורוח, ושכנו הקרוב אליו יבקר בכל יום בתי התפלה להטות אזן לקול הדוברים ישית עין על כל משלח ידם למען יוכל לעשות כתבניתם, לאחוז את דרכם, וכאלה רבות ראיתי ואתה אח יקר! השאלני, איך פתאום נהפכו רעיוני?

ומלבד אלה אחי! השמת את לבך לחקור, בעקבות מי ילך כיום האיש אשר עדת ד' נתונה על ידו, ואל מי מהדוברים יטה האוזן קושבת? היסול לו דרך כאותו וכאמונת נפשו ולא יכיר פני איש? השמים! כי כן דרך איש ישר להביע הגיוני נפשו בפני עם ועדה, ודבר אמת בלבבו, אכן שאל נא לתבונה אם אלה דרכיה, והפך; כל לבו יואיל אויל, ונבון בדעה יכלכל אמריו, וטרם יעבירם על דלתי שפתיו יביט לאחריתם לבל יתקוממו עליו ילידי ביתו — ויהיו לו לשטנה.

קרא נא לי בשם העדה, כי תדע, אשר תאבה ללכת לרגל איש הפוסק שפתיו בראש הומיות לאמר: רחקו מחשבותי ממחשבותיכם, כולכם כצאן תעיתם, דרך ד' נסתרה מעיניכם שוא וכזב הנחילו לכם אבותיכם, העמיסו על גביכם מאשר תוכלו נשוא, אשר ד' לא צוה, אך זרות תחזינה עיניכם, בואו עדי! אביעה לכם רוחי, מסוה פניכם אסיר וערלת לבבכם אמול! והיה אם כה יאמר, אם אלה דבריו, הלא ממקום הקודש יהדפוהו השומעים: לא לא! יאמרו לו, או ימלאו שחוק פימו, על דבריו אשר לא שערום אבותיהם. —

או אולי תאמר אחי, כי יעשה האיש בערמה, עשתונות לבו יטמון בחבו, ומחוץ יתראה כאחד העם; אך בקרבו ישלח רעיוניו לחפשי, ולא יתנם לאת האולה לעבור פתחי פיו; ואם יליקו לו בחיק מרעיו, לרופה אמונתם, ישפך קודו, ולעיני כל יתראה בתבנית אשר הראה בשר החכמה, ומסוה יתן על פניו לבל תגלה מחשבות לבו ערומה, אם זאת עצתך, חלילה לך, חדל ממני, עוז לך סגור דלתי פיך, לבל אשכח כי בני אב אחד נחנו — מה נכמרו רחמי על אנוש, אשר למען כלכל בשרו יאסור את נפשו במחשכים — למען מלוא מחית ביתו יקבור חיתו, בעודה בחיים, תחת מעטה הדומיה. אוי לך אביון ושפל רוח, מה נבזית בעיני, ונפשי בחלה מהביט בפניך. הבעבור פתותי לחם אשר יזרקו לך, תחלל כבוד בת מלך, ובחלק אלוה ממעל תבגוד? המיראתך, כי תאבד אגורת כסף אשר יתן לך מכל נתא בבל, תכחיד תחת לשונך רעיוניך, אמונתך וכל לבך? התאמר חי אנכי ולשונך תבושה בין שניך, ואך את הדבר, אשר עם ארחות האנשים הנתונים על ידך לא יעמד בפרץ אותו הדבר? התחשוב אנוש אנכי, מבחר היצורים אשר נתן ד' לו לב לדעת ועינים לראות, ואתה כל מחשבותיך והגיוני נפשך לרצת בחרט ותמכרם לצמיתות בעד ככר לחם, ולאשר חשבו אחרים הכרע ברך ותשבע? שעה מעלי חרפת, אנשים! כי געלתיך ואבחר ראות כל תועבה ושקץ מחזות תמונתך. ואם אלה יהיו דבריך אחי! כי אך לאנשים כאלה האות המשרה, אשר עוד לא פרקו מעליהם עול התלמוד, ורק הדבקים בתורת משה הכתובה והמסורה, וגם הנוספות אשר בדאו מלבם מתעי דור דור המלאנה חן בעיניהם, המה ישבו על כס הרבנות, להורות לעם ד' חוקיו ומשפטיו, גם אשר לא צוה; ואנשים כאלה לא יבחנו ולא יחקרו, אך הגות לבם הבענה שפתותיהם, וממעין נאמן ישאבו דבריהם, צדקת אחי. אכן, מלבד כי אנשים אלה אשר באמונתם יחיו מתי מספר המה, מלבד כי לא כביר נקוה לקרן ישראל כי יורם ויתנשא מאלה, אשר לא ערבו לבם לחתור ולדרוש שורש כל דבר ואך כעורים ילכו על משענתם, מבלי פלס מעגלי רגלם, כי קצרי יד וקצרי לב המה, מלבד אלה, הגד נא לי בנפש תמה, אלה תמימי דרך המאמינים בכל לב ונפש כל הכתוב, ואל מנהג אבותיהם בשפה מלא יאמרו קדוש, לא תגע בו יד, היש לפניהם דרך סלולה להשיג המטרה? העלה על לב איש מעולם. לסקל נתיב העולה בית אל מכל אבני נגף ולהקל תלאות נערי ב"י? הלא ידעת כי עצמו מספר ספרי העברים אשר מני אז ועד עתה פרו וישרצו ויעצמו במאד על פני כל הארץ, וכלם אך דבר ד' שומה בפיהם על חוקיו ומשפטיו יסובו גלגלי מחשבתם בלכתם, ועתה התבקש מאת עניי הצאן כי יבלו מיעט שנותם בקרוא ספרים אין קץ? ואם שנות מתושלח יתנו להם הימצאו להם לשוטט בין בתרי המון הספרים הנטושים בין מחבותינו? ואם תשיבני כי אך על דלתות הספרים הטובים אשר על פיהם אנו חיים ישקודו ובנותר לא ישימו עין, אנא אחי! הראני נא, מי המה הספרים הטובים אשר ישרו בעיניך, הגם בעיני כל המורים ימצאו חן? תורתינו הקדושה מלאה חן ונועם, בלשון קל להבין תורה אותנו אורח חיים; רבינו יהודא הקדוש כתב את קבלתו בספר המשנה, ר' אשי כתב פירוש המשנה ודבריו ימלאו שנים עשר ספרים (גמרא) רש"י בהתמדתו הגדולה התאמץ להאיר עינינו וכתב ביאורו, על הגמרא. אחריו קמו בעלי תוספות, ובראשם הר"י לישר הדורים ולהשוות כל הדעות; מהרש"ל, מהרש"א מנ"ס סיף ולובלין,

פ"י שעה מקובלת באו אחריהם ללקט קפית. ואם אובה לכנות כלם בשם, תגלה הטעה
וזכרונם לא יקוף. תפארת ישראל הרמב"ם בידו החזקה בנה בית נאמן, למען ימצא בו
כל דורש די צרכו בלי עמל רב (כאשר כתב בהקדמתו) אכן גם תקותו נכזבה, כי כמעט
כלה מלאכתו, והבית עמד בהדרו ויקומו אנשים מארבע פאות הארץ וישליכו איש איש
את עגלו ומחשבותיו על פתח ביתו, ויאמרו כי כמלאו מגרעות בביתו נקיקים ובקיעים
ויתנו עליו חומר ותפה עד כי לא תואר ולא הדר לו, כי מכף רגלו ועד קדקדו לא נשאר
מקום בתבנית אשר יצא מתחת ידי האמן; המגיד משנה, לחם משנה, כסף משנה,
משנה למלך, הגהות מיימוניות, מגדול עוז, הראב"ד ודומיהם כתרוהו, הקיפוהו מכל
עבר ופנה ויעשו אהלם סביב לביתו, והבית נמלא עשן, אין יוצא ואין בא; כן עמלו
ויגעו לשוא הר"י בארבעה טוריו, וקארו בביתו יוסף, כי תחת אשר דמו להקל מעל
מבקשי תורה את עול החפוש, היו להם למשא, כי על דגליהם יחנו נושאי כליהם, המונים המונים,
זה בונה וזה יהרוס, זה על זה ישאל, וזה את זה יצדיק עד כי ישכח הקורא, מה קול
הצעקה אשר באזניו, ועל מה הטבעו עמודי דבריהם. — ועתה את מי נבחר? בעקבות
מי נלך? אנכי אבחר לי אחד הנזכרים, על פיו אגיד דבר המשפט, על פיו אודיע חוקי
אלהים באזני חפץ דעת, ובא רעי ואמר לי „לא כן דברת, שקר משפטך, קרא נא בספר
חיי אדם, חות דעת, בית יעקב וכו' אתם תראה כי הקבלת עצה, המחבר הלזה בעומק
שכלו יכה חלי קושיותיו על האיש אשר לאורו הלך ואין מידו מציל, ומדוע תעלים עיניך
ממנו, אם לבך נכון עם אל?" מה אשיב לאיש הזה? ואם גם בזאת כוחך עוד לא שככה
כי תענני" בחר לך את הטוב בעיניך, אלו ואלו דברי אלהים חיים, אשאלך אחי, הרק
זאת יבוקש כעת מן המורה, כי ידין בין איש לרעהו, בין טהור לטמא, בין קדש לחול,
הלא גם עדה קטנה אנשים בה מתי מספר, תחפוץ בימינו אלה לשמוע אמרות טהורות
נקיות דופי ומלאות חן ונועם מפי מיסר דרכם! ואלה מאין תבאנה פתאום תוך קרביו,
מי ישים אלם דובר משרים? מי ישפך רוח חן ונועם על שפתי איש, אשר מניחו מרחם
הרגל לדבר בלשון עלגים? מי יברא לו לב חדש, למען ידע כלכל דבריו במשפט, לדבר
בנחת ולהרים קולו, והוא למוד לשלוח את לשונו חפשי באין מנהג ורסן אל אשר ישאנה
רוחו ללכת שמה הלך, בלי סדרים, בלי ערך, בלי שים לב אם ינעמו דבריו באזן שומע
או ישרטו בה שרטת? והחכמה מאין תמצא אצלו לדעת דבר במקהלות עם, בפני רוזנים
ושרים אשר יש בינותמו מביני דבר וחיך מלין יבחן? או מי יפח בו את הגבורה, לבל
יאחזוהו חיל ורעד בין הנצבים לשמוע דברו, מי יאסיר רכבי עשתונותיו לבל ילכו בתוהו
ויאבדו ממנו בעת עבי האימה יעטו את זכרונו בלבושי קדרות? עד הנה היו עינינו
תלויות אל בית מדרש (סעמינאריום ראבינִיקום) אשר לו נוסד, כחפץ חכמינו ורבים
משרי עמינו, רב טוב האציל לבית ישראל ולנערי ישורון היתה הרוחה, כי בו ימצאו עזר
לכל האמור וממעינו יכלו שאוב למלאי דעת מים חיים; אכן תקותינו היתה מאפס, בושנו
כי חכינו לו מוכי סנורים, אוהבי חשך קראו צום ואבל, שק שמו כסותם בשמעם פתגם
הסעמינאריום, ולא שקטו ולא נחו ותנומה לא נתנו לעפעפם, עד כי בלעו ומחשבתם
ועצת עוזים הפירו.

הן אמת ראשי העדה ומרבית העם ישתוקקו כי יהיה מדריכם איש משכיל, יודע
דעת, אוהב חכמה, ודובר טוב, אכן על ידיהם מלאכה העצלה מנוח לה ואת ידי בחורי
ישורון לא יתמכו למען יוכלו לפאר נפשם במדעות שונות; אין גם אחד אתנו היום אשר
לא תמלא נפשו גיל ועונג בשמעו דברי חן ושכל יוצאים כספירים לטוהר מפי איש דובר
צחות ובלבם יכספו למצוא איש כמוהו לנהל עדתם, ובכל זאת נרפים המה נרפים ומאומה
לא יעשה עבור לעירי ישורון המתאוים שכון באהלי תורה ודעת; כל העם מקטנם
ועד גדולם יתאוו תאוה, כולמו ידברו מן הטוב לבית ישראל. אכן אך בפיהם ידברו
וידיהם ישמנו תחת מדויהם, קול דברים נשמע ופעולה לא נראתה, כי כבל ישראל
ויהודה כסל, על כן על בחוריו לא ישמח ד'; הה, מה גדול שברינו, מה עמקו
חבורותינו! ועינים לנו ולא נראה, לב לנו ולא נבין, את החשך נבחר וממנו לא נמוש,
אור החכמה נאהב וניראה מגשת אליו פן תאכלנו האש. — לא אוסיף אדבר כי עטי
הרת אש וכידודי חמה מפיה יתמלטון.

אלה ואלה מחשבות תוגה הדריכו את נפשי ממנוחתה, ויהי בראותי כי אין איש,
ואין שם על לב לחזק בדקי חומת ישורון, אמרתי אעזבה בית קמשונים, אשר לא יעבור
בו רגל איש תמים מבלי הנגף, ותחת רפאות תחלואי עמי ארצא עתה את גויים, נפשי
ואיתי תמיד חבוקה ודבוקה בעמי, בשמחתו יגל כבודי ובצרתו לי צר; בקרב הימים אשר
תבאנה גם אנכי בעזר אל, אהיה לאיש, ידי לא בנחושתים יאסרו מעשות טוב לעמי, אין

דבר ימנעני מדבר כאשר עם לבבי; ולכן גם עתה, אם גם עזבתי את הדרך אשר אליו נשאתי נפשי, אם יהיה אלהים עמדי לא יבצר ממני לבוא בסוד האנשים המתאמצים לטהר מחנות ישורון מהבלי כזב ולסקל שדי הדת מקוץ ודרדר אשר צמחו על פני כלו, כי פני איש לא אכיר וחנף ודבר שקר שנאה נפשי; גם עתה אעמוד לימין האנשים העומדים בשדי המערכה נגד מורדי אור ומואסי דעת, גם עתה אהיה בין הנכספים להרים קרן ישראל ולהראות תפארת דתו כל אשר בכחי לעשות. וזאת נאמת אחיך, מוקירך ואוהבך לנצח.

רב עונג ועדן שבעה נפשי בקראי בענין זה דברי פי חכם אוהב תבונה ואמת: דוד שמו, בשיר החפשית אשר בין כוכבי יצחק יגון, קראהו משם, כי על פני כלו שפוך רוח חן והאמת יסודתו: אם על רעיון ורוח נשים דלתים ובריח, הלאלה נקרא חיים? לא על המות, תהי נפשך דואבת כי על חיים כאלו; להוסף בלהרים דמיתי החיים לא לך יהלו וכו'.

Beitrag von A. Apfel.

מכתב לידידי אהוב לבי המשכיל השלם היקר כה"ר שלמה בן הגאון המהולל בפי כל מ"ול אשר קנה לו שם עולם הצדיק המנוח מו"הררשכב"ה לבי חיות ז"ל ה"ה.

נפש נענה מיחלת עת זרועות התקוה בה יתמכו, כמעט צרי מעט דבש לה יערב, מנגה ברק תחלת חשכת נבכיה יאורו יגה שביב נחמה, ואקל משאת כבד כמעיל מעמסה תני לב דכא ונכא רוח ותהי הרוחה. אומז נחרע לא איש יאמר לו האדם בלבע רקמתים עתות יאתיון, בלאי חזיונותיו מחזות יחזה — בשובע שמחות — לחשבו מתאימות, ביפעת אין אמון. ישים בנפשו שקר להמתיק תחת לשונו מרורות פתנים אשר משפת קף רעל בתה מלה. מבורע משאות שוא ומדחים — לב הותל יעהו — יפרה מעה עוז על גל פארותיו ישבכו, ישלח בדים למרחוק. כה בהגיון לב ישים בשמים מעון לו, ארמון נעם מעיר עלי כנפי רוח יבנהו, ונעה שפרירו על עב קל, ועל קנה רצוץ ישג אשען א) אכן כחלום מהקיץ כלו. העת בגדה, כהפנותה שכמה ללכת רוח אחרת עמה. תכבד משאה לעיפה, משנה שברון השברהו, ותמוגות הוד יפיץ תהעב, חשך משחור תארם, אך גלמם ירלה מושלך ארצה, עת יביע אחורנית שורש מארץ גזעת הרם המלל אשר בו חסיה נפשו, וענפותיו נקעפו, הוסרו, הותזו, עירותיו חרבות, גלים נלים, הורד לארץ גאונו והיו כלא היו. —

כל זאת בארתי אחי! אני הגבר מכה בשבט עברה, ומבשרי אחזה כל אלה, כי בקרבי פשה הנגע, והוא הוא ילמדני דעת מולא דבר, — כי המצוק את המדעים — ורק עליך החליתי, מוכה ונגוע על שואתך, כי מלאכי זעם איש איש בכלי מפצו אשר ירעו לשוכני תבל, עוד עדי לא נגעו, רב ממני הרחיקו, ואלי שנוני העת ונלאה אספחה מהם, עוד לא נתתו בי, אנכי אנכי מחולל מפידך, מדכא משברך גדול כים, הלא בלרתך

א) רצוני בזה אשר נקרא (לופטשלאס) בל"א ולפיע"ד כיון בזה ר"י (סנהדרין כ"א ב') „בשעה שנשא שלמה את בת פרעה ירד גבריאל ונעץ קנה בים וכו' ועליו נבנה כרך גדול שברומי ואר"י מפני מה לא נתגלו טעמי התורה שהרי שתי מקראות נתגלו נכשל בהם גדול העולם" ויען כי שני המאמרים הם בהמשך אחד ומראוי שהם משולבים לכונה אחת. והנה כאשר אמרתי שהתקוות הנכזבות יתארו בדמיון ארמון גדול בנוי לתלפיות על בלי מה, אשר קל מהר יהיה לאין. והנה כשנשא שלמה את בת פרעה שהיא היתה הראשונה מהנשים הנכריות שלקח ממשמעות הכתוב (מלכים א' י"א א') והמלך וכו' ואת בת פרעה מואבית אדומית וכו' ב"פ בתחלה; דמה בנפשו כי אמונתו שלמה ולא יעו אותו מדרכו הטוב וזה הענין גבריאל שע"ל פרעי מרכב מבני שמות תוארים שמניהם לשון חוזק. (דאס פעסטע זעלבסטבעוואוסטזיין זיינער שטאנדהאפטיגקייט, אבל באמת היה זאת דבר מדומה (איינבילדונג) כאלו נעץ קנה בים והעלה שרטון ונבנה עליו כרך גדול שהוא דבר הואי. „שברומי" ל"ד כיון דמלינו (שבת כ"ו) „כרך גדול שהם ופרש"י (מגלה ו') של יון ולדעתי הוא רק לדוגמא על דבר גדול מאד (קאלאס, ריעזענווערק). ולכן אר"י בא וראה מה טוב שלא נתגלו טעמי התורה כי בשנים נתגלו ונכשל בהם שלמה. שבעת בעוז אמונתו, ובנה על תקפו על שהיה אך כקנה בים, שהקנה העץ היותר רך ולא יעמד נגד שאון הים כמעט. ולפ"י החכם הר"ר שלמה פרענקיל נ"י לא יתישב מלת „גבריאל" וגם מלת „ונעץ" כי נעילה הוא שיעמד הכן ולא שיציף ע"פ המים כאניה (יעו' כ"י מ' כ"א לד 35) ודו"ק.

לי צר ואידך אידי. פה בקריה הומיה בשאון ורעש ב) מרכבה מרקדה, ירגזון האופנים וגלגלי אי־נחת על אבני השיש יתגוללו הרכב בחוצות ישתקשקון, השקט לא אוכלה. ישבתי בדד ואדום, הואלתי, כלו כליותי בחיקי אגלי זרועותי נפתחו, לאמר: בא שכן, אחי, על חזה תנופת קדש הריעותי לך תרומת באהבה לא נשכחה אך לא תתם לנצח — כי אין אחרית לאמון רוח — ומנשיקות פי אנשקך — דמיתי — אך אז אתן את דודי לך, בך אשתעשע אחרי רב הימים לא שזפתך עיני, אז נדברנו יחד מקירות לב, אשירה לך שירת דודים, אשוב אתענג על חכמתך וארוה נחת, אביע מני ימות קדם, ימי נעורינו איכה חלפו, הדעות והתבונה מפי עליון אליך יצאו, ולשמוח עליך כמשוש חתן על כלה.

מה נאוו רגלי המבשרים, מה נעמו שפתי דובבות חן, באומרים לי: „קום מה לך נרדם? שאהבה נפשך ינוח לך ומדלג מעל הרי קארפאטען בעגלת צב וקיקים „קלי המרוץ" ותחרד נפשי חרדה גדולה, לקול השמועה השתוממתי, מחרים משתאה עמדתי — לא ידעתי — נפשי שמתני לאיש נדהם, כגבר עברו יין. שמחה ועצב ותחלאת לב מתוחלה ממשכה, ועלזון רוח בלי דעת כמו נכון לבלע בטרם הבוא עליו צרה דאיתעבל כרוב לא ידעתי אנה — אויה! השמים לטוהר כמה אופל ענני וחשכה מנודחת, העבים התקדרו אימתה יריקו אור חשך בעריפיה, כעל יום נקם, כעל גוזלות ישלם אל לקן השלאות ויפג רוחי לבי יהגה אימה: קרבה אל נפשי אנחה. ויהי אך יצא יצאתי על משכן בית מלוני והנה בלהה, בלהות צלמות. כהולם הלום שותי נפשי, אך כליותי יסרוני „היעבה לראות ועיניך יחזו לך." מראה נוראה! פניך זועפים נגהם אפסו, איכה תועם איכה תואב לא תאר לך ולא הדר, לחייך החלבו אדמדמם, אבל בשכך מראי, אם בבת עיניך שקעה, המה לא יוסיפו שנות נרקם, יביעו לא סדרים כמעט נמקו בחוריהם אף ממלאותיהם גורשו, שערך תמר פרע שלחה, נפרעו התלתלים לכל מקום הלאה יזרו, ומדאגה שחות קדרות לבשה כלה, גבה קומתך שפלה, על אזרועותיך עוד הפעם — ולא תוסף — ראה אביך נשאת ג) עוד מעט תפעם רוחו טרם ימות ד) השבץ אחזהו ה) המות הרים שעמיו להשחית גאון עזו ותפארת הודי בו, והניף ידו בעים רוחו והכהו ומת, אהה! על מות ישרים מי לא יבכה? ו) מי לא יניע ראש בשברון מתנים יאנח? אף כי אני מגרי ביתו הייתי, אור זרוע לי מחכמתו, בקשתי תורה מפיהו, וכל יקר ראתה עיני מעשי ידיו השלא ושלא. אז אמרתי ביגוני:

קִרְאוּ לַמְקוֹנְנוֹת בְּנֵיכֶם לַמְּדוּ קִינָה
כָּל שׁוֹכְנֵי גְבוּלֵי אַרְצוֹ מַר יִבְכָּיוּן
שָׁבַת מְשׂוֹשׂ אֶרֶץ אֶת־מוֹת רַב תְּבוּנָה
תּוֹפְשֵׂי תוֹרָה הָכְרָעוּ בִּבְכִי אֵבֶל יֶהֱמָיוּן.

אִם נָפַל שָׁדוּד בְּעַד שֶׁלַה מְרוּטָּה
יָתֵד הַנֶּאֱמָן בֵּית יַעֲקֹב עָלָיו תְּלָה

ב) בהיותי בלבוב הגידו לי שהנהו בבית אביו הגאון המנוח זצללה"ה ולשיחי כי יצא גם הוא לבובה, ולרגלי מהומה לא ידעתי מהאכסון אשר קנהו.

ג) ופניו מול שמים שסימן יפה למתים כדאיתא (כתובות ק"ג:)

ד) במצב הזה בא העירה הצדיק הנ"ל נ"ע וידיו אחוזות יחד ויקוים בו מעשה דרבי (שם) שנשא אצבעותיו כלפי מעלה וכו' עי"ש ומשם לקחוהו למלון האורחים ונועדו אליו כל רופא חכם ולא הועילו עד כי יצתה נשמתו בטהרה (ב"מ פ"ה)

ה) בהיותו בעיר קאליש הוכח במכאוב רפיון אבריו (לעהמונג) ושם התפשט בכל גופו והיא הסבה אשר הסבה להם חרב ביד המות לפגוע בו, וע"ז בכו כל בית ישראל ולא ספדוהו בעירות אבל בכרך מחמת יקרהו (כתובות ק"ג) וכיון שהכל היו כקרוביו (מ"ק כ"ה ושבת ק"ה) בכו כל בית יעקב על מותו וינהו אחריו עם כבד מאד ונקבר בכבוד גדול. ועליו נוכל לקרא הכתוב (ישעיה כ"ח) ביום ההוא יהי' ד' לצבאות לעטרת צבי, ולצפירת תפארה לשאר עמו היינו יען שיהיה עטרת „הצבי" יהיה ג"כ לצפירת תפארה לעם ישראל כי תפארת העם מנהיגם, כמו שאמרו ז"ל (מגילה ט"ו) עתיד הקב"ה להיות עטרה בראש כל צדיק וצדיק, ונפרע להן דין אמת לאמתו (שם).

נִגְדְּעָה תִפְאַרְתּוֹ, בְּרֶגֶל בְּעוּטָה
גָּזִי נִזְרֵךְ בַּת־תָּם, יָפְיֵךְ מְגֹאָלָה.

„צְבִי" עֶדְיֵךְ נִצַּלְתְּ, בִּגְדֵי אַלְמְנוּתֵיכִי
לִבְשִׁי, כְּאֵב מֵאֶרֶץ קוֹלֵךְ הָרִימִי
חִגְרִי שַׂק עֲלֵי אֱלוּף נְעוּרָיְכִי
אַל לַקִּינִים וָנֶהִי קִנְצֵי תָּשִׂימִי!

מספד תמרורים עוד רב מזה בנבכי לבי אש בוערתי הגדילו אנחותי כפלים ז) כל תקותי נשבתו וצרות אין חקר כמים הזדונים הקיפוני שטפתני נחל בעתה, בשטף מצולת גבורה, ואני גבר אין־איל מה כחי כי אעמוד הכן נגד מחי קנאי מכת בלתי סרה? נהייתי ונחליתי, את בדודה רעיתי, במר נפשי בכיתי הרבה בכי בחדר משכבי עד כי חדלו דמעותי ולבי בקרבי היה לאבן, בלי התך כמים באגותי. ראות פניך לא פללתי, כי איככה אוכל וראיתיך אחרי אבדן אביך, אחרי מות אמך בסתר עליון יתלוננו. כי על כל אלה מר לי מר, ואיכה אשא ואסבול הלא בשר אני? ואביך לקברות הובל, והיא מנוחתו כבוד, שם יפתח לו שער השמים ועלי סלם מלאכי אלהים יעלה ולא ירד, כי בצל שדי נפשו המדה לשבת, ויהי כמשלוש ימים, לבקר בהיכלך באתי. אמרתי אנחמך, ממנחמי עמל אהיה גם אני, נפשי ידעה מאד, כי אך לכאבך אשים עוד, ומה אועיל באמרי נואש לקשה יום כמוך? אם גם המה ממקור מעין נובע מנטפי דמע ביגון נלא, יזולון, על ככה כאלמתי דומיה החשיתי ואתאפק.

שמת לדרך פעמיך אחרי כל המתלאה אשר מצאתך לשוב למרגוע ביתך נות שלו, ואנכי לעברי פניתי מרחק רב בינינו, ימים עברו, אולי עתה תנחם, שוא! גם לעת כזאת אנחמך הבל, כי את מות הוריך כל ימי נצחך לא תשכח, עד כי תשוב תחזה פנימו תשבע בתמונתם יחדו בשמחה את פניך, וכל עוד בחיים נוחם יסתר מעיניך, לכן שמתי יד לפה ואבליגה, כי גם עלי תאבל נפשי כל עת כל רגע.

ובזה הנני שולח לך ציון, אשר ברצוני לעד בצור יחצבון מלי על עפרת קדש קבורת משכן כבוד עלמות אביך נב"ע התוכה תחת כס וכנפי אל.

הַצְּבִי יִשְׂרָאֵל!
צְדָקָה תַּצִּיל נַפְשְׁךָ צַדִּיק מִמָּוֶת
בַּחַיִּים חַיָּתְךָ, גַּם בְּגֵיא צַלְמָוֶת
יַד שַׁדַּי תַּנְחֶךָ נְתִיבוֹת אַל־מָוֶת
הֶזְיוֹתֶיךָ בַּקֹּדֶשׁ תְּדַמֶּה לִבְנֵי אֵלִים
יְשֻׁרוּן צֹאן מַרְעִיתְךָ הֵמָּה יִתְאַבָּלוּ
וַתֵּבְךְּ נַפְשָׁם בְּמִסְתָּרִים מִסְפֵּד אֲבֵלִים
תָּעוּ בְּאֵין מְנַהֵל לְצֹאן אֹבְדוֹת נִמְשָׁלוּ
בְּבֵית יִשְׂרָאֵל מַפְלִיא לַעֲשׂוֹת עָשִׂיתָ גְדוֹלוֹת
נֵס לְהִתְנוֹסֵס לָמוֹ, סְפָרֶיךָ כִּי נִפְלָאוּ

ו) עי' שבת ק"ה כל המאמרים איך שחייב אדם בהספדו של חכם וכשר.
ז) כי באם שיספר האדם צרותיו לאחר יקל כמעט קט צרור נגעיו ומשאת מלבו, ואם יעצרם בתוכו יגדלו והיו כמשוש נוקש וזהו שאמרו (סוטה מ"ב) דאגה בלב איש ישחנה (משלי י"ב) ישיחנה לאחרים.

מִיּוֹם שִׁבְתְּךָ לְמִשְׁפָּט הִשְׁבַּתָּ מִלֵּב עוֹלוֹת
אַךְ בְּצֶדֶק חָפַצְתָּ מַעֲשֶׂיךָ גְּאֹה גָּאוּ
יָמִים לֹא הֶאֱרַכְתָּ וִימֵי אֵין מִסְפָּר חָיִיתָ
רַב שָׁנִים צִדְקוֹתֶיךָ פֹּה בַּחֶלֶד עָשִׂיתָ

ויהי ד' מגן לך וינחמך בתוך אבלי צי"ו.

Philologisches von Marcus Boß.

הבדל בשרש נשק בין הקל ובין הפיעל.

הנשיקה היא אחת מחמדות חיי חלד אשר הנחילה הטבע לבני אדם, הלא היא קסם על שפתי יפים בלבותם, במשפט הידידות לא ימעלו פיהו; היא חותמת האהבה העזה הבוערת בחדרי בטן כרשפי אש, כמו רוח נח וגעים עובר ארחות גני חמד ונגע בכנפי שושנים ונטעי נעמנים, הנה ישאו ריח עדן קבינותיהם, ככה תגעש הנשיקה לשפתים דולקות מחמדת רגש האהבה הנאמנה, כי תבוא בלבב אנוש ונפש זכה. והנה המלך החכם אשר הראה לנו את כל בית נכאת האהבה בשירו הנשגב ומאוד נעלה על כל שירי קודש, פתח את פיהו באומר אין ערוך אליו: ישקני מנשיקות פיהו כי טובים דודיך מיין, ואין לשפוט הנה אם על אהבת נשים או על ענינים אחרים ישים האיש המוכתר בנזר תפארת החכמה דברתו, כי סוף דבר התעלס נפש אוהב השיר בספר הנחמד הזה והמתק המגלה הואת בפיהו כנפת צופים, ובשפע יונק שדי המליצה על אמרותיו. הלא מודעת כי אין נשיקות אוהב ואהובתו, אשר אין מעצור לפלגי נופת דבש פיהו ומתק שפתותיהם, כנשיקות שאר האוהבים הבאות בדרך רק לעתים רחוקות בעת אשר יפגשו איש את רעהו או יפרדו איש מעל אחיו, ואף גם בפעם ההוא לא ירהב האדם לנשק את רעהו אם הוא גדול ממנו בשנים בעושר ובכבוד וכדומה, אם לא יקדם פניו בנשיקה; וגם זאת אין מדרך המופקר לנשק את רעהו, אם הוא נכבד ממנו, בעת הפרידה בתחילה, ונשיקותיו לאהבה תקשינה, כי אולי לא יחפוץ עוד להפרד ממנו, ועי"ז יוקד הפיעל בשרש הזה ור"ל הוא נושק וגם נותן רשות לחברו לנשקו, ועי"ז יורה קשורו תמיד ביחש שאליו, כי למענו ולתכליתו נעשתה פעולת הנשיקה. ועתה נדעה נרדפה לדעת המקראות אשר יתנו עדיהם לדבר הזה: התורה הקדושה ספרה לנו מאיש תם אשר נפשו קשורה בעבותות האהבה בנפש אבותיו היקרים, כי ברח בעלותם מביתם כצפור נודדת מקנה מחמת אחיו המליך אל שדה ארם אל בית אחי אמו הגדול ממנו בשנים ובעושר, וכאשר הגידה לו בתו הנחמדה את בואו, דומה דודו לצבי וירץ לקראתו ויחבק לו וינשק לו — בפיעל · כי יעקב העני ונכה רוח לא הרהיב בנפשו עז לקדם פניו בנשיקה, ולא כאשר תרגם הצרפתי: et l' ayant baisé plusieurs fois כי אם היה פה הוראת התק הפעולה כאשר אמר, למה לא נמצא בשיר השירים הפיעל, ובפרט בשיר האחרון אשר שמה כידודי אש האהבה מפי השולמית יתמלטו באמרה: מי יתנך כאח לי יונק שדי אמי אמצאך בחוץ ואשקך גם לא יבוזו לי, וכן במקומות רבים בספרי קודש, אשר התעורר הנשיקה מחום האהבה הרבה נאמר הקל ולא הפיעל, גם הפיעל הזה איננו מורה פעולה היוצאת לשלישי כמו **שִׁבַּח** כי כל המשבח איננו שובח כמו שִׁבַּח

ד' בציון מועד ושבת (איכה ב' ו') כי אין שבחה לפני כשא כבודו, וכן הוא בהפעיל הפועל הראשון איננו כפועל השני, כי המאכיל איננו צריך לאכול בעת האכילה הזאת, והמשקה איננו צריך לשתות בעת השתיה הזאת, ואולם **הַמְּנַשֵּׁק** גם הוא נושק בעת

הנשיקה הזאת. כאשר רדף הארמי את בן אחותו עדי הרי הגלעד זכר אלהים את הצדיק, וכמו קרני שמש הנעימים אחרי סופה ושער ענן וערפל היה מחזה שדי בחלום לבן לאיש תם ויסר לבלתי שלוח ידו בו, כי מבלעדי זאת לקח ממנו את כל חמדתו וישלחהו ריקם, ובהתוכחו עמו אמר הארמי: ולא נטשתני לנשק לבני ולבנותי, ור"ל למה לא חכית ועמדת על המערכה עדי כלותי בנשיקותי ללכת ממני, כי בנותיו אשר כנכריות נחשבו לו

לא נשקוהו בתחלה, אם מפני הזרות או מפני הכבוד, ולכן גם בעת פרידתם על הר הגלעד לא היתה זאת מדרך המוסר לנשק את אביהן בתחילה עד שיאספן, כי למה יאמר כי זאת בנית נכספה נפשן ללכת ממנו ולכן נאמר: וישכם לבן בבקר וינשק לבניו ולבנותיו. — בהתודע יוסף אל אחיו תמה כאו כן תמהו על חמדת גדולתו ועל יקר תפארתו, כי ד' היה אתו והצליח את דרכו, ומאבני נגף אשר שמו בנתיבותיו נבנה היכל כבודו הנראה בכל הארץ, כי בחכמתו הנשגבה אשר נתן ד' בלבו החיה יושבי כל הארצות וגם אל ארץ המצרכת ממגדנות ומחלב כליות חטה שלח הרעב האכזר את חציו השנונים, וד' גלה את סודו לידידו כאחד הנביאים, והראהו בחלום המלך, כי הנה העת הרה ויולדת בראשונה שבע שנות יפות מראה רכות ועגוגות ונדיבות לבב הבאות אל פני תבל ארצה להניק יושביה משפע הטוב ומנחל עדני הברכה; ואולם שבע אחיותיהן אשר תולדנה אחריהן תהיינה רעות הלבב והמראה, פניהן זועפים ותשבורנה מטה לחם בארץ, אך עצת יוסף הטובה נותה את הברכה באסמי המלך, למען לא יתאכלו יושבי חלד ברשת הרעב המכלה, והמלך בראותו את חכמתו ובינתו נשאו על כל השרים, וכבוא האחים מצרימה ויבואו אל היכל תפארתו המלא פז וכתם וכל יושבי קריה עליזה וכל הבאים מארץ רחוקה ברך לפניו כרעו, ובפתע פתאם נודע למו כי הוא אחיהם אשר עשו בכבל רגלו, וימכרוהו לעבד אל סוחרי ארץ כנען, היערב לבם בפעם ההיא לגשת אליו ויעפילו לעלות אל רמם ושר הארץ לנשקהו אם לא יכלו לענות אותו מאימתה אשר נפלה עלימו? ואולם יוסף אשר אהב את אחיו באהבה נאמנה וטהורה ממקור לבבו חפץ בנשיקותימו וקדם פנימו בתשורה היקרה הזאת, ולכן נאמר: וינשק לכל אחיו. והנה אעירה עוד פה על: נשקו בר פן יאנף הקורא המוקר והאבד דרך כללי, כי לדעת רש"י ז"ל איננו מענין נשיקה רק מענין כלי זיין. —

מרדכַי באָס.

רחש לב.

אחרי עזבי קרית משושי עיר התהלה והמעטירה בעטרת רלם ישראל הוא מורי ורבי המאה"ג המפורסם החכם הכולל ידידיה מו"ה **חיים יוסף פאללאק** נ"י כלאת השמש בגבורתו אב"ד לעדת ישורון טרעביטש במדינת מעהרען יע"א.

Von Ignaz Diamant.

אַיֵּה עִיר נֶחְמָדָה שְׂשׂוֹן נַפְשִׁי מְשׂוֹשׂ לְבָבִי?
אַיֵּה קִרְיַת מְשׂוֹשִׂי בָּךְ הִשְׁתַּעֲשַׁעְתִּי בִּמְוֹרִי כְאָבִי?
אֵיךְ פָּנִיתָ לִּי עוֹרֶף וַתְּהִי לְהֶפֶךְ, מָרָה כְלַעֲנָה!
הֲסִירוֹת מִלְּבָבִי חֶדְוָה מִשְּׂפָתַי צָהֳלָה וְרִנָּה,
עֵינִי בְלִי הֲפוּגָה מְקוֹר דִּמְעוֹת תִּזַּל כַּמָּיִם,
בְּקָשֶׁה רוּחַ חֲסַר־תִּקְוָה אַבִּיטָה הַשָּׁמָיִם!

שָׁנָה תְמִימָה אִישׁ יָקָר, נָחָה רוּחֲךָ עֲלֵי רוּחִי,
שָׁנָה תְמִימָה הִדְרַכְתַּנִי עֲלֵי מַעְגְּלֵי יֹשֶׁר וַיִּגְבַּר כֹּחִי,
תּוֹרַת אֱלֹהֵי יִשְׂרָאֵל וְדַת שָׂפָה הָעִבְרִיָּה,
חָכְמַת יְדִיעַת הַטֶּבַע עִם שְׁאָר הַמַּדָּעִים,
שָׁתַלְתָּ בִי כְעוֹבֵד בַּאֲדָמָה נְבַרְיָה,
עֵת יָשַׁבְתִּי עִמְּךָ יַחַד, מַה־טּוֹב וּמַה־נָּעִים!

רָחַקְתִּי מִמְּךָ, בְּעֵינַי כִּרְחוֹק מַעֲרָב מִמִּזְרָח,
גֵּר אָנֹכִי בְּאֶרֶץ מוֹלַדְתִּי, בְּעִירְךָ הָיִיתִי אֶזְרָח.
הָהּ! אֵיךְ אָשִׁיר עַתָּה בְּאֶרֶץ מוֹלַדְתִּי!
אֶרֶץ מוֹלַדְתִּי? לֹא! מֵנָּה נְסוּגֹתִי אָחוֹר,
אַרְצְךָ אַרְצִי, כִּי שָׁמָּה, שָׁמָּה נוֹלַדְתִּי *)
וּבִלְעָדֶיךָ אֶרֶץ מוֹלַדְתִּי כְּעֵמֶק עָכוֹר!

מוֹרִי! נִכְסְפָה נַפְשִׁי לִרְאוֹתְךָ עוֹד פַּעַם אַחַת,
כְּעֶבֶד לְצֵל אֶשְׁאַף גַּם אֲנִי לְרֶגַע זֶה מְלֵא נַחַת.
גְּדֹלָה וְנִפְלָאָה אַהֲבָתִי לְךָ כְּאִישׁוֹן בַּת עֵינִי
רַב מִכָּל סְגֻלַּת מְלָכִים וּמִכָּל מַטְמוֹנִים,
וְכָל עוֹד לֹא תָסוּר נִשְׁמָתִי מִמֶּנִּי,
תִּגְדַּל אַהֲבָתִי לְךָ מִיּוֹם לְיוֹם עֶשֶׂרֶת מוֹנִים.

וְלֹא עוֹד אִם עוֹדֶנִּי חַי הֲלֹא חֲלוֹם יָעוּף חַיֵּינוּ,
קַלּוּ מִנִּי אֶרֶג שְׁנוֹתֵינוּ וּכְצֵל חָלְפוּ יָמֵינוּ,
וּמַה־יִּתְרוֹן לְאִישׁ בְּהִתְרֵעוּתוֹ פֹּה עִם רֵעִים?
מַה־תִּתֵּן וּמַה־תּוֹסִיף הָאַהֲבָה בְּמוֹתָהּ עִם הַגְּוִיָּה?
הֲלֹא יְמֵי שְׁנֵי מְגוּרֵינוּ עֲלֵי תֵבֵל מְעַט וְרָעִים,
וְעוֹד לֹא פָנִינוּ כֹּה וָכֹה, וַאֲנַחְנוּ בַּנְּשִׁיָּה!

אוּלָם זֹאת נֶחָמָתִי, נֶחָמָתִי בְּקַשְׁיוּת יוֹמִי
וְזֶה כּוֹס תַּנְחוּמִים בִּיגוֹנִי, זֶה פִּתְרוֹן חֲלוֹמִי —
שָׁם בְּאַרְצוֹת הַחַיִּים בְּחַצְרוֹת בֵּית אֱלֹהֵינוּ אֶמְצָאֶךָ,
שָׁם אֶנְהָגְךָ אֱלֵי חֶדֶר הוֹרַי בְּצֵל שַׁדַּי יִתְלוֹנְנוּ,
שָׁם שִׁיר תּוֹדָה וּתְהִלָּה גַּם הֵם לְךָ יְרַנֵּנוּ
וְשָׁם, צַדִּיק תָּמִים, אַהֲבַת עוֹלָם אֲהַבְתִּיךָ!

וְעַתָּה אֶשָּׂא כַפַּיִם, אֶל אֵל בַּשָּׁמַיִם, כִּי יְחַזֵּק לְךָ יָדַיִם,
וִיאַמֵּץ לְךָ בִּרְכַּיִם, וּלְחַיִּים יוֹסֵף חַיִּים.

דברי מוקירך, תלמידך המשתחוה מול הדרת פניך.

*) כמאמר חז"ל כל מי שמלמד בן חברו תורה כאלו ילדו.

Beiträge von Simon Bacher.

I.

שׁוֹט לַגַּנָּב.

לאיש אחד התחפש ולבש אפוד לנלאטא . כמגדנות ושלח לי מכבודו הכעי"ס למשלוח מנות.

לזבוב באברת נשר נדמית
בעת אפוד לוצאטו אזרת.
כגנב במחתרת נמצאת
כי כעורב בקול עגור שרת:

טעמתי לש"ד השמן הבאת,
זאת מנה לפורים, אמרת;
רק בכנו"ר הנ"עים נבאת
אוי לך! אמרתי נגזרת!

הלא בושה תכסך וכלימה:
כל גנב ישלם שבעתים
ואם אין לו, בגניבתו ימכר;
ואתה! ריקה אמתחתך בלי מה
להשיב מנה אחת אפים:
לכן חרפתך תמיד תזכר. —

II.

סַל חֹרִי.

(ביום מלאת לי ל"ג שנה.)

על משתה שמנים רבים ישמחו
בהתחדש השנה תקופת יום הלדת;
לו חכמו ישכילו רק יבכו יאנחו.
כי ברשת החיים רגלם נלכדת: —

אהה! שרשי תמיד יזקן ענפי ישחו,
תקות חוט השנה בכל יום נכחדת;
שבעת פתילי המנורה בעשן יתאבכו
כי תבער בעצמותי תמיד כאש יוקדת: —

עזבתי שנת ב"כי לבוא אל אב"ל,
ג"ל מי המרים ישטוף על ראשי;

אַ״ךְ זֶ״ה חֳלִי וְאֶשָּׂאֶנּוּ! הַאִם נְחוּשָׁה כֹּחִי? —
אֲבָל אַטֶּה אֶת שִׁכְמִי תַּחַת הַסֶּבֶל!
אֶת נִשְׁיִי יְשַׁלֵּם י״י אח״ר נוֹשִׁי,
אֶזְ״כֶּה וְאֶבָּנֶה מִמֶּנּוּ גַם אָנֹכִי. —

בע״ה כי סגע סנת יראת ה׳ על סני.

הַבְּדוּדָה.

Von Moses J. Landau.

מַה נֶּעְמָה הַבְּדוּדָה! מַה תּוֹסִיף נָחַת!
עֵת מִשְׁבְּרֵי הַתְּלָאוֹת רֹאשׁ אֱנוֹשׁ עָבָרוּ;
עֵת נַפְשׁוֹ גַלְמוּדָה, הוֹי מָטָה לַשָּׁחַת!
וְתַמְרוּרֵי רוֹב רָעוֹת אֶת פָּנָיו עָכָרוּ; —

עֵת רוּחוֹ נִדְעָכָה, צָרוֹתָיו כִּי רַבּוּ
וּבְשָׂרוֹ הוּא לְבָרוֹת אֱלֵי תִּגְרַת הַקָּרֶץ;
עֵת נַפְשׁוֹ נֶאֱנָחָה עֵת אוֹתוֹ יְסַבּוּ
שׁוֹד עַל עֲבָרוֹת פֶּרֶץ עַל פָּרֶץ. —

הֲלֹא אָז בּוֹדֵד, יִבְחַר לוֹ שָׁבֶת,
מִכָּל פִּגְעֵי הַתֵּבֵל אָז יִמְצָא מָנוֹחַ;
אָז רוּחוֹ יִתְעוֹדֵד אָז יִשְׂחַק לְעַצֶּבֶת
חָפְשִׁי מִכָּל אֵבֶל אַךְ יִשְׂמַח שָׂמוֹחַ!

בֵּין גִּבְעוֹת עֲדָנִים, בֵּין סַלְעֵי מַרְגּוֹעַ
בִּמְקוֹם שַׁלְוַת דְּמָמָה שָׁם נֵצַח שַׁלֶּטֶת:
הֶאָח! חַיִּים שַׁאֲנַנִּים שָׁם יִשְׂבַּע שָׂבוֹעַ
שָׁם רוּחוֹ נֶחָמָה — אַף שָׁמָּה שׁוֹקֶטֶת; —

תּוֹךְ סֻכָּה קְטַנָּה, בִּנְאוֹת דֶּשֶׁא נִצָּבָה,
סְבִיבָהּ עֲצֵי רַעֲנָן, נוֹשְׂאֵי פְּרִי מֶגֶד;
שָׁם יִפְרַח כַּשּׁוֹשַׁנָּה, צוֹלֵחַ מִנִּי רְבָבָה,
שָׁם יֵשֵׁב שַׁאֲנָן הֲמוֹן קִרְיָה מִנֶּגֶד. —

פֹּה בִּמְרוֹמֵי קֶרֶת, הוֹי! עַוְלָתָה צוֹלַחַת,
עֲלֵי אַדְמַת שְׁאִיָּה, פֹּה דִּמְעָה זוֹרַעַת;

שָׁם בִּמְעוֹן תִּפְאֶרֶת,   גֶּפֶן חֶדְוָה פּוֹרַחַת
בֵּין צִלְלֵי דוּמִיָּה,   שֶׁמֶשׁ צְדָקָה מוֹפַעַת. —

פֹּה חֶרֶב הַמָּוְתָה,   רַבִּים חֲלָלִים מַפֶּלֶת
קִנְאָה הָהּ! עוֹרֵרָה   זְעָקָה עֲלֵי טָרֶף;
שָׁם מִלְחָמָה שָׁבְתָה,   שָׁם שַׁלְוָה מוֹשֶׁלֶת
תַּחַת שֶׁלַח מְזֻמֶּרָה.   חֶרְמֵשׁ, תְּמוּר חָרֶב. —

פֹּה גַּבְהוּת עָרִיצִים,   גַּאֲוָה, בַּת הַתּוֹפֶת,
תַּכְרִיעַ גַּם שֵׂיבָה   גַּם יוֹנֵק תַּחְתֶּיהָ;
שָׁם עֲנָוֹת חֲרוּצִים   תַּשְׂבִּיעֵמוֹ רַב נוֹפֶת
שָׁם שָׁבְתָה מַדְהֵבָה.   הָאָח! שָׁבְתוּ מַשְׁבַּתֶּיהָ. —

קִנְאָה אֵשֶׁת לַפִּידוֹת   אֲהָהּ! פֹּה מוֹשֶׁלֶת,
חִצֶּיהָ חַדְרֵי גָבֶר,   כַּחֲרָבוֹת שְׁנוּנוֹת יְבַתֵּקוּ;
פֹּה בְּהֵיכְלֵי חֲמוּדוֹת   אֵשׁ אֲבַדּוֹן אוֹכֶלֶת
רַבִּים עֲלֵי שֶׁבֶר.   פֹּה מָרָה יִזְעָקוּ. —

שָׁם לִימִין תַּמָּתוֹ   הָלוֹךְ יֵלֵךְ שָׂמֵחַ
רוֹעֶה עֲדָרָיו נַעַר   בְּחָלִיל נְעִים יָרִיעַ;
לִנְעִים קוֹל שִׁירָתוֹ   יַעַן כָּל צוֹמֵחַ
לְקוֹלוֹ הֵד הַיַּעַר   צִלְצֵל עָרֵב יַשְׁמִיעַ. —

לְקוֹל בֶּכִי וּנְאָקָה,   לֹא תְצִלֶּנָה אָזְנֵיהוּ
שָׁם יִשְׁלָיוּ יַחַד   כָּל דֶּשֶׁא וָשִׂיחַ;
הָאָח! בִּנְוַת צְדָקָה,   שָׁם בֶּטַח מִשְׁכָּנֵהוּ
שָׁלֵו מִבְּלִי פָחַד.   רַק שָׁם יָנוּחַ. —

אַךְ לִשְׁרִיקַת הָעֲדָרִים,   רַק לְחֶמְיַת הַמַּיִם,
לְקוֹל מַשַּׁק הֶעָלִים,   לְרוּחַ הַיּוֹם הַנּוֹשֶׁבֶת,
אַךְ לְרִנְנַת הַצִּפֳּרִים,   שָׁם יַטֶּה אָזְנַיִם,
נַפְשׁוֹ חֶדְוָה מְמַלְּאִים,   וְכֵן תְּנוּם הָעַצֶּבֶת. —

הוֹי! נְוַת גַּנִּים!   הוֹי! עֵדֶן הַחַיִּים!
אֵלַי לְבוֹת מְאַהֲבַיִךְ,   אַתְּ נוֹחַם מְטַפֶּפֶת,
עֲלֵי רִקְמוֹת שׁוֹשַׁנִּים,   עֲלֵי יִבְלֵי מַיִם,
שָׁם יִפְעַת עֵינַיִךְ,   חֵן חֵן נִשְׁקֶפֶת. —

בְּדוּדָה מַה נָּעַמְתְּ!   לְחוֹסֵי בְּצֵל הַתְּבוּנָה,
תַּפְרִיחִי לָמוֹ יֶשַׁע,   עַד שׁוּבָתָם הָאֹהֱלָה;

צוּף עוֹנֶג הִטְעַמְתְּ! לְהוֹלְכֵי בִנְתִיב אֱמוּנָה
נְקִיֵּי חֵטְא וָפֶשַׁע, בָּךְ יֶחֱסָיוּן סֶלָה. —

מְרִי שִׂיחַ. (Nach Shakespeare:)

Von Naphtali Poper Krassensohn, Lehrer.

הֱיוֹת, אוֹ לַחֲדֹל! זֹאת נַחְקוֹרָה!
הֲטוֹב, לַעֲמוֹד מוּל גַּלֵּי חֲמַת הַמִּקְרֶה
וּמְרוֹרַת רִשְׁפֵּי קַשְׁתָּהּ בְּהַשְׁקֵט וּדְמָמָה,
אוֹ לָצֵאת בַּנֶּשֶׁק לִקְרַאת הֲמוֹן פְּגָעֶיהָ
וְלַעֲרוֹךְ קְרָב בְּגֹעַל נֶפֶשׁ עֲדֵי תַּמְנוּ לִגְוֹעַ? —
לִגְוֹעַ? לִישֹׁן! לֹא זוּלָת! —
וּמַה מְּתוּקָה הַשֵּׁינָה הַזֹּאת אֲשֶׁר
תְּשַׁלְּחֵנוּ חָפְשִׁי מֵאַלְפֵי יְגוֹנוֹת וּמְצוּקוֹת
גּוֹרַל נַחֲלָתֵיהוּ בַּחַיִּים חַיָּתוֹ!
וּמַה נִּכְבָּדָה הַתְּשׁוּקָה הַתַּמָּה הַלֵּזוּ
אֲשֶׁר תְּנַהֲגֵהוּ אַךְ עַל מוּת וְגָוֹעַ, וְלִישֹׁן!
לִישֹׁן? בְּלִי חֲלוֹמוֹת מַבְהִילוֹת? הָהּ! פֹּה
תָּמוּט הַיָּתֵד! חֶזְיוֹנוֹת אֲשֶׁר יְבַעֲתוּנוּ
בְּתַרְדֵּמַת הַמָּוְתָה בְּעֵת יִכֶל הַבָּשָׂר
תְּסַמֵּרְנָה שַׂעֲרוֹת בְּשָׂרֵינוּ. וְזֹאת תְּאַלְצֵנוּ
לֶכֶת שְׁחוֹחַ תַּחַת עוֹל הַחַיִּים וּמַשָּׂאוֹ;
לוּלֵא זֹאת מַה יַּמְרִיצֵנִי לָשֵׂאת עַל נַפְשִׁי
בִּדְמָמָה וָשֶׁקֶט, הַלַּעַג הַשַּׁאֲנַנִּים,
חֲמַס הַזֵּדוֹנִים, גְּאוֹן עָרִיצִים,
פִּרְצוֹת חוֹק וּמִשְׁפָּט, בְּגִידַת אַהֲבָה,
רַהַב נִקְלֶה בַּנִּכְבָּד, גַּעֲרַת מוֹשֵׁל וְשִׁבְטוֹ?
אַיֵּה סָכָל יֶאֱנַח מַר תַּחַת עוֹל הַחַיִּים
בְּעוֹד חֶרֶב קָטָן יִקְרָא דְרוֹר לוֹ מִכָּל עֲמָלוֹ?
אַךְ הַפַּחַד מֵהָאוֹרֵב הַיּוֹשֵׁב אֲחוֹרֵי הַמָּוֶת.
הָאָרֶץ אֲשֶׁר לֹא שָׁב אוֹרֵחַ עָלֵי חֶלֶד עֶדְנָה
תְּפַתֵּחַ אֵזוֹר מָתְנֵינוּ, וּלְבַב גִּבּוֹר יִמַּס לָמָּיִם.
כִּי טוֹב לָנוּ מִשְׁעֶנֶת קָנֶה רָצוּץ בְּחוֹף הַזֶּה

מִמַּטֵּה מוּסָדָה הַנִּשְׁקָף מֵעֵבֶר לַנָּהָר *)
זֹאת תָּשִׁיב סַעֲרַת נַפְשֵׁינוּ לִדְמָמָה
וּפְנֵי לְהָבִים יֵהָפְכוּ לְיֵרָקוֹן
הַתְּשׁוּקָה הָעַזָּה תַּעֲמִיד בִּמְרוּצָתָהּ
וְכָל פּוֹעַל יָקָר יְהִי לְאֶפֶס וָאָיִן.

לְפוּרִים.

Von Samuel Ettinger.

כָּל מַר נֶפֶשׁ וְרוּחַ נְכֵאָה
כָּל עֶצֶב לֵב סָר וְזָעֵף,
יָסִיר הַיּוֹם תּוּגָה יֵיטִיב גֵּהָה
שָׂחֹה יִרְבֶּה, אַל יְהִי זָעֵף.

כָּל רַכֵּי לֵבָב הַמִּתְעַנִּים
כָּל שׂוֹנְאֵי יַיִן הַנְּזִירִים
גִּיל יוֹם זֶה בַּכּוֹס מְתַנִּים
בִּפְרִי הַגֶּפֶן בְּיוֹם הַפּוּרִים.

וְהַשְּׂמֵחִים בַּטּוֹב בְּכָל הַשָּׁנָה
בְּיֵין מִשְׁתָּם וּבְמַעֲדַנֵּי בָשָׂר
בְּעֶצֶם יוֹם זֶה יִכְפְּלוּ הַמָּנָה
בְּאַרְבָּעָה עָשָׂר לִשְׁנַיִם הֶעָשָׂר.

בּוֹ גָּבַר יִשְׂרָאֵל וְצַר נָפָל
יְשֻׁרוּן נָשָׂא רֹאשׁ וְאֹיְבָיו כָּפָפוּ
בְּזוּיִם נִכְבָּדוּ וְרוּם לֵב שָׁפָל
חֲרֵדִים גָּבֵרוּ וִידֵי עָרִיצִים רָפוּ.

---

*) לפי העתק המלות: כִּי טוֹב מַרְאֵה עֵינַיִם בְּחַיֵּי עָנְיֵנוּ
מֵהֲלָךְ נֶפֶשׁ בְּלֶכֶת נֶגֶד הַחַיִּים.

Beiträge von M. Keller.

כּוֹתֶרֶת פְּרָחִים ·

אמרתיה לכבוד אחד מידידי אחרי קראי ספרו „פרחי לבנון" אשר אתו בכתובים *)

אֶל גִּנַּת פְּרָחֶיךָ, אָחִי, יָרַדְתִּי
לִרְאוֹת בְּאִבֵּי שְׂפַת עֵבֶר הַנֶּחְמָדָה —
רַעְיָתִי, מִנֹּעַר בְּצִלָּהּ חֲמַדְתִּי,
בַּעֲבוֹתוֹת אַהֲבָתָהּ נַפְשִׁי נִצְמָדָה —

וְהִנֵּה, הֶאָח! כָּל יְקָר רָאֲתָה עֵינִי,
שׁוֹשַׁנִּים יְקָרִים עִם נִטְעֵי נַעֲמָנִים,
רֵיחַ נִיחוֹחָם בְּשִׂמְחָה יְחַיֵּנִי,
יִזְּלוּ בְשָׂמִים, יַשְׁקוּנִי נַחַל עֲדָנִים ·

„פִּרְחֵי לְבָנוֹן" שֵׁם סִפְרְךָ קָרָאתָ - -
שֵׁם נָאוֶה לִשְׂפָתֵינוּ הַיְפֵפִיָּה;
אַךְ בְּצֶדֶק לַלְּבָנוֹן הִיא דָמְתָה,
כִּי כְּמִקְרֵה הַלְּבָנוֹן קָרָה הָעִבְרִיָּה·

רַבּוֹת מְסִבּוֹת עַל אַרְצֵנוּ הִתְהַפָּכוּ:
בָּתֶּיהָ חָרְבוּ, הַמְסִלּוֹת נָשַׁמּוּ,
בָּנֶיהָ חֲשׂוּפֵי שֵׁת בַּגּוֹלָה הָלָכוּ,
מִקְדָּשׁ וְקָדָשָׁיו מִן בַּלָּהוֹת תַּמּוּ;

---

*) שם האיש הזה מו"ה פייבל גאָלדשטאָן נ"י ומקום מגורו בקראקויא, איש נכה ונענה מתגולל יד המקרה כפלים, בגופו ובממונו, והוא אחד מן הסופרים אשר ה' קורא להם גודרי פרץ חומת בת ציון, היא השפה הקדושה; ידיו רב לו להעותה אל כל אשר יחפוץ ולכתוב בה מליצה פשוטה (פראָזא) כנשמה חיה ומדוברת בפי המון רב. בין מכתבים רבים ושונים הנמצאים בידו מצאתי כתבי ספר אחד נכבד מאד, והוא ספר „קורות העולם, כולל ספורים יקרי הידיעה מראשית ימות עולם עד ימי עתותינו אלה", נחלק לשני ספרים: ספר ראשון מן תחלת ידיעתנו עד מציאת אמעריקא, וספר שני מעת מציאת אמעריקא עד העת הנוכחית; כתוב בלשון צחה וקלה, ומי יתן ויצא לאור עולם, אז מצאו בו תועלת רבה ילדי ישורון הבוחרים לשון אבותיהם! ויען אמר לי מחברו כי ברצונו להזיל כסף מכיסו להוציאו לאור, אמרתי אספרה נא לאחי אוהבי לשון עבר ואעיר אזנם להביא הברכה הזאת אל ביתם, למען ימלא המחבר פרי בעמלו:

אַךְ הַלְּבָנוֹן לֹא זָע מִפְּנֵי עֶמְדָּתוֹ,
לֹא מָט מֵרַעַשׁ קוֹל תְּרוּעַת מִלְחָמָה;
עֶדְנָה הָיְתָה לוֹ גַּם אַחֲרֵי זִקְנָתוֹ,
יָצוּק בְּיִצְקָתוֹ בְּמַעֲבֵי הָאֲדָמָה.

הִנֵּה זֶה גּוֹרַל הַשָּׂפָה הַיְקָרָה
בְּעֵת מֵרֹב עוֹנִי גָּלְתָה בַּת יְהוּדָה;
אָבְדוּ מַחֲמַדֶּיהָ, כָּבוֹד וְתִפְאָרָה,
חִבְּקָה אַשְׁפַּתּוֹת בַּת מֶלֶךְ הַכְּבוּדָה.

אֵין לָהּ מֶלֶךְ וְכֹהֵן, אֵין נָבִיא וְחָזוֹן,
וּמֵאַנְשֵׁי הַקֹּדֶשׁ סָר הָרוּחַ —
אַךְ שְׂפָתָהּ אִתָּהּ, בְּמִשְׁמַנֶּיהָ אֵין רָזוֹן,
וְעַד דּוֹר אַחֲרוֹן עוֹד בְּחֵיקָהּ תָּנוּחַ.

יָמִים עָבְרוּ, עִתִּים חָלְפוּ וְכָלוּ,
וְעִם עַמָּהּ הִיא נָדָה, לֹא מָצְאָה מָנֹחַ;
אַךְ טַעְמָהּ עָמַד, פְּרָחֶיהָ לֹא קָמָלוּ,
וְעוֹד כְּמִקֶּדֶם יִתְּנוּ רֵיחַ נִיחֹחַ!

וּכְגוֹרַל לְשׁוֹנֵנוּ, גּוֹרַל כָּל צֶדֶק,
כָּל טוֹב וָחֶסֶד, כָּל תֹּם וָיֹשֶׁר;
נֶצַח לֹא יְכֻסּוּ בִּמְשׂוּכַת חֵדֶק,
פִּגְעֵי הַזְּמַן לֹא יִמְנְעוּ מֵהֶם אֹשֶׁר.

לָכֵן יְדִידִי! הֱיֵה נָכוֹן בָּטוּחַ,
כִּי סַעַר מִתְגּוֹרֵר לֹא יָחוּל עָלֶיךָ;
וְאִם אֹרַח חַיֶּיךָ לַעֲנָה יַפְרִיחַ,
הִנֵּה יָבֹא יוֹם וּתְשֻׁלַּם נְוַת צִדְקֶךָ!

בחפץ אוהבך . . . .

קול נהי!

Von Julius Dessauer.

על מות ישרים וגאוני ארץ צדיקי יסודי עולם ה״ה בראשם האי גברא קדישא הגאון האמתי ומופת הדור הרב מה״ו **יחזקאל בנעט** נשמתו בגן עדן; היה רועה לאן

קדשים בק"ק נייטרא והגליל. ומבנתו הרב הצדיק מה"ו **יוזפה פלעש** ז"ל אב"ד ורועה נאמן בקהל וועפפרים; ואחריו הרב החריף הצדיק מה"ו **יעקב שאאג** ז"ל אב"ד דקהל באנגיוויטץ. ואחריו גוע הצדיק מה"ו **דוד בר"ג** ז"ל איש תם וישר היה יושב ועוסק בתורה יום ולילה נאסף אל עמו קהל וועדבויא לאבלון כל יודעיו. והנה פלצות ומורא אחזו כליותי לשמוע רעה כזאת! ומיד נדרשתי מאחד ממיודעי וריעי נאמן להשמיע זאת לכל העם הנאנחים על יום ההספד. ובקול נהי וצעקה ויליל השמיע את הקינה הזאת לעיני אחינו ב"י יום ה' לס' וארא ער"ח שבט יום אבל ותענית שנת

תרט"ו לפ"ק:

הִתְאַבְּלִי בֵּית יַעֲקֹב! עַל שִׁבְרֵךְ שְׂאִי קִינָה!
יִדְּמוּ כִּנּוֹרֵי הַשִּׂמְחָה, שָׁבְתָה הָרִנָּה!
אֲהָהּ! שַׂר וְגָדוֹל נָפַל הַיּוֹם בְּיִשְׂרָאֵל,
נִגְדַּע קֶרֶן יְשֻׁרוּן, נִזֶּרֶךְ כָּל יָהֵל —
נִגְדְּעוּ אַרְזֵי תוֹרָה, נִגְדַּע הָאֶרֶז בָּרָמָה,
אָבְדוּ חֲסִידֵי אֵל, וַיֹּאבְדוּ כְּלֵי מִלְחָמָה.

הִתְאַבְּלִי בֵּית יַעֲקֹב! עָפָר הִתְפַּלָּשִׁי!
עַל גְּאוֹן יַעֲקֹב כִּי הוּרַד, אֵבֶל תִּלְבָּשִׁי,
קִרְאִי צוֹם וּמִסְפֵּד, שַׂק וָאֵפֶר תַּצִּיעִי,
שְׂאִי נֶהִי וִילֵיל קוֹל דְּמָעוֹת הַשְׁמִיעִי,
הָרִימִי קוֹלֵךְ, הַיּוֹם הָרִימִי קוֹל דְּמָמָה
אָבְדוּ וכו'

נֵר צַדִּיקִים כָּבָה, אוֹרָם כָּל יָהֵלוּ,
הָהּ, שׁוֹשַׁנֵּי תוֹרָה! פִּרְחֵי הוֹד קָמֵלוּ!
הָהּ, אַבִּירֵי חָכְמָה! שָׂרֵי מַדָּע גָּוָעוּ —
נְשִׂיאֵי יִשְׂרָאֵל יַחְנוּ — וְכֵן יִפָּעוּ —
נִגְדַּע קֶרֶן חָכְמָה, מֵאֵין רוּחָמָה.
אָבְדוּ וכו'

הֵזִילִי עַפְעַפֵּךְ דְּמָעוֹת, יָגוֹן וְתַמְרוּרִים,
כִּי פַּסּוּ הָאֱמוּנִים — רַבָּנִים וּמוֹרִים!
מִי יַרְאֵנוּ דַעַת? מִי יִשָּׂא כְּלֵי זַיִן?
מִי יַחְמוֹל עַל אַרְצֵךְ? הֲיֵשׁ בָּהּ עֵץ אִם אָיִן!
כַּרְמֵךְ יִשְׂרָאֵל הוּרָס, וּלְבָעֵר דָּמָה.
אָבְדוּ וכו'

•

הִנָּם מְאוֹרֵי עֵינֵינוּ אֲשֶׁר בְּאֶרֶץ הַחַיִּים,
חֶלְקָם בְּגַן אֱלֹהִים בִּמְרוֹם שָׁמַיִם

*

הוּא הָרַב הַגָּאוֹן, הֶחָכְמָה תָּאִיר פָּנָיו
פְּאֵר צַדִּיקִים אַיּוֹ? אֵי חָסִיד? אֵי עָנָיו?
שָׁם לִמְרוֹמֵי נֶצַח, שָׁם עָלָה לַבָּמָה:
אָבְדוּ וכו׳

הָרַב יְחֶזְקֵאל בִּנְעֵט עָלָה לַשָּׁמַיִם,
מִי יִשְׁאַב הַחָכְמָה? יִדְלֶה לָנוּ מַיִם?
מִי יַעֲלֶה עַל הַסּוּלָם? כָּמוֹךָ בֶּן יַעֲקֹב?
מִי יַדְרִיךְ הַתּוֹעִים? מִי יְיַשֵּׁר הֶעָקוֹב?
עַל שֶׁבֶר בַּת עַמֵּךְ אֶת קוֹלֵךְ הָרִימָה
אָבְדוּ וכו׳

הִשְׁתַּבְּרִי מֵיתְרֵי זְמִירוֹת! גִּילָה, הַסִּי וָדוֹמִי!
עַל שֶׁבֶר בַּת עַמֵּךְ, תִּרְאִי אַף הִשְׁתּוֹמִי!
מֵאִתְּךָ בַּת נַייטְרַא הוּשְׁלַךְ נֵזֶר אוֹרָה
סִפְדִי עֲדָתִי אֶל הִלָּקַח אֲרוֹן הַתּוֹרָה!
הֵילִילִי בֵּית יַעֲקֹב, וְזַעֲקִי אֲדָמָה.
אָבְדוּ וכו׳

גַּם מִשְׁנֵהוּ הִרְכִּיב עִמּוֹ — וַיֵּאָסֵף,
הֲנִמְצָא כָזֶה אִישׁ חָכָם וְנָבוֹן כְּיוֹסֵף?
הוּא הָרַב הַצַּדִּיק, פְּאֵר חֲכָמִים וּכְבוֹדָם,
כִּלְכֵּל אֶחָיו בְּמִשְׁפָּט, הוּא זִיוָם וְהוֹדָם
סִפְדִי עַמִּי עַל שָׂרֵי הֶחָכְמָה!
אָבְדוּ וכו׳

הוּא הָרַב יוֹזֶפָּא פלעש זִכְרוֹ לָנֶצַח!
הִרְבִּיץ חָכְמָה וּתְבוּנָה חָקוּק עַל מֶצַח,
אַשְׁרֶיךָ בֶּן שְׁלֹמֹה בְּמַלְכוּתְךָ תּוֹפִיעַ
שָׁם בִּמְרוֹמֵי אֵל לִמְנוּחָתְךָ תַּרְקִיעַ,
שָׁם אֲלוּמַּת חָכְמָתְךָ תְּסוֹבֵבְךָ גַּם קָמָה.
אָבְדוּ וכו׳

אַף לְזֹאת הִנֵּה דָמוֹעַ תִּדְמַע כָּל עַיִן,
צַדִּיק תָּמִים כִּי אָפֵס הִתְעִיף — וְאַיִן
הָיָה רוֹעֶה צֹאן נֶאֱמָן וְאַבִּיר הַדַּעַת
יֶחֱרַד כָּל לֵב יוֹדְעָיו כָּל אוֹזֶן שׁוֹמַעַת

הֵילִילִי בֵּית יַעֲקֹב! אֵיךְ הָיְתָה לְשַׁמָּה.
אָבְדוּ וכו׳

חוּא הָרַב ר׳ יַעֲקֹב שׁאַאג זִכְרוֹ לִבְרָכָה!
בִּקְהַל „בַּאהן״ שָׁם כְּבוֹד תּוֹרָתוֹ נָחָה,
סִפְדִי עַמִּי אֶל עַבְדֵי אֵל כִּי נֶאֱסָפוּ
עַמּוּדֵי הַתּוֹרָה וְהַיִּרְאָה כִּי יְרוֹפָפוּ,
עַל הַצַּדִּיק מה״ו דָוִד בר״ג עָלָה לַמָּרוֹם.

קְהַל ווערבויא! אֵיךְ הָיְתָה יָחֵף וְעָרוֹם!
עָלָיו נַפְשִׁי תֶּאֱבַל אָשִׂיחָה וְאֶהֱמָיָה,
אָבְדוּ חֲסִידֵי אֵל וַיֹּאבְדוּ כְלֵי מִלְחָמָה:

חֶלְקִי בַּחַיִּים.

Von Mandl Basch.

מִדֵּי יוֹם בְּיוֹמוֹ אֶתְהַלֵּךְ בַּחֲצַר הַחָכְמָה,
מָזוֹן לְרוּחִי, מִחְיָה לְנַפְשִׁי אֶמְצָא שָׁמָּה,
עֵץ הַדַּעַת לִי עֵץ הַחַיִּים,
בְּצִלּוֹ אֶחֱזֶה נוֹעַם כִּפְלַיִם.

רַק עַל הַחָכְמָה — אִם כָּל חַי אַשְׁלִיךְ יְהָבִי,
לֶקַח טוֹב וּמוּסַר הַשֵּׂכֶל כַּסְפִּי וּזְהָבִי;
יִקְרְבוּ יְמֵי אֵבֶל! פִּיד וָפֶגַע,
אֲנִי לַבִּינָה — וְנִרְפָּא הַנֶּגַע.

סְגֻלּוֹת הַחֶלֶד יְאַבְּדוּ כֹּחַ חַיֵּינוּ,
כַּאֲשֶׁר יִרְבּוּ כֵּן יִפְרְצוּ מִשְׁאֲלוֹתֵינוּ,
וְתַאֲוַת נֶצַח אַחֲרֵי רִיק וְתֹהוּ
תּוֹרִידֵנוּ אֶל יַרְכְּתֵי בֹהוּ.

אָמְנָם גַּם בְּצֵל הַמַּדָּע אֵין לִי דוּמִיָּה,
גָּבְהוּ וְנִשְׂגְּבוּ מְאֹד מִמֶּנִּי דַּרְכֵי יָהּ;

לָדַעַת מַה לְמַעְלָה תַּאֲוָתִי,
מַה לְמַטָּה — נַפְשִׁי בִּשְׁאֵלָתִי.

אָכֵן פֹּה עַד מְאֹד יִמְתַּק לִי עֶצֶב לִבִּי.
תְּשׁוּקָתִי עַזָּה וְנוֹרָאָה וְהִיא תִּמְשׁוֹל בִּי:
אַךְ מֶמְשַׁלְתָּהּ יָפָה אַף נָאוָה,
צִיץ יָצִיץ עֲלֵי קִבְרוֹת הַתַּאֲוָה. —

כֵּן תּוּגָה וְשִׂמְחָה יַחְדָּיו תָּמִיד יְסוֹבְבוּנִי,
אֶל תְּעֻדָּתִי — תְּעֻדַּת הָאֱנוֹשׁ — יְנַהֲלוּנִי. —
יָבֹא יוֹם — יָדַעְתִּי נֶאֱמָנָה,
אַךְ נְעִימוֹת עַד יִהְיוּ לִי לְמָנָה. —

Beitrag von Alexander Langbank,

beeidetem Translator.

ביל"ת ב' לימי ההגבלה תרי"ד לפ"ק:

ישא ה' פניו אליך וישם לך שלום ידידי היקר והנכבד!

עלץ לבי באגרתך מיום ג' שבוע העבר, וגם היום אני מגיד משנה אשיב לך תודה וברכה על מכתבך הקטן הגנוז באגרת הגבירה * * אולם מלות רבות נכחדו מתני באגרתך הראשונה על ידי החותם אשר דבק בהן, ולא היה לאל ידי לגלות פני הלוט עליהן. חבל על דאבדין! ועתה הנה כלה היא מעם * * לשבת פה עד אחר חג השבועות ולנסוע אחרי כן ללבוב, על כן ראיתי ונתון אל לבי כי עת לכתוב לך עוד טרם לכתי בדרך, למען ישואוני דבריך על ימי החג וישביעוני שמחות ביום שכלו טוב:

והנה ידוע תדע כי מיכאל מימין מהלל, וגבריאל משמאל ממלל: בשמים אין כאל ובארץ מי כקהל עדת ישראל היושבים בעיר מגער *. הט אזנך ושמע את אשר סופר לי, אז תודה כי יבוש יעקב השוכן בשאר ערי המדינות ופניו יחורו בראותו זרע ישורון היושבים בעיר קטנה יקדישו את שם ד' צבאות ואת קיום ישראל יעריצו לתהלה לשם ולתפארת. —

איש אחד מדלת עם הארץ אשר בנפשו יביא לחמו קנה בחוה"מ פסח העבר כור שבולת מנכרי יושב הארץ, ויגד הדבר להרב היושב על מדין (ה"מ שאין בו דעת מתקדם ומעבר למען כתב) ויבא ויקרא לאיש הקונה ויקצוף עליו בחמת אפו, שפתיו מלאו זעם ולשונו כאש אוכלת כי אורייתא היא דמרתחא ליה, ויצוהו בדבר ד' לאמור: הכור שבולת אשר קנית היאורה תשליכהו, מהרה חושה אל תעמוד כי אסור בהנאה ועונך כבדה מאד. ויחרד האיש וילבש וימהר לעשות כאשר צוהו רבו ויבקע כור התבואה במצולות הנהר, ויפער עליו פיהו — ואיננו. —

כמה יגיעות יגע הזורע בדמעה עד אשר אסף עמיר גורנו, ולא אחת ולא שתים בנפשו לשה בכליון עינים ודאבון נפש למלאת שדי עמלו אלף יגיע כפים, וברגע הביא הצדיק פרי תבואתו קדש הלולים לד'; כי לא איש עם עינים ובעל אזנים ככל המון בית ישראל שלומי הקדוש, הוא ראה באספקלריא המאירה רוח אלהים מרחפת על פני המים קול ד' לעיר יקרא, קול גדול ולא יסף: חרם בקרבך ישראל והעיר הזאת בתבואת

רשע היה נשכרה, וזה כל פרי הסר תנואתך בהבינך פרי תנואתך אל האלהים אשר נתנה כי ממנו פריך נמצא: זאת שמע קדוש עליון הבינה וגם חקרה, ויגזור אומר לכפר פני ד׳ במנחה כי אל קנוא ונוקם ד׳ ובסלף קלף יראית כפיר מגולה להודיע אשו כי עז ועברתו כי קשתה; ולא אחר האיש הקונה גם הוא לשמוע בקול דברו, (כי מדברו פחד לבו ותאחזהו זלעפה) וימהר ויקח את התנואה ויזר על פני המים וישובו המים. — אשרי האיש שככה לו, אשריו מה טוב חלקו ומה נעים גורלו ומה יפה ירושתו! בביתו אין לחם ואין שמלה וגפש בניו ברעב תתעטף, הנה כן יבורך גבר ירא ד׳ כי יראי עניותא לישראל והדר הוא לכל חסידיו. זו שכרו בעולם הזה ולעולם הבא איני יודע כמה. —

קום קרא את הקריאה הזאת בחוצות " אולי ישובו מדרכם הרעה ויטו שכם אחד לעבוד את ד׳ בירא׳ה ופחד ואזנו וחקרו לעשות אזנים לתורה ולגדור גדר עד אין קץ, לאסור אסר על נפשם אשר לא כתוב בספר התורה, ואשר לא שערו חכמי התלמוד והגאונים ז״ל, ולקדש עצמם אפילו במותר להם; או אז תתם חטאתם וסרה מאליהם הרוח הרעה, אשר העלם עיניהם מראות האמת נסתרות בדברי התורה שבכתב ושבע״פ וספרי תוספתא ומתניתא, ויזכו בהאי זכותא, למהוי מבוסמיני דמטרוניתא.

ועתה אתה ברוך ד׳! הנה עיניך חודרת עמוק עמוק ולכל תכלית אתה חוקר ויודע ובוחנת כי גם כל דברי האגרת הזאת רמז אין מספר עמוק ללפוניהם והשכיל על דבר ימצא טוב כי יש בהם נגלה ונסתר והדברים עתיקים. — *)

הנני ידידך אוהבך מכבדך ומוקירך

אלכסנדר הלוי לאנגבאנק.

---

*) בעת אשר כתבתי האגרת הנוכחית זה כשנתים ימים, נשארה בידי העתקה אחת ממנה, ובהיותי אז בלבוב הראיתיה לרבים וכן שלמים אשר כבר עבו להם שם בתבונות כפיהם כשם הגדולים אשר בארץ, ובתוכם ידידי החכם הנכבד והנעלה המליץ הנעים מו׳ אברהם גאטקים דקאטאר מעדיליני, והחכם המפואר מו״ה יב״ר והמצא חן בעיניהם עד מאד ויהללוני על פני; אולם אחד החכמים אשר הראיתי להם העתקה הזאת לקחה מידי לשום אותה למשמרת בתוך קבוצת המכתבים אשר לו, ותאבד ממנו ולא ידע איה מקומה עד היום הזה; על כן שבתי לכתוב אותה שנית עלי ספר כפי אשר היא שמורה וערוכה עוד בזכרוני מאז, ודמיתי היות תהיה העתקה הזאת כמו הראשונה אשר נאבדה כמעט בכל חלקיה, ואם נחסרו או נשתנו איזה מלות אל זה לא אשים עוד לב. — ועתה אבקש מאת הקוראים הנכבדים לבל ישיאו אותי עון אשמה כי ח״ו ללון המדתי לי ואקום ללחק בשומרי תורה ומדקדקים במצות, חלילה לי מזאת, כי אני אוהבי פקודי עליון אהב ואת יראי ד׳ אכבד, אולם רע עלי המעשה אשר ראיתי מחפרי לב עתי תפל התועים מדרך האמת ואת כל הישרה יעקשו, כי בעגם תכין תעתועי שוא למען לדת חוק אשר לא כדת לברוא להם תורה חדשה ומשפטים חדשים לא יחיו בהם, הן המה יולדי עמל עלי חוק ופקודיהם לא להועיל כי אם לבושת וגם לחרפה. חוקקים חקקי און האלה שמתי למטרת אמרותי, ואחריהם קראתי מלא בדברי חדודים בועים כמדקרות חרב, כי בכונה מיוחדת בחרתי לשון ערומים ומלים אשר יכונו ביותר להתל בהם, למען יהיו לשחוק בתוך קהל ועדה, ולא יוסיפו בית ישראל לשגות מאמרי דעת ולהפוך דברי אלהים חיים, והעם ההולכים בחושך יראו אור וישכילו בכל אשר יעשון. —

הגיון לבי. *)

Von M. H. Enßer.

אל לשון עבר שפה נעימה, ירדה פלאים שכנה דומה. ועוד תפרח כחבצלת לפני שמש
שמה ינון, יהי כזית הודה וזכרה כיין לבנון!

לשון נדברת גדולות! עד לא ענים שמי ביגות הקדירו, וכוכבי המדעות טרם אספו נגהם, אז מקדש כשקף השכל — בית סביב לו כעין חשלמה הרסים שהם וישפה מסבלים במשבצות המליצה בעדי החן רבה תפארת, ספיר גזרתם כדכוד שמשותיהן שערי אבני אקדח כליל תפארה. — שם מהררי עד גבעות בלדקה שחו כל בני השיר ידמו שפתי הגיונם, נאלמו לנצח בנגינתם, תשכח ימין הפורטים על פי נבל. — על שדמת קדש רפד ילוע שלל לנעים רקמה: מעגליה ירעפו דשן מומגד תבואות שפה יפעת המליצה ונעים זמירות, על נהרי נחלי דבש וחמאה בתולה בנוה גפן אדרת לעשות ענף ולשאת פרי קדש הלולים. לשוא עמלו הבונים לבנות בית מדות כמוהו, לריק יגעו כורמים לקחת הזמורה זר יזרעו נטעי נעמנים וגפן היין כמוה, לאנס כמו מנעימי שיר וזמר לנעים על פי מיתרי כנורם כהמית נבלימו. אמנם הה! ארכו הימים עתות ירחי קדם חלפו, כבו הכוכבים ממסילותם, והירח — לא יגיה אורו, נתקו מוסרות — קוי כנורם לא ישמיעו בחוץ קולם, הכה הבית רסיסים ושעריו אמללו. גם חומת בת ציון לארץ הפילו, ועל שדמות קדש קוץ שמיר תעלה! —

יפעת הלשונות! גברת השפה! ימים רבים לישראל קדורנית הלכת מעוכרי הדעת, חומת בת ציון! ימים אין מספר משגב חומותיך השח השפיל אשר דבר ה' בזה. כל יודעי שמעך הזילוך, כל מאהביך מקדם אותך לא ידרושו, ומיודעיך בגדו בך כי קמטו פניך מזקן, ציון דורש אין לה. עדי באה הצפירה, זרחה שמש צדקה, עד אשר קרבו ימי חפץ — אשר היו עונים מאלה — לדרוש ולתור בחכמה; גם אל ארמנות קדש באו מחקרי ארם — ושפה, גם בעירותיך ישכנו אדירים כבירי כח לב, נפשו יקירי רוח — על הררי קדש — לקבץ על יד מפרחי המליצה, ללקט אורות מגבעות עולם — הטבעו מקדם — במיתרי כנוריך ינעימו זמירות, ובהמית נבליך משמיעים קול נגינתם. ולי מה עלמו' עלמות שיריך באהבתן תשגה תמיד, דבש וחלב תחת לשונך, דבריך מפיקים חן ומדברך נאוה. עורי הבת ציון היקרה! התנערי מעפר שרתי בנעימות! שובי השולמית! אפסי ארץ כנעתך היטיבי נגן, הרימי קול בתרועה. עורי לבשי עז, והפורטים על פי כנוריך ישמחו בך יתרועעו ישירו, בשירה ובזמרה כבודך ובנעימות זמרת נבליך סלה! —

כן עגמה נפשי ועלמותי יחד ירופפו, כן אתעלב אל לבי וכל עצמותי נחשו, בראותו כי אזלת יד בונים חומת היכליך אשר נטו קו למגנה חן להחיות אבני קדש השרופות, ואפס עצור יעצור בעמך גם עזוב אין לעמוד בפרץ מהשחית חמדת יקר וסגלה — לא עלו בפרצות לגדור גדר לבצר חומת בת ציון הנהרסה, בגדה יהודה, הורידו עדיה מעליה וינצלו חלי כתם תכנית היו לה מקדם והיא — ערום ועריה, הרימו עטרת תפארת, הסירו המצנפת לנפה לראש מגבעת לצפירת תפארה וראשה פרוע. פעמי שולמית! יפו פעמיה בנעלים מיטיבה לעד במעגלי צדק תצלם אורח חיים ההלוכותיה בקדם — הוי הוי איכה נחתמו עקביה! —

אך לא אותך מרתה הבת יהודה, כי אם אותה, לא אותך מאסה, נר אלהים טרם יכבה, שביבי זהר הנהת אור עולם לישרים בלבותם, עודם יזהירו ככוכבים לעולם ועד. אך עתי עינים מכה עורון לא יוכלו הבט אל מאורותיהם. — הן באשמנים תופיעי

*) נעתק מאגרות אלאסף. קבלתי על יד קבוצת אמרי נעם במליצת חידות או בביאור מקראות סתומים או במרז"ל אשר השיבותי לשואלי דבר. והוא המכתב הע"ז בספרי זה אשר כתבתי. —

נהרה, כמו אפל יבקיע כשחר אורך והארץ האירה מכבודך. אנוש יביט מרחוק כי לך כל יקר כל סגלה ההוד והתפארת. כלך אומר כבוד ובלילה יופי רק השמש לא יראה אור נפל אשר בל תחז עינו הוד שמש, אותך מלפני אשר יבוש חשך. נעצר מדעה הוא ישית אולת כתרו ושמש לדקה שית לשרפל. כי איך תחזינה עינים עלומות ביפעת הוד שמש? ואם און חרש תבחן מלים לאלוה — ואמרה לרופה? אשם אזנו משמוע היקשיב וישמע זמרת יה אשר בללכלי שמע משמיע קולו קול ד' בהדר? לכן דומי בדודה, החרישי הרגישי הרגישי שבילה, הבקיעי הוחילי! עוד יגאו בחורי' במחולת המחנים, עוד תעדי תפיק מתת שמים, יפרשו על פי נבליך עינגך מקדם על קוי מיתריך יזמרו שירים מנציחי זמירות, תהלתך תבענה משפתותיהם עוד כל ימי הארץ, הוד והדר ישוה לך למנצח בנגינותיך!

איך תבקיעי? — אלה אזכרה ותשתפך עלי נפשי, בקראי הדורות מראש שנות עולמים, עת אעלה על לבי ימים מקדם, בטרם התמוטטה ממלכה אדמת קדש ויהודה לא היתה לשמלה בקרב קמיה, בעוד לא חללו ידי זרים לבלע נחלת שפרה לה, וישב ישראל בטח בדד איש תחת גפנו ותחת תאנתו בארץ אשר ד' אלהים דורש אותה. אז דוברי לחות בלשון מדברת גדולות גדלו והצליחו וירבו ויעצמו במאד מאד. עד לא היה ישורון לחרפת אנוש בקרב לריו ועוד לא נבלה שפתם לבעל בשפתים שפת עם נכר. אז מרננות נחלי שיון נהרי איתן נוזלו, ילודים גדולים בקשו לשטוף גאות חן ותמלא ארץ דעת ותושיה כמים מכסים על ים מיפעת הוד משמותיה המליץ מחרכה על דרכיה נגה נוגה האמת וצדק יפיץ ענני השכל ויהי אור. בישי אמרותיה תלענ לרועי רוח — תשחק להמון סריס מנלאים בנגינותם. לאור חניה הלכו עם ד' אלה, כשחר פרוש על ההרים נהרו אליה עמים, ותהי לאשית תבואת שפת קדש הלולים!

קנלת יה! חמדת ישורון! הלא את היא המחלבת כתב ושעי כתב שפת לשון שכניך אשר רמיה בפיהם יוליאו עתק לדבר תועה. — תבוזי לשון העגבה על רעותיה בנות אשר לא מכריתן, הן הנה יתנו את דודיהן וישפכו את תזנותיהן על כל עובר כל פה דובר נבלה כי עגבים בפיהם המה עושים. את היא המודעת קרב איש ולב עמוק בחלי תושיה ומזמה. אהבת לירות מוסר שדי, לפתח הרצבות עמל ואון, תפרחי לדק, תשרי ישע כגשם ותזיף ארץ משין מבית ה' יצא והשקה את כל הצמא לשמוע דברי אלהים חיים. מים עהורי' מים נאמני' אשר לא יכזבו מימיהם מנחל עדניך תשקי. תשאי כוס הנחומות באת אחרית ותקוה אל כל מבקשי ה' עד בלתי שמים. — את היא יוצאת בלבוש מלכות עז והדר לבושך, מחללות קדש מעטה תהלה ותבואי בעדי עדים, עטרת תפארת היית ביד עמך ולניף מלוכה בכף בוחרי תורה ומוסר השכל: ומאז פשו מדברותיך ישראל מאורם הלכו, עם ה' יצא בגולה בארצות לא להם נדחו, גם שמש לדקה אפפה ומרפא לשון אין. ממעון קדש זבול לו כבה הבהל נפקף ומקדם מאורות שמיו, היאל בן שחר אפף נגהו ורבבות מאורי אור ירדו אתו פלאים ביום מפלתו — אבלה אם מקבלת ותלהט מוקדי הררי עד. מתהפוכת רגע — שעף העת, היתה לגלים ושממות באה הבת יהודה. גם כבוד ניתן לה הדר כבירי כח הלשון פשו גם תופשי התורה לא ידעוה, אפשו דוברי לחות תמו דורשיה. והנה כמעט היתה תחנה מאת ה' להשאיר לה פליטה ולהרים קרנה בכבוד, לדק מבמים נשקף ורוח ממרום הופיע לרומם ומעפר אמרתה הלשנך: קמו נדיבי עמים כרוה במחוקק שבלם במשענת בינתם. עלו עד היקוד בה וכעל רביבים תזלו נחלי עדן, ונהרות איתן כשמן הובילו, חכמי לב עגלו בקלה המעה ותאורנה עיניהם. בדי לב לקחו מיערת בשה וממתק שפתיה ויוסיפו לקח ותכון שפת אמת לעד, כל באיה ישימו כבוד תהלתה ישאלוה בקהל נבונים סלה! — —

נחל שוטף! שבלת הזמן! זרם העת! איכה תשטוף בזעם כל חלקה עונה. איך תרגום נהרי איתן גאו מימיהם, תדלח מים נאמנים מבית ה' יקנו. הטוב לך כי תעשוק נהר מימיו וממי יהודה ילאו ולהבקיע בישימון נהרות? — בת הלבנון! היפה כתרלה! איכה גוים באו שעריך ועיר תהלה נהוגה מבניה? אנשי מספר לא יבואו בקהל לך אליך ידרושו, ובניך בשבי הלכו? הגלת יהודה הגלת שפת אמת. גאוה בחרתים — איך חשך משחור תארה! אור זרוע לישרים איך קדר עליו היום ויהי ערפל קתרו! — בני ליון היקרים חשבו לנבלי יולר אבני גזר מתגוקקות, האמונים עלי תולע יללל בחוציהם לשון עם לועז, בגדו ביהודה — ותועבה נעשתה בישראל כי חלל את קדש ה' אשר אהב. העת לקחת מאורות זר יזרעו לאמים ואדמת יהודה קוץ ודרדר תלמיה? כרם כפן שרשיו ישלח דליותיו להשקותו מערוגת מטעה הייתם לנועפה, וכרמי קדש יזלו בשמי הנובה אמרות טהורות אמרת אלוה לרופה שמהם לתועבה? גם לאשר ישמולו להוליא פרחים בזמות

קדם, ולהצמיח מולא תבונות בכרם גן אלהים, נכפים אתם להביא ברכה אל ביתו לעשות מצעד בבית ד׳ למען יאחז צדיק דרכו ובר לב יוסיף אומץ. — גם לשוחר טוב מבקש אמונה אליו פי קראתי, גם מאת גרסה נפשו לתאוה אל משפטי ה׳ בכל עת לא אחשוך גם אנכי להכותו בשבט אמרי פי. מדוע ירית לך למטרה לירות חצי לשונך במדעות, אהבת לקשור תבל בתבל, בפלפול של הבל, תתאור כי תורך ימינך נוראות, בגדולות ובנפלאות, ופסוק דפסקיה משה, תחרם ממנו ותחשה? — בלעג לשון אין בינה הוא יורה? אבר לבו לב אבן, ישוב לבהל הבן, ישא אבני נזר הדת מתנוססות על לבו? התמים ואת המלוה נופה ומביע והנראה ואת הנגלוי יהיו אליו כדברי הספר החתום? עד מתי פתאים תאהבו? פתח חרצבות לבתך האמולה, אהוב תורה, אהוב מוסר, קנה בינה, ואל תהי חכם בעיניך, כל ישע וחפץ ישר דרך למלוא חכמה, ותהלת אדם הפיק תבונה, למד לשונך דבר נכוחות למען תדע ספר כי שפתיך יענו בך כי השמן לבך.

כזאת וכזאת אכלה חרב המתהפכת — חרב לא אדם. כן שטפו בזעם נחלי בליעל תקופות הימים כל חלקה טובה בעדן גן אלהים נטע מקדם. — כל עץ הדעת הפילו לארץ, וכל מבחר ברוש גדעו, ולא יגבהו בקומתם אל כל שותי מים. פרחי דעת נבלו ופרי מגדים לחדשים יבכר יקושש הזמן בזעם אפו יבשו ערפי דעת לאמי תבונה אמלו שדמות קדם — כמו פניה חרולים; אין עוד תהלת שפה ביהודה ופרחי לבנון אמלל — עדי יערה רוח ממרום להרים בשדה הרומות והיה קדם לחבית תבואת שפה, אז יובל שי עם ממשך ומרט, אליה ינהרו כל יתר עמים אשר קרבתה יחפצו, אז עדי עד ישבו לכסא לך שרים במוללים, יגילו עליך ברנה כימי השמים על הארץ. —

כן בקשו חזיתיך לראות עוד ובכן הכותב בשבעה לחדש הרביעי בשנת **בצדקת** וביושר לבב לפ״ק.

שלום ואמת *) — מזמור לתודה.

Von Leopold Winkler.

עֹשֶׂה שָׁלוֹם בִּמְרוֹמָיו הִפְלִיא פְּלָאוֹת
אַחֲרֵי אֲשֶׁר פְּגָעָנוּ בִּפְרֹעַ פְּרָעוֹת
נִחַם וַיֹּאמֶר לַמַּלְאָךְ: הֶרֶף יָדֶךָ!
מִצָּפוֹן עַל כָּל הָאָרֶץ רָעָה נִפְתָּחָה
כָּאֳנִיָּה סֹעֲרָה בְּלֵב יַמִּים נִדָּחָה
עַד כִּי נִגְלֵיתָ אֱלֹהִים בַּהֲדַר כְּבוֹדֶךָ.

רָאִיתָ אֶת הָאָרֶץ וְהִנֵּה נִשְׁחָתָה
עַל פְּנֵי כָּל יוֹשְׁבֶיהָ כִּסְּתָה עֵיפָתָה
עָרוּ יְסוֹדֶיהָ וְעַמּוּדֶיהָ יִתְפַּלָּצוּ,
„חֶרֶב אִישׁ בְּאָחִיו!“ עַמִּים הַר יִקְרָאוּ
כִּי שָׁם יִזְבְּחוּ זִבְחֵי צֶדֶק יַחַד נָסָעוּ
נִזְבְּחָה לֵאלֹהֵינוּ אָמְרוּ קְרָבוֹת יֶחְפָּצוּ.

אֱלֹהִים יוֹשֵׁב סֵתֶר, נֹצֵר הָאָדָם,

---

*) השיר הזה יסודתו על השלום ועל הברית אשר כרת מלך רוסיא עם שאר מלכי ארצנו בשנת 1856 למספרם, ותשועה גדולה היתה לכל העמים.

רַחֵם עַל בְּנֵי תֵבֵל כִּי הוּא יְלָדָם
וּפְלָאוֹת לֹא קִוִּינוּ רָאוּ עֵינֵינוּ,
רְאֵה רָאִינוּ כִּי פִתְאוֹם נֶהֶפְכוּ הָאוֹיְבִים
כָּל שִׂנְאָתָם אָבְדָה וְהָיוּ לְאֹהֲבִים
אֵין זֹאת כִּי אִם אֱלֹהִים רָאָה בְּעָנְיֵנוּ.

כְּנָהָר שׁוֹטֵף עָלְתָה זֹאת הַמִּלְחָמָה
שְׂנוּאַת אֱלֹהִים וַאֲהוּבַת מַלְכֵי אֲדָמָה
בָּאוּ אֵלֶיהָ וַתַּהַר לְמָרוֹת עֵין כְּבוֹדוֹ,
אַךְ פֹּה הֶרְאָה אֱלֹהִים עֹצֶם גְּבוּרָתוֹ
כִּי מִבִּטְנָהּ יָצָא בֵּן הַמְשַׂמֵּחַ אַדְמָתוֹ
וַיִּקְרָא שְׁמוֹ: שָׁלוֹם וַיְהִי כַזַּיִת הוֹדוֹ.

בְּהִוָּלְדוֹ שָׁקְטָה אִמּוֹ אֵין צְוָחָה וְאֵין פֶּרֶץ
רָאֲתָה כִּי לֹא יִכּוֹנוּ יַחַד בָּאָרֶץ
וַתִּבְרַח כַּצֵּל וְעִקְבוֹתֶיהָ לֹא נוֹדָעוּ
וְהוּא יָשַׁב עַל כִּסְאָהּ וְהֵסִיר כָּל בָּמוֹתֶיהָ
טָבְעוּ בָּאָרֶץ עִם כָּל חוֹמוֹתֶיהָ
וְכָל נִשְׂאֵי צִנָּה אֲלוּמוֹת דָּגָן יִשָּׂאוּ.

כִּי מַלְאָכָיו יְצַוֶּה לוֹ אֱלֹהֵי הַשָּׁמַיִם
לְהָרִים נֵס דִּגְלוֹ עַל הָאֵשׁ וְעַל הַמַּיִם
קֶשֶׁת יְשַׁבֵּר וּלְאִתִּים יְהַפֵּךְ חֲרָבוֹת,
עֲלֵי שַׁדְמוֹת קִדְרוֹן בְּדָם נְגֹאָלוּ
יִפְרֶה פְּרִי תְבוּאָה מֶגֶד שָׁמַיִם יַעֲלוּ
הַנְּשַׁמּוֹת יוֹשִׁיבוּ יִבְנוּ הֶחֳרָבוֹת.

גַּם יֶלֶד יוּלַד לָנוּ בְּבֵית אוֹסְטְרִיָּה הַנְּעִימָה
בֵּן נִתַּן לָנוּ וְאֶת כִּסְאוֹ לְמַעְלָה הֲרִימָה
בֵּן פֹּרָת יוֹסֵף שָׁלוֹם וֶאֱמֶת בְּיָמָיו,
וַתְּהִי הַמִּשְׂרָה עַל שִׁכְמוֹ כַּשֶּׁמֶשׁ בָּרָה
מִכָּל בָּנִים גִּדְּלָה אַךְ אוֹתוֹ בָחָרָה
יְבָרֵךְ אֱלֹהִים אַרְצוֹ אַף טַל יַעַרְפוּ שָׁמָיו.

הוּא יָשַׁב מִנֶּגֶד הַרְחֵק מִמְטַחֲוֵי קֶשֶׁת
וַיַּרְא כִּי עַל כָּל הָאָרֶץ מְזוֹרָה הָרֶשֶׁת

כִּדְגֵי הַיָּם אָסְפוּ אָדָם וּבְהֵמָה יַחַד,
וַיִּתֵּן אֵל לִבּוֹ לָקוּם וּלְהַצִּילֵנוּ
וַיָּעוֹז וְאֶת הַצְּפוֹנִי הִרְחִיק מֵעָלֵינוּ
לְמַעַן נִשְׁכַּב לָבֶטַח שָׁלוֹם מִפַּחַד.

חָכְמָה נָתַן בְּלִבּוֹ אֱלֹהֵי הַשָּׁמַיִם
וּבְחָכְמָתוֹ הִגְדִּיל מִכָּל גְּדוּדֵי מַחֲנַיִם
וּבְאֶפֶס יָד הֵקִים שָׁלוֹם בָּאָרֶץ,
אֶת מֶלֶךְ הַצָּפוֹן הִטָּה בְּאַהֲבָה מְסֻתֶּרֶת
לַשְׁבִּית מִלְחָמוֹת וְהָיְתָה לוֹ לַעֲטֶרֶת
וַתִּשְׁקוֹט הָאָרֶץ אֵין צְוָחָה אֵין קֶרֶץ.

לָכֵן הָרִיעוּ לֵאלֹהִים כָּל יוֹשְׁבֵי תֵבֵל
זַמְּרוּ לֵאלֹהִים זַמְּרוּ עֲלֵי תוֹף וָנֶבֶל
קֶרֶץ מִצָּפוֹן בָּא לֹא יוֹסִיף עוֹד לְהַכֵּנוּ
בָּרְכוּ בְקוֹל תּוֹדָה וּבְשִׁירֵי תְּשׁוּאוֹת *)
בָּרְכוּ אֱלֹהִים וָמֶלֶךְ הֵקִים לָנוּ יְשׁוּעוֹת
וְקִרְאוּ לֵאלֹהִים: יְחִי לָעַד מַלְכֵּנוּ!

מַטֵּה מֹשֶׁה.

לכבוד גבר הוקם על, היושב כעת על כסא שלמה, ה"ה הרב הגאון הגדול כמהו"רר
משה בלאך נ"י, רב ומגיד דק"ק לייפניק יע"א.

Von Isak Grünberger, Rabbinats-Candidat.

בַּת לַיְיפְּנִיק קַדְרוּת לָבְשָׁה וּבְמַר נֶאֱנָחָה:
גָּדוֹל כַּיָּם שִׁבְרִי עֲזָבַנִי אִישׁ שְׁלוֹמִי
בְּקַשְׁתִּיו וְלֹא מְצָאתִיו — הָהּ לִקְשֵׁה יוֹמִי!
אַלְמָנָה הִנְנִי — אֲרוֹן אֱלֹהִים מִמֶּנִּי נִלְקָחָה!

חֹשֶׁךְ יְכַסֵּנִי עֵת שֶׁמֶשׁ עִם נִדְעָכָה
„לֹא נוּחָמָה" נִקְרֵאתִי, נֶעְדַּר הוֹד מְקוֹמִי,
אֹמַר לְבַת עֵינִי, יוֹמָם וָלַיִל אַל תִּדּוֹמִי,
אוֹי שְׁלֹמֹה אֵינֶנּוּ נַפְשִׁי מִשָּׁלוֹם זָנָחָה. —

---

*) כמו התשואות חן חן לה, עיין הביאור שם.

אַל תִּבְכִּי עִיר מוֹלַדְתִּי, אַל תַּרְבִּי צְוָחָה!
הָסִירִי בִּגְדֵי אַלְמְנוּתֵךְ, מְחִי נָא דִּמְעוֹתַיִךְ:
נֵר שְׁלֹמֹה דָעַךְ, אַךְ שֶׁמֶשׁ מֹשֶׁה לָךְ זָרְחָה.

מֹשֶׁה מַטֵּה אֱלֹהִים בְּיָדוֹ יִרְעֶה בָנַיִךְ
לָךְ יִקְרַן פְּנֵי מֹשֶׁה יָבִיא שָׁלוֹם לָךְ וּבְרָכָה,
וּכְבוֹדוֹ בְּאוֹר תּוֹרָה יֵרָאֶה עוֹד עַל עֲנָנַיִךְ!

מכתמים.

Vom Hermann Voß.

על פלדש השכור הנופל על ערש דוי.

מַדּוּעַ אַתָּה חָרֵד וְתִפְחַד עַל נַפְשְׁךָ
אַל תִּירָא, אֵדַע רְפוּאוֹת תְּעָלָה לִמְזוֹרֶךָ
רְדָה — אִם תִּשְׁמַע לַעֲצָתִי — אַרְצָה מִצְרָיִם
עַל יוֹשְׁבֶיהָ בֶּן־בּוּזִי חָזָה חָזוּת קָשָׁה
מִפִּי אֱלֹהִים אֱמֶת הִיא לוֹ פָּרָשָׁה:
„וְהוֹרַדְתִּי אֶת יוֹרְדֵי בוֹר כָּל שׁוֹתֵי מָיִם.“

תַּהֲפוּכוֹת נִרְאוּ בָאָרֶץ.

ניקאלוים קאפרניקוס דִּמָּה כִּי הֵאִיר לָנוּ עֵינָיִם
בְּאָמְרוֹ: הָאָרֶץ תָּסֹב אֶת צִירָהּ וְאֶת הַשֶּׁמֶשׁ מַרְבֶּה קַרְנָיִם
אוּלָם מִי לֹא יָדַע בְּכָל אֵלֶּה? הֲלֹא אֱמֶת הִיא בַּטְּחוּת
כִּי בְכָל יוֹם נִרְאָה: עַל הָאָרֶץ תַּהֲפוּכוֹת!

שמעו נא המורים.

חַכְמֵי קֶדֶם אֶת עַם יִשְׂרָאֵל
לְיוֹנָה הִמְשִׁילוּ.
כֵּנִים דִּבְרֵיהֶם, אִם עַל מוֹרֵי יַלְדֵי יִשְׂרָאֵל
חָכְמָה זֹאת הִשְׂכִּילוּ;
כִּי כַּיּוֹנָה בִּימֵי נֹחַ
גַּם הֵמָּה לֹא מָצְאוּ מָנוֹחַ.

אֶל מְשׁוֹרֵר אֱלִיל.

כִּפְלִיטֵי אֶפְרַיִם — כִּי תָמִיד תַּשְׁמִיעַ
נִלְעַג שְׂפָתַיִם — רַק קוֹל סִירִים
אֹמֶר לֹא תוּכַל הַבִּיעַ — תַּחַת קוֹל שִׁירִים.

אֵלִיָּהוּ וּמְנַחֵם.

Von Jakob Heinrich Löw.

אחרי קראי ספר תפארת התשבי הח׳ רוח השיר לפעמו בי, אמרתי אספר מקצת מעללי המשורר הנשגב מנחם נ״י וירוח לי, כי נופת צופים יהגה חכו ונרוחו פי שנים, כל נפש רעבה השבע עונג אחד פעמים. מדבש וחלב אשר תחת לשונו תרוה גם היא דעת לאמר כי תשוב לבלרון אסירת התקוה זאת שפתינו הקדושה אחרי גלותה, תעשה קציר כמו נטע גם היום מגיד משנה יהיה לה.

אֵלִיָּהוּ הַתִּשְׁבִּי עָלָה הַשָּׁמַיִם
בְּרֶכֶב אֵשׁ לֶאוֹר בְּאוֹר הַחַיִּים,
אַחֲרֵי עָשָׂה גְדוֹלוֹת לְעֵינֵי הַשָּׁמֶשׁ;
הִכָּה בְשֵׁבֶט פִּיו מֶלֶךְ עוֹבֵד פֶּסֶל
מָנַע עַמּוֹ מִנְּפוֹל בְּמַהֲמוֹרֶת כֶּסֶל
מֵהֲלוֹךְ כְּעִוֵּר דֶּרֶךְ בְּחֶשְׁכַת לֵיל אֶמֶשׁ.

וְאַתָּה אִישׁ מְנַחֵם כַּתִּשְׁבִּי הָיִיתָ
עֵקֶב עַל כַּנְפֵי הַמְּלִיצָה עָלִיתָ
בְּרוּחַ בִּינָתְךָ אֶל גָּבְהֵי רָקִיעַ;
גַּם רִכְבְּךָ לְשׁוֹן אֵשׁ מִשְּׁמֵי גָּבוֹהַּ
גַּם פִּיךָ יְאַלֵּף: יְיָ הוּא אֱלֹהַּ
וְהוּא וְאֵין בִּלְתּוֹ אוֹר בְּמַחְשַׁכִּים יוֹפִיעַ!

אֵלִיָּהוּ יִתְעוֹפֵף בְּכַנְפֵי רוּחַ
עַל אַדְמַת חֶלֶד זֹאת, סִיר הַנָּפוּחַ,
לַעֲרוֹךְ אֶגְלֵי תִקְוָה בְּנֶפֶשׁ נֶעְכָּרֶת;
לְחַזֵּק נִכְשָׁלִים, לְיַסֵּר אַנְשֵׁי רֶשַׁע
לְרַפְאוֹת לֵב אָנוּשׁ, לִמְסוֹךְ לוֹ כוֹס יֶשַׁע
כִּי יָבוֹא יוֹם גְּאוּלָה נֶאְדָּר בְּתִפְאָרֶת.

וְאַתָּה אִישׁ מְנַחֵם, הָיִיתָ כָּמוֹהוּ

גם נפשך תעוף על מעמקי בהו
להוריד טלי ששון אל כושלי ברך;
גם אתה תשרש נטעי קוץ וחוח
תרפא לשון עלגים, תחזק את אין כח,
תקרב ימי גאולה בסדרים וערך.

הן ימי גאולה יבואו לשפת עבר,
עד ארגיע יקומו יושבי קבר
יחיו דגן, יפרחו כגפן פורחת;
אם איש לא יאמין לי? יקרא בספר
כוננו ידי מנחם, מלא אמרי שפר,
ויראה שמש גאולה בשחרה זורחת.

Beitrag von Moriz Kohn.

מכתב.

ואפן כה וכה ואומר: האיש איש בבית ישראל על שפת עבר יחוס?
ותחז עיני בשמחה מרימה משפר, **כוכב** יאיר ושמו **מנחם**!

אדוני! ימים רבים החשיתי ונחבאתי אל הכלים, לא ידעו שאהבה נפשי מה היה ומה קרה לי העודני חי או ירדתי אלי קבר והמאיר לארץ! והן גם לך — היושב לאשורה בין אנשי בריתי — גם לך לא גליתי אוזן ממעמדי ומצבי, לא דברתי עמך מטוב ועד רע, והמית כנורי עדיך לא נגעה, תחת אשר בימים הראשונים השתופפתי בחצרות ביתך והתענג מצוף דבש אמרי פיך. ואני אמרתי בדומיתי, כי כבר נשכחתי כמת מלב וכאבדה מבעליה, משתי מזכרון מכירי ואין איש משים הגיוניו עלי. — אבל איך רחב ורוח לבבי, בראותי כי לא כן הוא, והפי להפך את אשר זממתי! אתה, אשר נטית שכמך לסבול עול תורת הקדש ולעבוד בשמה רב בכרם ד' צבאות, אתה, אשר הנך עמוס ביגיעת המזרה להבר ולנקות האוכל מתוך פסולת לשון עברי, אתה, אשר מכהנים מכל עבר ופנה כפרץ רחב אליך יתגלגלו ואינם מניחים לך ליסון, אתה — הן אתה לא זנחת ולא שכחת אותי, רק שמת לבך עלי והזכרתני לטובה! בגודל חסדך חפשת באמתחתך והוצאתני מעמק הנשיה, הצלתני ממטמונים אשר שכבת אבק על פניהם — והתן לי מהלכים בין עוזרי המערכה מערכת הקדש. בכוכבי יצחק מחברת י"ט מצאתי בין ילדתיו ומשאתיו, אז שמח לבי ותגל נפשי; לא מאהבת הכבוד והמהלל, על כי הצגת ילדי רוחי לעיני קהל ועדה, לא! כי מה יתן ומה יוסיף לגבר אשר דרכו נסתרה ואשר יהמה ויאנח תחת סבל הגלות, אם צלצלי מיתריו באזני אדם תהימנה? או מה יתרון לאיש אשר כאבו תחת משא הדאגות כפוף, אם לשומעי זמירותיו — לקוחים מחלק שפתותיו ומרגש פתאום — כידודי שמחה מעין יתמלטו ונפה מלא אליו יקראו: העיף! העיף! כי לשמוע הגנו! מה יבלע שמו אלה? הכי יכלכל בהם בניו אשר למו אוכל ישועו, או ילבישם אשתו בני אשר עיניה על רעותיה לוטשות? היתגבור שמו עם נגד תמרורי יום, או יסוס חק וגבול לנעג לוברי כסף? שוא, שוא הוא! כי בכל מקום מקטר מגש לשמו, אם בלאמיו הון יקונן. אך הבל הוא ואפס כי יודוהו בשער בת רבים, אם חבל יגונות כשעירים ישובבנו. מדוע? בשגם הוא בשר, והבשר רפה. בעין רעבה ונקיון שנים בת יגהו למזר וללבונה הנגשים ללב. ולכן גם שמחתי — בחזותי כי שמי בין כוכבים שמת — לא ממקור משמח זה נבעה, רק ממעין זך וטהור, על כי הזכרני ולא השלכתני במצולת השכחה, על כי

שמתני כחותם על לבך ותגלור לי את בריתך. אכן גם בזאת הראיתי אדוני כי לא לחנם נפלאות מדובר בך, ולא לריק אנשי שם למופת יליגוך. בזאת תקהינה שני מלשינים ויסכר פי דוברי שקר האומרים עליך בגאוה ובוז: כי לא נאמנה רוחך עם הרמת קרן לשון עבר, וכי רק על הבלע לבלע חיל מגמת פניך קדימה. בזאת האלמנה אלה, אשר בילאך לישע המדעות בלב תמים, יקראו אחריך מלא: לא איש הדמים! לא ורש! בוז זהב! בוז כסף! הנה מקלט לאספסוף ולערב רב, למען יקנו ספריך ויהסו הבז. כי מה יקחך לבך לאודני בערמה זאת, אם מעולם לא קניתי ממך מאומה ולא שחדתי מכספי בעד חבוריך? הן כבר אל עם עמקי שפה כביר שלחת, ואני אף לא אחד במחיר לקחתי. — לכן גלות היום את חרפת המקנאים מעליך, יבושו יכלמו, ולא ירימו עוד מלא! וד' אשר רד אתה עמו יברכך בגלל הדבר הזה ויעטירך רצון כל ימי היותך פה על הארץ.

ועתה אם תשאלני אדוני: מה יום מיומים, ומה הביאך הלום במגלת ספר כתוב אלי אחר אשר לי שנים אחדים דומיה שמרת ואין אומר ומלה בפיך? כתר נא לי זעיר, אחיר שאלתך ואענך בטוב טעם, ביום צרה ותוכחה, כאשר מרום מלבי פלאים ירדתי, החלה תשוקת המדע לפעמני ולגורני בחרמה כפלים. אם גם בימים הראשונים לא שמתי ידי גם כן בגלאת ואשגה באהבת לשוננו הקדושה, בכל זאת עת החלותי לפול והיגון אטר עלי פיהו, התעורר רוח נשגב בחבי, ותרב נטיתי אל הידיעות ביתר שאת כמקדם. קלה לכסף, קלה לתבונה, הניע אותי אל אהל התבונה. בימי חשך ואפלה כאשר נחשכו כוכבי הצלחתי, ותקדר שמש שפעתי, הקרה ד' לפני, ספר יקר מאוד בשם: **תבנית הבית** יבונה, מחובר מאת **מרדכי** במהור"ר **מאיר** נכד המפורסם **יצחק קלמנש מלובלין**, ומלד השני ממשפחת המפורסם **ר' ליב ר' יעקב טעמרלש**. הספר הזה נדפס **בפ"פ דאדרה** בשנת **תק"ז**. רוח לא וחן עליו שפוכה, ומלא הוא על כל גדותיו מאמרים נשגבי' המשמחי' אלהים ואנשים, והנה כאשר הכרתי הוד וגודל ערך ספר זה, ואטעם ממתקו, אז נשקתיהו מנשיקות פי נשאתיהו בחקי ועשיתי ממנו העתקה חרוזית בלשון אשכנזי, מהוללה כבר למדי מאת כמה גדולי הדור, ויהי בכלותי את מלאכתי ואשית לבי: למה יגרע מחבר הנכבד הזה מנחלת שאר מחברים אשר לא הגיעו לקרסוליו? למה מכתבי קורות יקודון ויסגודון למחברים קטני ערך, על פרשי רגלם יתחקו וכל לעדיהם יספורו, וממנו יעלימו עין ולא ישאו שמו על שפתם? למה מאלה ימללו: אן נולדו, אן לעדו, איפה היו, איפה חיו, איכה ישנו, איכה דשנו וכדומה, ואת זה יניחו מוטל בתהום השכחה מבלי הליב לו יד ולהקים לו זכרון? תחת משא סעיפי אלה קרבתי אל המלאכה ויזמתי לכתוב **תולדות וקורות המחבר** הזה; עודני בפתח מזימותי, והנה ברור לנגד עיני כי תכבד העבודה הזאת עלי, וכי תעלה למאוד על מסת כחי, כי איככה איש אשר בארץ לא זרועה יושב, ארץ אשר לא ללחם לבדה רעבה, כי אם גם לתורה לחכמה ולתבונה, איככה יעפיל לעלות אל הררי גבנונים כאלה? מי גבר — אשר לא קנאת סופרים תעוררנו ואין כתב וספר סביב לשלחנו — מי גבר יהין לשאת את המשא הזאת על שכמו לבל ירבוץ תחתיה? —·

בראותי כי קצרה ידי מהפיק זממי, התחננתי בעת ההיא אל ראש המדברים, ה"ה הגאון מוהר"ר **שי"ר** אשר ידיו רב לו בעניינים כאלה, ואתפלל לפניו באגרת משבלה חן ונועם למען יחיש וימהר למלאות בקשתי. אך ימים עברו גם ירחים חלפו, ואין קול ואין עונה על שאלתי העלומת, בלפיתי לפיתי עד היום הזה כי תשובתו תגיעני, אך תוחלתי נכזבה ונשארה מעל. מדוע? זאת לא ידעתי. או לסבת כי רבו עסקי האדון הזה מעבורות ראש עלמו, או לסבת כי פולניא הוא; ולכן ענקתהו גאוה ותופש מנהג אבותיו גם בארץ אשכנז במאמר: אל תסתיר פניך ממני, דייקא, ממני, והוא יסתיר פניו מאחרים. ואני מה אעשה איפה? אל מי אפנה ואל מי אשא עיני? האלך לנוע על עץ אחר אשר בגובה קומתו יבזה גם כן לאזוב שחות הצומח לרגלו? כלאתי נשוא זאת, וגבה עינים לא אוכל.

אליך אדוני, אשר שמת לך לחוק להיות משען ומשענה לאלה העומדים ממך בבחינת המדעות עשר מעלות אחורנית — רק אליך ארוץ ובך אשים משגבי. לבי יאמר לי, כי אתה תהיה לי לעינים לבקש לי איש יקר הערך ורב הנולה, ואשר יכלה המלאכה הזאת בכשרון ותבונות כפים; ונכון אני ובטוח, כי רק אחת תדבר, והענקים **יאסט** או **צונץ** מים מהר ישאו מכהם בעדי ויכתבו תולדות המחבר הנ"ל. *) והנה בזאת תעשה

*) Die Herren Dr. Zunz, Jost, Fürst, Jellinek, Dukes,

בעלים לתושיה, כי התבונה [illegible], באמר בספר הזה הוא יקר מאוד ומעט [illegible] לגבר נענה ונכאה, ותחיר נכבי חיין המקולרים, כי אם אתה תהיה לי לפה ולמליץ ותגא ליסעי, ומי לא יבוא אחריך? [illegible] — אם אתה התן לי עדיך ותהללני בשערים, ומי לא יעשה כמוך, ומי לא יענה אמן אחריך? הא לך המפתח להתרת שאלתך: למה נשכחי השפט בעט סופר לבקרך במכתב; ורמה נא אזני גם רמה, איך רק נידך עמותי אמן, ואיך רק בך תקותי [illegible] — [illegible] ואת אשר יבחר בו יקריב אליו.

מאיר הכהן.

תבנית הבית. שער האיתן פרק ד׳.

הבזאת תחפה. ומכלימתך תתיפה. כי תגביה קימתך בין אבות. ותשליך עבות. לדעת אבות. וכי תתפאר בשלשלת ויחס ומשפחת. הן לך שאת וספחת. ואם תפול באחת היצילוך מפח ופחת. או היפוך מורדת שחת.

פרק ה׳.

ואם געגועיך באשה. צהנתך תעלה באשה. כי עכסה תרבה כעסים. ולאויל כעסים. תגידהו מבקעה לרכסים. למען הרבות נכסים. להביא צמר צחר. למען פניה ישחר. להתעלס באהב. ולא תשבע מאמור הב הב. והיא בת מטרד בת מי זהב. וקרן הפוך תקרעי בפוך. ובעיניו תצבה לאחר. ותאמר אשמרו כאישון. אולי ייטב מראשון.

שער סור פרק ו׳.

הן האדם הלז נבער מדעת. כי הוא כעין הגפן הנתן בעצי היער. להתנועע מעצי היער. ופריה עליה תגן. כי יקחוה אל הגן. ואז תשלח שרשיה אל הנחל. ופריה יהי למאכל. ועליה ישירו שיר. אך לא השתבכה בסיר. ויזמרו זמר. כי לא הפכה חברבורותיה כנמר. וכי התערבה בקוץ. משרשים תיקין. והיצלה עין הגפן לכל מלאכה. וטוב אתה מעין היביש.

שער החרסית.

דע כי זה העולם. כחלום חולם. לשוכב ומוטל כגולם. וכשוכב בראש חבל. והנה הכל הבל. ודמיונו גובר. כחכמת חובר חובר. וברעיונותיו כל טוב צובר. עד כי בפיו דובר. בהתגברות הרמיון. לכל יהי האוצר לטמיון. ויבנה כפות רעננות. בתים בצורות ושאננות. ועבדיו מימינו משמאלו עומדים. ולאמרותיו הומדים. ויתיצב כמו לבוש. והן היא הבוש. בהזיון לילה מולך. וכצל משכים הולך.

Steinschneider, Geiger und sämmtliche Literarhistoriker werden hiemit freundlichst um biographische Notizen über den Verfasser des „תבנית" ersucht.

האביב.

Nach Kleist's „Frühling", von Jonas Willheimer, öffentlichem Lehrer.

(המשך.)

שמה יפול נהר נבוב נחל מים בקול המון, ישטוף גזרים מסלע ועלי גבעות יעקור,
חיתו יער נבהלו מקול דכים, וימהרו חים לברוח מזה, מערי יער ישאו קול נהי
עליהם, גם בנות השיר עוהבות מקום שאנן כי נעלרו לשיר בשירי', ילכו לבקש מנוח
באשר יואלו; ובקינן מטיע חולות מדובק, תהודע בת השיר לאישה, את אהובתה אלו,
יעופו עלי ענפי ברושים, ויענו בשיר לעומתם; אלך שמה ואראה שמחתם ושעשועם;
תזל בלאט יאור מורגז, דומו סעיפי עץ ושיחי יער, ואשמע קול לחשיהם; שאו קולכם
יושבי אמיר, שאו קולכם ותלמדני שירהכם! עתה יזמרו — אלוני יער ישיבו קול נגינותם
וקול זמרם ישמע הככר מסביב, בעלי כנף מבונים בתוהליהם במראיהם ובמינם, יושבים
יחדיו עלי סעיפי לבנה יתענגו לבב אנוש בקולם הנעים מזוכך ומטוהר; חיל גדול בעלי
כנף יושבי עלי קימושים יעופפו עלי שיח אנה ואנה, ישובו לראות ולהתבונן עלי עלי
השית והדרדר, אשר בחרו למקום שבתם, בקול מר יתאונן לפור מלוא רקמה את עלבת
כוחו לאהובתו, ומעץ הדהר תצעק בקול נבוב ונמוך, לפור קטון, כולותיו שחורות כעורב
רק בת השיר הקטנה לא תבוא בקודם, ובקהלם לא תחד כבודה, תעוף קודרנית, ובעלי
ברושים — נוה התוגה לעד — תשבה בדד ותדום מקום שבתה כמקום חשכה ליל אשר
מסתתרת שם מנוגה השחר. — תשים מדבר ציה ושממה לגן נחמד, לשדי תרומות אשר
ברכו ה'; (שמה תשקה בריכה את ערבי שיח העומדים מסביב לה), עלי בדי העץ תנוע
תרימה קול הנעימה ותזמר ותגריח, ובדות שממות יענו לה, קולות מיתרי הכנור לא יערכו
לקול רנתה, עתה תהגה רכות ואלפי שירי נעימות ישמחו את אזניכו, אבל עוד פעם
תרימה קול נלוח ותזמר בעוז, ופעמי' רבות שבתה כל שמחה ובשון אם הבא ברשת
רגלי אשת בריתה, בקרבה לגשת לפח יוקש אכזרי, ולא תדע כי בנפשה .הוא, כי לדמה
יארוב, לנפשה יצפון, אז שבתה כל שמחה, ושירי שבוגה לא ישמעו עוד, אז העופה
מפחדת תקרא לשבון חיתה משעיפי סלעים מיער ומהר, עינה נגרה מעין הפוגות, תהגה
ותאנח בלי חשך, על רעיתה כי נשבתה ועל אהובתה כי נפלה בפח יוקש, ולא תשובה
לראותה עוד עד עולם, ובעצבות רוחה תפול באחרונה מחגוי הסלע כמת ארצה, אבל
עוד נפשה בה, תקום ותמעד ראשה לארץ, וברכיה כושלות, עתה הדמה בנפשה לשמוע
קול נהי רעיתה, השוכנת בצל צלמות, תראה אותה פצוע ומוכה מגוללת בדמה ובקרוב
תרים זעקת יגונה, ובמר תיליל, כי גדול כים שברה, וגם בלילה בכה תבכה עליה כי
רבות אנחותה, ולבה נשבר בקרבה, גם ההרים וגבעות נכמרו ניחומיהם על יגונה ויתאוננו
עמה, מיגון ותוגה נפחה נפשה ותלך גם היא לארץ רפאים לאהובתה.

אבל מה קול הלפלוף באזני מנגד האלה בעליו נובלים מושלך ארצה, גם בעלי
כנף לא ישכנו בו עוד? היתעולל בי משכית לבי? או חושי ירימו אותי? אבל ראה!
יונה מעופפת בפתע פתאום לנגד עיני, עתה ידעתי כי מבטן העץ בא קול הדממה אשר
שמעתי היא העופף בכנפים פורשות בגיא ובבקעה לבקש מזון לפיה, ותשמור בלכתה
כי פנתה כה וכה מסביב לראות אם אין יארוב לה אויב מאחוריה, יונקות יצישות השא
בפיה ותעל לארובתה!

אבל מי למד ליושבי עץ לבנות בתים למעונותם בדעת ובחכמת לב, למען לא
יגורו מגור מסביב, ולישב בטח בתוכם, ולא יפחדו מגר הגורר? מה גדלה האהבה הנטוע'
בלבביהם! ממך הכל! הטוב! אשר אין קצה לחכמתך, ובכל חכמתינו לא נוכל להשיג
אותך! מושל עולם ואדיו אתה, שם תפארתך ידענו מלפור הקטן אשר ירקד עלי שיח,
כמבקיע השמים, מתולעת הרומש עלי האדמה כככוכבי אש!

מעין הכל! כל היקומי' נובעי' ממך, ואתה לא תצטרך זולתך, ימי אש וכל
כוכבי אור המה רק נוגה השב מנקודי אור לבושך מבוע האור! תגער בסערות וידומו,
תגע בהרי' ויעשנו, ירעם הים ויתגעש ונהרות ישאו דכים, המה שירי תפארתך תהלת
עוזך, הרעם והברק יספרו בקול גדול מעשי גבורותיך, היער וכל עלי השדה ישתחו ביראה
לפני הדר כבודיך, ובנעדה יבשרו תהלתיך, גודל חסדיך יספרו השמים וכל צבאם, קול

נגינתם מלאה הארץ, אבל מי ישער רוב גדלותיך! מי יתן לשוף לריח ותשבחותיך? אם תגביהי לשוף עלי כנפי רוח, או נרק אם תביטי למרכבותיכם, אם תרדו בתהומות אם ובכיתי אם תביעו עולמות אין מספר באלף דור, בכל זאת לא תקרבו אף בנקודה אחת אל מקום תפליכם, לכן הס כנורי, כי רק דומיה נאוה לו לתהלה. —

אל יאור אחמד אשים פעמי להריח את ריח הלבונה, אבל רוח ים ישב מהאחו, משובבת על ידו עם אשבע ולאית, ולרות נפשי בחק הטבע. — בואו אלי אוהבי החכמה, רעי ברזילי ורעי ישתה, הביאו לי את ההורף לעת הגלגים, ומשפחותיכם היזל השמחה ללבבי, בואו הנה שבבו עמי, והספו לי את הככר הזה למשכן אלהים: בואו ונספר תהלת בני הגלגי', נתבונן בתמונתם ובמראיהם, אביאם לעדי לראשי, ואביה לאנשי לובשים בגדי שש וארגמן! שירו יופי הלדקה, כרות שושני' יהיו לי אמרי פיכם, פה מקום העונג לבני השיר, ובגנים מיד הטבע נטועים, תבב המנוחה והמרגוע, ובפלגי מים זכים הזל היתבום בקרבי, נאות דשא מוליא חליר לבהמה, התיפה בליל' ובפרחי', ורוח לא יתתיח את ריחי הגיחותי', מקביב לאחו. אלפי חיות מבונים בגודל ובקומה, שוכנים פה במקים הזה, שמה תשביר הסירה בגליה התריבות בין הסבכים, והנקש לאוכל כי תרעב, שמה ישוף הלפור עלי ראש הנער, אשר קרב לקינו, ובקול מר יצריח, ירד לשפת היאור ידלג מבית לבית וישוב לשבב, כאשר אם לא ידע עוד לשוף, ישורר את הנער לילך אחריו, והוא לולע על ירכו עד בואו אל השדה, הנער עזובהו וילך לו. — לבאי דבורי' מפוזרי' ומפירדים, נודדים עד לב השמים מהם יבולו עלי העשבים ושיחים פורחי' ויזהירו כעל בנוגה הירח — וימהרו לשוף העירה, אל מקום שבתם אשר הוכן להם מאת אדוניהם. — כן ארחות החכמים, עוזבים מקים מולדתם וילכו לארץ אחרת, לדרוש ולתור בשדי החכמי', ואחרי כן ישובו לביתם, נשואים בנכאות הדעת, ובגלי החכמה, ויתנו מהם ליושבי עירם, מדבש לקחם! —

עלי נאות דשא ירומם אגם מים את גליו, ובתוכו יתנשא אי קטון את ראשו למעלה, ומעוטר בעלי בית ונעתי', ובעיני יונה כאשר ישיח נגד שטף המים, ראו איך יתהבכו הדבאי' ופרחים יחדיו, מה תנעם לנפשי היאונה הזאת! השרי' החדשי' ינשקו איש את אחיו בעדנה ובעונג רב, עץ שתול עלי פלגי מים ילין לין ויפרח כשושנה, יראה בתים עץ הדר כתבנ תו ובגלמי, עם עדי לובן וא״ום, מי יתן והגשם ירד מן השמים, וישקה תוך מקים השופך שמחה ללבבי! מי יתן והשמים יריק את ברכתו עליכם שדות וגנות הלמאות לימים להביב רוחכם מחום הזה, ילא תשוכלו עדיכם ותקוה לאיכר! הרעיפו שמים מעלכם, ובעינך הגדול שלח ברכותיך עלי הארץ! —

הנה בא! הנה בא הגשם בענן כבד ובחיקו ישא ברכה! רוח ים ישב בעלי העץ ובוער בקומה כשבולת מים! השמש תמהר להסתיר פניה באידי ערפל, נוגה שמים יאסוף, ואלפי ערב ותשבת ליל תנוח עלי העמקים וגבעות, גשמי מטר כי יחוגו על פני המים ישברו לך כי הגשם ימהר לבוא: עתה יתב לירך, וכחושי אורב יקבך, ואהל עלי הרותמי' לא יוכל לשפוך בעדי, מתלוקה החוקה ידימו בנות השיר, אשר בקרוב מלאו עוד הרוח בשירותיהם, ויסתרו בעלי שיחים. בשאון ישיאו עדרי לאן סביב העלים שדות וגבעות שמה הומה מאין יושב, רק גדודי עטלפים ישופו בורם המטר מעת לעת לראות בבריכות. —

האדים הכוכבים כעפעף את עין העולם, ינוסו ויעופו פתאום, אהל השמים יגולן ויזהיר, העבים יפוזרו, והעננים ישופו, שאקי בר ישמחו ושדי פרחים יעלזו כאשר ירד השמים על הארץ -- אבל עוד מעט יתקדרו השמים בעבים, ויעצרו השמש מהאיר, יזרמו מטר כנהרות, וישקו את הארץ כבדים אבל אף המה הריקו את ברכותיהם, עתה תפיץ השמש קרניה, וקשת נראה בענן, הטבע נתחדשה, וגבעות ושדות ישחקו לראות לפני, האחו תזהיר כנעפי יהלום, ושיחי ועשבי השדה השיבו נפשם וריח ניחוחם ימלא את הרוח, שבלים מבוקים ירימו ראשם, והללת ד׳ יספרו:

אתם שדות נעימות, הדשאו! ונאות דשאים לאחו! פתרו אותי, אם הרשעה והגאון יגרשו אותי מלהתפתח בארמונים ובבתי העיר, הו לי למחסה, אם הרהב יגלה אותי מחבורת בני איש! עוד פעמים רבות מדי אבוא אליכם תשיבו רוח השלום ללבבי, ושקוי לעלמותי, עוד אברך גביכם, את אביכם מחוללכם השולח ברכת שמים מעל לכם בקרני השמש מסביב, ובגשם נדבות, וכוכבי שמים יענו בקול דממה לשירתי, ואם יקרב קלי ונקראתי לעזוב את האדמה הזאת, אז אנוח ואשקוט אתכם.

---

*

Beiträge von Abraham Jäger-Horowitz.

מכתב א'.

אכרע ברך פעמים, ואשתחוה ארצה אפים, לפני פאר בני ציון הנבחרים, כתורן בראש ההרים, אשר שיבו לנו זורח, ובשיר הוא נוצח, פאר החכמים, ראש המליצים, החכם החוקר המליץ המפואר, חכו ממתקים ושפתותיו מחמדים, דובר צחות ומנעים זמירות, הרב מהו"רר מנחם שטערן נרו יהל לנצח!

לבי יחיל בקרבי עת יערב לבי לגשת לפני הדר כבוד אדוני! אף כי רבות עמלתי בתורת אל חי, ועתה מאוד אהבתי אל שפת ישורון וכל מגמותי אך להבין אורחותיה, וכעבד ישאף שאפתי אמרותיה כי מאוד נעמו. — אולם ידעתי גם ידעתי אדוני! כי אך כיונה קצוצת כנפים, כאשר אך מעט מהארץ תשא פעמיה, בנפשה תדמה כי באה אל מרום שמים, ככה אנכי כנפי שירתי קצוצות ולבבי ידמה עליתי שמים כאשר אך אדדה. ואת אשר לי בשדה המליצה קטפתי אך בוסר הוא ולא שושנה. ואיככה אוכל לרהוב בנפשי עוז, אנכי נמלה, לגשת לפני אריות? — אך אדוני! לא באתי הנה למען אתפאר לאמר: שמתי קני בתוך כוכבים, חלילה לי מזאת! אכן חי אני, אך רוחי הציקתני להפיץ מעינותי החוצה אל בת עמי למען הראות קלון בוגדים; כי לא אך אל רעי אשר אליו שלחתי אמרותי גם אך אליו אותם ערכתי, כי אם אל כל לב רגש, אל כל עין רואה. אהה אדוני! גם לפניך חמס אשוע, כי ראיתי בני אראלי ישיתו ידם על עין בניהם מראות טוב. ומי כמוני אשר בתוכם שכנה נפשי יודע תהלוכות האנשים האלה, ולכן אהה! רוחי נשברה וקירות לבי הומה לי — וכאשר אם עלמו פלעי הגבור ביום קרב אם הרב אויב לשחת נפשו, אך אז מחדש כלביא יקום ויתמרמר אלי שונאיו; ככה אנכי יען מאוד רוחי נשברה בראותי בת עמי, וגם פלעי חנם מאוד עצמו, יען אך קללו נפשי עת חפצתי חרפת עם לגלות, ולכן בנפשי עוז הרהבתי לפני גדולים להתיצב. וגם למען זאת באתי הלום לפני כבודך, למען שפת עבר לשון תפארתנו, ולמען נערי עמנו פה אשר אך מעט פתחו עיניהם לראות טוב, והיה כאשר יראוני דורך על במתי כוכבים, גם המה ידרכו קשת על מהרי המליצה וישירו למען ינצחו והיתה מידי הברכה. אחת ואחת, אם ימצאו דברי חן בעיני כבודך יאבה ד' אשר אלי לשוני יבואו המערה ותהי משכורתי שלימה, והיה אם יהגני ד' עוד אבוא אל מקדשי אל, ואם אין והיה כאשר העינים הרואות אור יראו כי אין טוב להביא בענת הבכורים הבלא נא אדוני! על ערכך וגם בי לא יהיה אשם, כי אשר לפניו מלפוני לבב גלוים יודע אשר כל מגמתי אך לטובת עמי היא ועל כי לעיר אנכי לימים מהרתי לבוא. דברי המתאבק בעפר רגליו ואומר שלום . . . .

מכתב ב'.

אומר שלום לכבוד אהובי רעי היקר הנכבד, אשר נזר החכמה על ראשו כה' . . . נ"י
ולפני שמש ינון שמו עדי עד!

ידידי! אל יהי לפלא בעיניך ולבך אל יתמה מדוע אלו כה פעמי לבוא אליך? כי בתוך יער החושך אנכי נודד — כי אל איפה זה את העיר הזאת אדמה, ואם לא אלי יער שמה ילמה ללמות — בתוך יער אשר ערפל יכסה פניו ובקרבו תשכון בלהה. יער בו הסקידות ינלאה ביה, בו פרחי האולה הגדילו וגם עשו פרי, בו משכן שודדים משביתי שלום ההכיתה; בתוך יער החשך הזה, ידי אסורות לבלתי אשלח את רוחי על שדה החכמה ללקט אורותיה, ולשית את עיני מני אור כוכביה המפיקים נוגה — בתוכו זה כביר חפשתי אחרי אור נוגה ואהה, לא מצאתי; אך עתה ראיתי אורך מפיץ קרנים, ראיתיך כמוני רואה אשר אך בשגורים מוכה העם הזה אשר אנחנו בקרבו, כי מדוע זה יחבקו חיק נכריה ובילדי נכרים ישפיקו, כי מעשה התעתועים ואמונת השוא והבל אשר בקרבם מצאו קן להם, אך נכרים המה, לא ישראל ילדם ולא יעקב הורתם, אך על שדה בבל ומצרים הבשילו אשכלותיהם וישתלחו נטישותם החוצה ויסוככו על עם סגולה — ואחור נסוגו מני אשת אהבים ויעלת חן: החכמה, אשר עליה אדני תורתינו הקדושה הטבעו, אם לא שתוני עין המה. ראיתי אך אורך נועד על מפתן בית החכמה ועולה על הררי המליצה: ראיתי אך הודך שולח את רוחך החפשית לדלות פנינים מני ים התבונה באין מחריד, ולכן מתוך גיא ללמות על כנפי עונג עפתי בתוך רוח השמחה

אליך, כי ראיתי אך אוניך פתוחות לקול המית לבבי, אשר כשאון ימים המה אליך,
לשפוך לפניך שיחי ותלונות לפניך מכאובי לבבי; ואל ידמה לבבך אשר רבים המה הנערים
בה אשר בגלל החכמה יתלוננו, ומדוע באתי אך אליך? כי לא כן הוא! באמונה לא
כן הוא! אך כאשר ראיה לילה בו תגדל החשיכה, בו הארץ באפלת ערפל תכסה פניה,
אך אז יראו הכוכבים תחת אהל השמים ויעלזו באורם על פני מגע הרקיע, ויחדיו בל
יהלו אור כי מה המה? — ואך חשך יכסה פני האדמה, ככה הוא בעיר אשר אנשיה
לא נשאו עינים להשכיל שכל החכמה ובעוללים המה לא ראו אור, וימש חשך על פני
תבל, כי שמה לא יגיעו קרני שמש החכמה; אך בעיר הזאת יתראו רבים המתחכמים,
כי כאשר אחד יבין זעיר זעיר, חכם יחשב בעיניהם, גם כי יאמין בשוא נתעה וחכמה
מה לו, ידיעות חכם כזה יחדיו המה מאפס, ולכן באתי אך אליך! — ואם כי ידעתי
ידידי, אשר אך לשוא הרבה שיח, ודברי דברים לא יועילו ולא יצילו המה, כי מי
אשר רעיוני הפתיות והתקיפות הכו שורש בלבו, מאתו כתובה לבלתי תת לחכמה אוזן
קשבת, וגם לו כחול ירבו מלי, מתחלה לשוני התלך, ומגופת אמרי ינעמו — ומה גם
אם אף אהה לא נלאה ידי — והיה כאשר אני שלום אדבר ובמתק שפתים אחפלה
להטות לבבו, הוא למלחמה, וגם קלל יקללני, ואם כן למה זה אנכי אדבר? — אך
מי יעצור בעד ברקים, אשר אך אם בעבים המה, מרדת ברעם אלי יושבי תבל? או מי
בעד זרם יחתום מלשיל ממי הרים נגוהים בקול רעש ישוטף סלע? אשר אך למו הגשי
לב אנוש ידמו! ועתה איכה אתאפק? איככה מחריש אלין אעצורה? עת על לבי נפלה
שלהבת והגיוני כעשן יתאבכו. האם אעמודה נגד שטף רעיוני, אשר כנהר בתוך לבי
ילפתו ארחות דרכם ויפליאו הנה והנה? גם לו כח אבנים כחי, זאת בל תוכל נפשי!
— לכן יקירי! בא נא עירי, נלכה ונבקרה את מעשי האנשים אשר מאתם לדבר נפשי
חפצה, ונראה יחד אם נכון יתבר פיהם וידיהם יעשו אך מרים! קום בבוקר וראה את
ביתם, אשר שמה בהתלהבות מד' יבקשו רצון ובשם בית ד' הוהו יכנו. אך ערם בואך
אל תוך הבית מהר לשום ידיך על אפך כי נבאש רוח הבית יען גם שמה שוכבים המה
ותעל לאפתם — וראה שמה איש זקן, כלה קקן עור פניו — כי אך כקרנים לו בזקנו
אשר יפריח לבני ראשים אשר במו ינגח כשור אל תוך הספר אשר את דבריו כקוף הוא
נוהם, עת יתנועע כנוד הקנה במים כי בשגעון ינהג — מה זה הספר אשר לפניו?
מתוך הספר הזה דברי זוהר יזהירו נגד עיניו, אולם שאלהו נא אם לבבו יבין
אשר פיו ידבר? חי ראשי! כספר החתום הוא לו, ואם בל תדע לך מדוע אך בו בחר
מכל ספרי ישורון? ומדוע לא ילמוד את ספרי תורתינו? שמעני ואנכי אגידך! אכן בראשונה
אשאלך: מדוע לב העם אך אל אמונת השוא נוטה? ומדוע יאהבו כעורים למשש בצהרים?
אין זאת כי אם בראשון: יען יד שכלם קצרה מהבין נכוחות, ושנית: כי יאהבו את הבטלה
ואמונת השוא תבטיח למו חלק אלוה ממעל, גם אם לא ישקדו על דלתי התורה והחכמה,
אך בזאת יתהלל המתהלל כאשר למען השם נעשה כל דבר, למען השם ישלח מאכל
ברות אל תוך גרונו, ולמען השם יבעיר בלבבו שלהבת מיין השורק, אשר זאת יאהבו
למאוד, ושנית: יען אך על חדשות ואל גבורות נפשם תצמא, אך אותות ומופתים יבקשו
ובמה זה ה' הוא האלהים אם לא יאמר לחשך ויזרח ואל מים ויבערו. כי עת מראות
עיניהם לראות מפעלות תמים דעים בנפלאות השמים: וכשמש וירח וכל מארות בחיים מן
ראמים עד ביצי כנים, ובצמחי האדמה מהארז בלבנון עד אזוב בקיר כי כלמו הווים
המה יחדיו, ואך תימיה ונפלאות אשר לא בושם עיניהם יחפצו לחזות; ובאמת בין
הנפלאות, הגדול בין הפלאים, כי הפלאים האמתים לאין פלא יחשבו. אך אנה ברעפי
אנה תוליכני והשאוני בתוך כנפיכם? שובנה בנותי! ונראה למה זה הזקן ובעד יחפץ
קריה דברים לא יבינם ולא בשרום אבותיו, אך זה הדבר אשר דברתי כי לקנן שבר
מאת ה' באין אונים נפשו תוחיל, כי מה מאוד תגדל הנפש בעיניו אם תקשיר את כל
נבאי ומלאכי מעלה בשמותם, ומה מאוד תחכם אם תבין להביא את אליהו איש האלהי'
על הארץ. ועתה ענה ידידי! התקר עיניתי בו? ועתה גם הלאה יקירי! וראה שמה איש
אחד מוכיח את רעהו על אשר לא גלח שער ראשו, ויפאלהו אם אלילים יחפוץ להיות
ככל הגוים' אשר אך בדברים קטנים כמו תג"ך ולבון הקורם יבלו ימיהם על אפס ויחפצו
לחקור בעמע אשר שם אלהים. ראה יקירי, אם דברי האיש הזה אינם יורדים חדרי בטן
כמדקרות חרב? ראה האנשים אשר עלות מרום יחפצו יקללו את האנשים המבקרים את
אשר שם אלהים בארץ, האנשים אשר יזכרו בשפתם כי תורת אל חי יאהבו, מדברים בוה
על השפה הנאמנה אשר בה הופיע ה' אש דת ואיככה בתורת ה' יבינו אם לא ידעו

את לשונה! גם עתה רעיוני הרחקתם אתי נדוד ואנכי אך לגלות קלון האנשים האלה אחפוצה, וראה נא אחי, איך יעמדו האנשים האלה לפני ה', לא שיח ולא הגיג למו וחסידים יכנו את נפשם, מכים המה את עצמם עד ירקדו בתוך תפלתם ויתנודדו כמלונה ובקול רעש קולם, ואת זאת יכנו: עבודת ה', אך נבערים המה מדעת ולא לב אדם למו, כי אך בהגש יתהלך איש לפני ד', וברעדה יגיל עד ישפוך שיחו לפניו, ולא כמוהם אשר באין קדרים ידברו. עתה הראיתיך את מעשי הגוי הנבל הזה והגד אם לא עליהם יחרה אפך על אשר בשם ישראל יכונו, הלא אך לדראון המה ליעקב בעיני כל העמים. ועתה עוד את ראשם אראך ראש הלומי יין ובא אתי לבית הרב, וראו כלם שתו עד שכורה ולשונם בל תוכל תוות, ועתה ראה מי האנשי' הנקבצי' פה, רובם ככלם פוחזי' וריקים עוזבי נשיהם וטפם באין להם למען יראו פני הצדיק, ועל כי הנשים תצעקנה חמס עלי עוזבם אותם במחסור למען הלוך להרב למלאות גרונם יין, על זאת הכו נשיהם בלי חמלה הכה ופצוע. וגם זאת ראה, אך הרב שכור מלומד הנהו ואך הוא יערה כוס כוס אל תוך גרונו, והיה בידעו כי שכרו יגיד למו תורתו ויאמר רזי לי רזי לי! ושפתותיו נעות וקולו בל ישמע, אך זעיר שם זעיר יענה מלה אחת בקול רם ויאמר „יתברך שמו" למען יחשבו כי נפלאות הוא מגיד, וכאשר ישער בנפשו כי שכור הנהו, ילך לחדר מיוחד ליחד יחודים, והעם בראותם יחשבו, כי עתה לנאות מעלה אליו יקראו, וחי נפשי! כי אחד מכת החסידים נשבע לי — למען הפוך לבבי להאמין דברי צדיקים — אשר הוא עצמו כאשר היה אצל הרב נ"ע אחרי המשתה אמר הרב להוציא כל איש מעליו וכן עשו, אך הוא נחבא בין הכלים, כי חכה לראות את אליהו אשר בעת לבוא כעת אל הרב, אך זאת לא היתה, אך ראה את הרב נשען על כסאו ועיניו כאש יוקדות ושפתותיו שותתים וגם פניו האירו, ומי יוכל כזאת כחש, אשר כעת לא שכנו מלאכי עליון על פניו! אך אשובה נא לדרכי להראותך את מעשה הרב, והנה מכל ארץ גאליציא, רוסיא ומאלדויא ינהרו אליו — יען הקבלות כהתה בלעיף אמונתה את עין הארצות האלה — לבקש מאת הרב ברכה, ובבוא אליו חשוכת בנים גם פרי בטן לא ימנע ממנה, ויער כיו מלא ברכות שדים ורחם אל הבוקת, וה' יפקוד את נחמה ותלד. ואתה ראית אהובי חכמת לב הרשעים האלה לה' ולאנשים ולמו קדושי עליון יקראו! עין מי לא תדמע, ולב מי לא ידוכה בזכרו, כי לבי התפארה היית ישורון ועתה נשית! אך מה ככה תשתוחחי נפשי! עוד ימים יבואו עת לעין כל תראה שמש החכמה ועדי רום שמים יגיעו ארזי הדרה וגם עתה יהלו כוכביה על מרום שמים, כי דרך כוכב מיעקב, על פני תבל הפיץ תבונה זה מנחם בן ציון אשר בכוכבים קנו, השם ישלם גמולו.

Berichtigendes Schreiben.

Herr Redacteur! Zur Steuer der mir über Alles heiligen Wahrheit, halte ich es für meine Pflicht, Sie, geehrtester Herr, aufmerksam zu machen, daß die in der Note zu meinem in dem 13. Hefte der „כוכבי יצחק" S 57 abgedruckten Aufsatze sich befindende Angabe: „אשר בבואו אל וכו' כתב נאפאלעאן ספרים לכל המלכים והשרים לבוא ולשמוע אתו כי ישא את הבתולה אלמיטץ" falsch und unrichtig ist. Zwar kann ich n'cht mit Bestimmtheit angeben, ob diese Anekdote gar allen Grund und Boden entbehrt, und höre ich vielmehr auch jetzt noch so Manchen erzählen: daß Napoleon von einer Jungfernfestung (ihren Namen weiß man mir nicht zu sagen, ob jedoch Olmütz eine solche ist, bin ich im Zweifel —) *) statt daß er sie erobern, ironischer Weise, daß er ihre jungfräuliche Sprödigkeit überwinden werde, sich ausgedrückt, oder eine ähnliche auf den jungfräulichen Zustand der Festung sich beziehende Anspielung gemacht haben soll; jedenfalls aber muß ich das in der erwähnten Note Niedergeschriebene, als nicht wahr und somit als der Beachtung unwerth erklären. Es versteht sich nun von selbst, daß auch

---

*) Olmütz ist schon — u. z. 1642 durch die Schweden erobert worden; wohl hätte es aber von Komorn gemeint sein können. Der Red.

die von mir dort angeführte Quelle ein Irrthum meinerseits ist. Dieses Geschichtchen dürfte mir in frühester Kindheit von einem Anekdotenkrämer erzählt worden und wird es dann meinem jugendlichen — und darum um so eher zur Irrungen empfänglichen — Gedächtniße vorgekommen sein, als hätte ich solches in der bekannten Geschichte des großen Kaisers von (glaube ich) Heine gelesen.

Bei dieser Gelegenheit ersuche ich Sie inständigst, mir zugleich die Bemerkung zu gestatten: daß sämmtliche von mir bisher im Druck erschienenen poetischen und exegetischen Versuche (mein nur in wenigen Exemplaren abgedruckter Commentar sammt Uebersetzung zu den Proverbien שיר und שירים nicht ausgenommen)*) in dem Zeitraume zwischen meinem 15. bis 17. Lebensjahre entstanden und in leichtsinniger jugendlicher Uebereilung auch gleich ohne der kritischverläßenden Feile unterzogen werden zu sein, in die Oeffentlichkeit hinausgesendet wurden. Daß ich mir nicht viel auf dieselben zu gute thue, sondern im Gegentheil alle ihre Fehler und Mängel selbst einsehe, wissen Sie ohnedies längst. Ich wiederhole auch hiermit, daß ich diese Arbeiten insgesammt nur als Jugendsünden betrachte und sie als solche auch von Andern betrachtet wissen mochte.

Indem ich Sie nochmals ersuche, diese Zeilen zu meiner Beruhigung in Ihrem geschätzten Blatte geben zu wollen, zeichne ich u. s. w.

Tarnopol am 23. Mai 1856. **Saul Horowitz.**

Exegese von Juda David Wiener.

עם זו יצרתי לי (ישעיה מ"ג כ"א—כ"ג) לדעת המפרשים הוא ענין בפני עצמו יוכיח את ישראל על שעזבו את ה' יוצרם, ללכת אחרי הבלי האלילים. ולא אותי קראת יעקב, לא התפללת אלי. כי יגעת בי ישראל, נלאית מהר בעבודתי. אבן הוא רוחק, ולדעתי פעל קרא יורה פה על לימוד והודעה בפרסום רב, כמו ויקרא בשם ד' (בראשית י"ב ח') קרא אנכי להודיע לכל את שם ד'. וקראתם דרור בארץ (ויקרא כ"ה י') תודיעו ותפרסמו דרור בארץ. יגעת, הוא פעל נגזר משם יגע — משיב יגע ולא יבלע (איוב כ' י"ח) שהונאתו קנין ואסיפת חיל בעמל ויגיעה רבה. (ומזה לדעתי לאבן מ"ז ע' ו' כן היו לך אשר יגעת, וסחריו כן היו לך כל יועציך ותורתך אשר קנית לך) בי, הוא ישם הפעול אשר באמצעותו נעשה כח לפעול דבר מה, כמו באלהים נעשה חיל: (תהלים ס' י"ד) בעזרתו נעשה חיל: ובני הפסוקי' האלה משבים לממעלה, אמר נתתי מים במדבר נהרות בישימון להשקות עמי בחירי, והוסיף לבאר, הוא העם אשר יצרתי לי לספר תהלתי, אבן אתה יעקב לא כן עשית, כי לא קראת בשמי להודיעו ולפרסמו ברבים, כי כל אשר יגעת ועשית חיל, לא כחך ועוצם ידך הושיעך רק בעזרתי באו כל אלה לך.

(שם מ"ה י"ד—ט"ו) כה אמר ד', עיין רש"י שהפסוק הזה יבשר תשועת חזקיהו ושמו מיד סנחריב, ואז כל הצבי וכל המלכות אשר יבוא ממצרים ומכוש, יקבו ויהיו לישראל

---

*) Dringend aufgefordert, geben wir diese berichtigende Zuschrift wörtlich; erlauben uns aber zu bemerken, daß unser geschätzter Mitarbeiter hinsichtlich seiner frühern Arbeiten in seiner Bescheidenheit etwas zu weit gehe; indem unter denselben gar manches Werthvolle und Beachtenswürdige hervorzuheben; und dürften besonders seine uns vorliegenden, — ein bedeutend vorgerücktes Streben beurkundenden neuern Leistungen, worunter wir besonders dessen neueste Bearbeitung des „Nachum" auszeichnungsweise hervorheben — sowohl in exegetischer wie in poetischer Beziehung, uns hierüber mit ihm aussöhnen. Stern.

וליושבי ירושלים, וכלם יכירו את יד ה' החזקה הנלחמת להם ויאמרו אכן אתה וכו' ועל הפשט לא יתכן שישוב הנביא המבשר כאן ישועת כרש, אחור, לנבא מפלת סנחריב אשר קדמה בזמן הרבה לכרש, וכל המפרשים לא יצאו ידי חובתם בביאור הפסוק אכן אתה אל מסתתר ולדעתי הפעל מסתתר יורה על המסתיר עצמו מה זה לך ומגלה עצמו מגיד מה כהוראת הפעל ומלת אכן הוראתה לשלול מאמר הקודם, (אדווערזאַטיו) והפסוק שלמעלה מוסב על כרש, ושעורו לפי שישלח את כל גלותי לא במחיר ולא בשחד, לכן אתן לך למשכרתך יגיע מצרים וסחר כוש, ויאמרו לך אך בך נמצא אל תמיד לעזרך, ואין עוד קרוב לעם אחר, ואפס אלהים עוזר לעם זולתך, ועל זה ישיב הנביא ברוח נבואתו, אכן אתה אל מסתתר בפעולותיך! כשגבים הנה מחשבותיך ממחשבות כל אנוש אשר בארץ וקצרה עין כל איש לראות הבליה ומעשיך, כי לא מאהבתך את כרש לבד נתת את כל הארץ לפניו כי אלהי ישראל ומושיעם אתה, ואך למענם נתתה אותו עליון על כל גויי הארץ.

(הושע ה' ט') בשבטי ישראל הודעתי נאמנה, לדעת כל המפרשי' לא יתחבר היטב סוף המקרא לתחלתו, ולדעתי, הודעתי הוא מלשון וידוע חולי (ישעיה נ"ג ג') שפרושו נגוע חלי, קרוב לענין וידע בהם את אנשי סכת (שופטי' ח' ט"ז) נאמנה, מלשון מכת גדולות ונאמנות (דברי' כ"ח נ"ט) ושעור הפסוק אפרים יהיו לשמה ביום התוכחה כי בשבטי ישראל הכתי מכות גדולות ונאמנות.

(משלי י"ד ד') באין אלפים אבוס בר, כל המפרשים באחו כל אחד לפי דרכו ולדעתי: באין, כמו באון בחלוף אה"וי והוא שם מקרה נרדף לשם כח, ושעורו באון וכח אלפים יש אבוס בר, והוא כפל ענין של ורב תבואות בכח שור.

(בבא בתרא פ"ב): וליחוש דלמא לאו בכורים. נינהו, וקא מעייל חולין לעזרה, דמקדים להו, והא בעי מיכליינהו דפריק להו, וניחוש דילמא לאו בכורי' נינהו וקא מפקע להו ממעשרות, פירוש וקא אכיל טבל. ותימא דהא תנן בפאה פ"ד מ"א המקדיש פירותיו עד שלא נגמרו וגמרן הגזבר, ואח"כ פדאן פטורין ממעשרות ואח"כ מאי קשה ליה דקא מפקע להו ממעשרות, הא ע"כ בעי להקדישן כדקאמר דמקדים להו, ואחר הולאתן מהעזרה ע"כ דפריק להו, א"כ יש לכן תקנה שיקדישן קודם שיגיעו לעונת המעשרות, ופטורין?

וגאון אחד ממדינת ליטא השיבני במכתבו, דזמן בכורים הוא משבכרה, כדתנן בכורים פ"א מ"א תאנה שבכרה, ואז כבר הגיע עונת המעשר, ואם יקדשם אז לא יפטרו: אכן כבר הראיתיו כי שגגה היא לו, ולא מבעי לשטת הר"ש (פאה שם) שאף אם הקדישן קודם מירוח ומרחן הגזבר פטורין ממעשרות, וא"כ קשה קושיתי הנ"ל דיכול להקדישן קודם גמר מלאכתן למעשרות: הלא אפילו לשיטת הרמב"ם (שם) דאינו פטור עד שיקדשן קודם שיגיעו לעונת המעשרות, ויש לכל זרע וזרע זמן מיוחד למעשרות, מ"מ קשה דהא ע"כ בכורי' קדמו לעונת המעשרות, דהא בירושלמי ריש בכורי' קאמר אפילו בוסר אפילו פגין יכול לקרא להם שם בכורי', ועונת המעשרות תנן פ"א דמעשרות מ"ג התאנים משיבאישו וכו' הענבים משהבאישו, והוא מאוחר הרבה מבוסר ופגין, כדתנן מס' שבועות פ"ד מ"ז הפגים משיזריחו וכו' בוסר וכו' ביאשו וכו' הבאים וכו' וכבר הודה לי הרב הנ"ל כי שגה בזה וא"כ קמה קושיתי, ולא אדע פשר דבר ולע"ג.

עם הארץ.

Von Salomon Klein.

רבים נתנו לבם לדרוש ולתור על מה ולמה נקרא הרבה מאוד בפי חכמי המשנ' והגמרא כל שאינו בעהל הנפש ולא נאמנה רוחו את אל בשם ע"ה, זה אמר ככה וזה אמר ככה, רמב"ם בפירושו על פרקי אבות פ"ה מ"ז אומר בז"הל איש שיש לו מעלות המדות ואין לו מעלות שכליות נקרא ע"ה ר"ל שיש בידו דרך ארץ ואין בידו תורה ומו הוא לישוב הארץ. והחוקר הגדול ר' יצחק ערמאה בספרו שער ל' חשב כי ראוי ונאות לכל אדם כי כמקרה הגר גם הוא יקרהו, כי מגורת איש עלמה ותולדתה מבואר כי הבינה מושבה בעולם הרוחני לשבת שם בעקלין עד עולם. גם אני חופש כגור יה אמר גר אנכי בארץ, וכל אשר לא כן ידמה ולהחשיב עצמו תושב בארץ בלבבו ושם מגמתו לעשר נכסים וכבוד ויט שכמו לסבל ממחמדי תבל נקרא ע"ה. גם אני אחוה מה שרוח באר הביא בבליותי והוא, כי אם נתמזקו כל. אמי דתינו לעבוד את ה' בלב

שלם ובשם אומה אלינו בספרי תנ"ך ונקראו בפי נביאים הקדושים „בני ישראל, זרע אברהם, בית יעקב" להודיע כי תוכנו בקדש וממקור הצדק חצבנו, וכי המה ההולכים בעקבות אשר התייסדה מעקבי אבותם בחירי אל; או בשאר שמות המתיחסין כמו „עם קדש, עם סגלה, בני אל חי, עדת אל, ממלכת כהנים" וכולם מורים להבדיל האומה הזאת מיתר העמים אשר על פני האדמה למעלה לשם ולתפארת: אבל אם האומה הישראלית בכללה הזניחה אלקיה ומצות ה' וחקותיו לא שמרה נקראה בשם ע"ה, כי ברשעתה אין לה קרבת אלקי' יתר על שאר העמים כמ"ש ישעי' (כ"ד ד') אומללו מרום עם הארץ וגו' כי עברו תורות חלפו חק. ויחזקאל (כ"ב כ"ט) עם הארץ עשקו עשק. ולכן אם אחד מקהל ה' נתאלח קדש הלך על דרך לא טוב ויראה פרי עוזב זר יחשב בעיניה ישראל כי שינוי מערה הכללית גם בין אחים יפריד ובשם: עם הארץ יכונה כי זה יכתוב ידו לשמי האלילות ולא יקרא אל בית יעקב. ומזה נמשך כי נקרא בתלמוד התמים דרך אשר להקות עשה בשם ח ב ר כי זאת יורה בצדקתו וביושר לבו נפשו נלוית עם אמוני עם סגלה וכלם חברו בעמק המישור והיו לאחדים.

הַצַּיָּר. *)

Von M. J. Lawitz.

בְּחֶרֶט שֵׂעָר, בְּשָׁשַׁר מָשׁוּחַ,
יִיצֹר הַצַּיָּר עֲלֵי הַלּוּחַ,
בִּמְלֶאכֶת מַחְשֶׁבֶת, מְלֶאכֶת יָדֵהוּ;
בְּהֵמָה וְחַיָּה, וְצִפּוֹר שָׁמַיִם,
הַר וְכִכָּר, וַאֲגַם מַיִם
אוֹ דְמוּת אָדָם בְּצֶלֶם דְּמוּתֵהוּ. —

כְּכָל אֲשֶׁר יַחְפּוֹץ, לִבּוֹ יַשְׁנֶנּוּ,
רוּחוֹ הוּא קִבְּצָן וְיָדוֹ תַעֲשֶׂנּוּ;
בַּיִת וָאֹהֶל, זָקֵן וָנַעַר,
נָמֵר וְכֶבֶשׂ, תַּנִּין וְתוֹלַעַת,
כֻּלָּמוֹ בְרָאָם בְּלִי מִגְרַעַת;
כָּבוֹד יַעֲשׂוּ לוֹ, יְהַלֵּל בַּשָּׂעַר. —

פֹּה חֲצַר מַלְכוּת רַב הָעַמּוּדִים,
עַמּוּדֵי שֵׁשׁ עוֹמְדִים כִּגְדוּדִים,
וּבְחַבְלֵי בוּץ עַל גְּלִילֵי כֶסֶף נִקְשָׁרוּ,
קַלְעֵי אַרְגָּמָן, זָהָב בְּשׁוּלֵיהֶם,

---

*) Ein Bruchstück eines größern Gedichtes: מורשי לבב על מלאכת הציור

וּמַרְאוֹת יְקָרוֹת כִּבְדֹלַח מַרְאֵיהֶם,
זֵר לָהֶם זָהָב, כַּשֶּׁמֶשׁ יִטְהָרוּ.

וְתוֹךְ שְׁנֵי הָעַמּוּדִים, בְּתָוֶךְ שָׁמָּה,
יֵשֵׁב הַמֶּלֶךְ לַכִּסֵּא עֲלֵי הַבָּמָה,
שֵׁבֶט מַלְכוּת בְּיָדוֹ, בְּרֹאשׁוֹ עֲטָרָה,
סְבִיבָיו שָׂרָיו, פַּחוֹת וּסְגָנִים,
לְבוּשֵׁי תְכֵלֶת, שָׁנִי וַעֲדָנִים;
וּלְרַגְלָיו אַבִּיר מִתְחַנֵּן בְּנֶפֶשׁ מָרָה! --

מִי לֹא יִתְפַּלָּא עַל יְפִי הַתְּמוּנָה,
עֵת מֶלֶךְ בְּיָפְיוֹ עֵינָיו תֶּחֱזֶנָה;
מִשְׁפָּט וְצֶדֶק מֵעֵינָיו יָאִירוּ,
וְשָׂרָיו וַעֲבָדָיו בִּדְמָמָה, בִּמְנוּחָה,
בְּנֶפֶשׁ שׁוֹקֵקָה, בְּתוֹחֶלֶת מְמוּשָּׁכָה
עַל מוֹצָא פִיהוּ יַחַד יִשְׁמוֹרוּ. —

אוּלָם, שׁוּר נָא פֹּה תְּמוּנָה אַחֶרֶת,
אָמְנָה זָהָב וָכֶסֶף כָּל יֹפִי נֶעְדֶּרֶת;
פֹּה יְפֵה נוֹף עֵצִים רַעֲנַנִּים,
יַעַר צוֹמֵחַ, יְשַׁלַּח דָּלִיּוֹתָיו,
תִּרְאֶה אַךְ קָצֵהוּ קָצֶה מִקְּצוֹתָיו,
חֹרֶשׁ מֵצַל, נְוֵה שַׁאֲנַנִּים. —

וְעֵמֶק הַשָּׁרוֹן, נְאוֹת דְּשָׁאִים,
חֲתוּלָּתוֹ עֵשֶׂב שְׁלַל צְבָעִים,
יְרַקְרַק חָרוּץ, צֶבַע רִקְמָתַיִם,
מִנַּחַל מַיִם כְּסַפִּיר יִטְהָרוּ,
מִמְּקֹרוֹת הַצּוּרִים הָלְאָה נָהָרוּ,
כְּנָחָשׁ עֲקַלָּתוֹן יֵחָצֶה לִשְׁנַיִם. —

וּבְצֵל אֵלָה רַעֲנָנָה, בִּקְצֵה הַיַּעַר;
עַל מַצַּע דֶּשֶׁא, שָׁם שׁוֹכֵב נַעַר,
מִצְחוֹ כַּשֶּׁלֶג צַח, עֵינָיו כַּיּוֹנִים,
תֻּמָּתוֹ וְיָשְׁרוֹ מֵהֶם יִבְרָקוּ;
צֶדֶק וְשָׁלוֹם עַל פִּיהוּ נָשָׁקוּ,
קְוֻצּוֹתָיו תַּלְתַּלִּים עִטְּרוּ בַּשּׁוֹשַׁנִּים. —

וְשִׁבְטוֹ וּמִשְׁעַנְתּוֹ, מַקֵּל תִּפְאָרָה,
וְכַלְבּוֹ הַנֶּאֱמָן, אָח לְצָרָה,
מִיָּמִין וּשְׂמֹאל בִּזְרוֹעוֹתָיו יָנוּחוּ,
סְבִיבָיו, עֲדָרָיו, אֵם עַל בָּנִים,
כְּבָשִׂים עַתּוּדִים, הֲמוֹנִים הֲמוֹנִים,
יְשִׂישׂוּ, יְרַקְּדוּן וְיִרְעוּ בָּאָחוּ.

נָשִׂימָה נָא עַיִן, נִרְדְּפָה לָדַעַת,
לְמִי הַיִּתְרוֹן וּלְמִי מִגְרַעַת;
שָׁם הוֹד וְהָדָר, תַּחְבּוּלוֹת בֶּן אֲדָמָה;
פֹּה תִּפְאֶרֶת הַטֶּבַע, בַּת הַשָּׁמַיִם,
שָׁם מַרְאוֹת יְקָרוֹת, פֹּה נַחַל מַיִם,
מַצַּע דֶּשֶׁא, תַּחַת הַכִּסֵּא שָׁמָּה. —

שָׁם מֶלֶךְ אַדִּיר אַבִּיר לְרַגְלֵיהוּ,
פֹּה רֹעֶה נֶאֱמָן וְעֶדְרֵי צֹאנֵהוּ;
שְׁנֵיהֶם הַצַּיָּר בְּעָפָר יְתָאֵר,
זֶה בְּהֵיכָלוֹ לָבוּשׁ עֲדָנִים,
וְזֶה עֲלֵי אָחוּ מִרְעֶה שְׁמָנִים,
וּשְׁנֵיהֶם תְּהִלָּתוֹ מַעֲשֵׂה יָדוֹ לְהִתְפָּאֵר.

בֵּין זֹאת בֶּן אָדָם, עָשִׁיר וָהֵלֶךְ,
מֵחֹמֶר קוֹרְצוּ רֹעֶה וָמֶלֶךְ,
בִּרְצוֹן אֱלֹהִים שׁוֹכְנֵי שָׁמַיִם;
לִכְבוֹדוֹ בְּרָאָם בְּצַלְמוֹ, בִּדְמוּתוֹ,
אֶת כָּל הוֹלֵךְ בִּגְדוֹלוֹת וְעוֹבֵד אַדְמָתוֹ;
אֵלֶּה וְאֵלֶּה מַעֲשֵׂה אֱלֹהִים חַיִּים. —

וְאַשְׁרֵי הַגּוֹי נָפַל חֶבְלוֹ בַּנְּעִימִים!
מַלְכּוֹ רוֹעֶה נֶאֱמָן וְאַדִּיר בַּלְאֻמִּים,
הוּא שׁוֹמְרוֹ הוּא צִלּוֹ, נוֹצְרוֹ לִרְגָעִים,
עַמָּיו בְּשָׁלוֹם כְּאַחִים יִתְנַהֲלוּ,
בֶּאֱמוּנָתָם יִחְיוּ, וְדַרְכֵיהֶם יָהִילוּ;
כִּי שֶׁבֶת עַמִּים גַּם יָחַד מַה טּוֹב וּמַה נָּעִים!

---

*

Poetisches von Hermann Veith.

אֶל הָאוֹסֵף.

לְשׁוֹנֵנוּ הַקְּדשָׁה לְאַלְמָנָה נִהְיָתָה,
בְּזוּיָה, שְׂנוּאָה, אֵין אִישׁ שָׂם עֵינוֹ עָלֶיהָ;
תִּפְאֶרֶת יִפְעָתָהּ מִנֶּהָ נִשְׁבָּתָה,
וְהִיא גַּלְמוּדָה, גְּרוּשָׁה, כַּל קָרוֹב אֵלֶיהָ.

עַד אֲשֶׁר מֵאֹפֶל יִפָּתַח אוֹר לַיְּהוּדִים,
וְכֹכְבֵי יִצְחָק כַּשֶּׁמֶשׁ לְהָאִיר הֵחֵלּוּ;
וְאִתּוֹ אֲחוּזַת נְבוֹנִים בִּמְחוּגָה עוֹמְדִים,
וּלְבִכּוּרֵי עִטָּם אִישׁ וָגֶבֶר יְהַלֵּלוּ.

הָאִישׁ מְנַחֵם בָּא עִם הַכּוֹס הַנֶּחָמָה,
לְסַקֵּל הַדֶּרֶךְ לְשָׂפָה הָעִבְרִיָּה;
וְאַלְמָנָה עֲזוּבָה מִשְּׁפַל מַצָּבָהּ קָמָה,
וְלַעֲנָבִים נֶהֶפְכוּ סוּרֵי גֶפֶן פּוֹרִיָּה.

יָדַעְתִּי גַם יָדַעְתִּי כִּי מְאוֹד גָּדַלְתָּ,
עַל כָּל מָשָׁל, עַל מְלִיצָה, עַל חִידָה מָשַׁלְתָּ,
יָדַעְתִּי מַסְלוּלְךָ, בּוֹ רַבּוֹת פָּעַלְתָּ,
הֲלֹא צְדָקָה נָטַעְתָּ, לֹא לַשָּׁוְא עָמַלְתָּ.

תִּפְאֶרֶת הַתִּשְׁבִּי הוּא אַךְ תִּפְאַרְתֶּךָ,
בּוֹ אֶל שִׁירֵי וֵיזַל נָטִיתָ פְּעָמֶיךָ,
וּמֵעֵת שַׂמְתָּ בֵּין כּוֹכָבִים קִנֶּךָ,
תֵּרָאֶה לַכֹּל הוֹד יִפְעַת מְלִיצָתֶךָ,
אָזַי בִּכְפָלַיִם תַּבִּיעַ צַחוֹת קַסְתֶּךָ,
בְּרוּכִים הַכּוֹכָבִים הַמְּאִירִים וְאַשְׁרֶיךָ!

דָּבָר אֶל הַנְּעָרִים.

הֶחָפֵץ לִשְׁכּוֹן בְּבֵיתוֹ בֶּטַח מִסָּבִיב,
הוּא יִזְרַע בָּאָרֶץ בִּימֵי הָאָבִיב
וְגַם יֶאֱסוֹף קְצִירוֹ וְשִׁבְרוֹ לְעֵת הַחוֹרֶף,
אָז יִהְיֶה הָאִישׁ הַהוּא חָפְשִׁי בָּאָרֶץ,

בַּל יִירָא בַּל יִפְחַד, מִכָּפָן וָפֶרֶץ,
יַעַן הֵבִיא בְּעִתּוֹ לְתוֹךְ בֵּיתוֹ טֶרֶף.

אִסְפוּ גַם אַתֶּם הַנְּעָרִים וְהַבַּחוּרִים,
בַּאֲבִיב יְמֵיכֶם הַדְּבָרִים הַבְּרוּרִים,
אֲשֶׁר שָׁתַל בְּקִרְבְּכֶם מוֹרֶה אוֹהַבְכֶם;
כִּי הַתּוֹרָה וְהַחָכְמָה מְאִירוֹת עֵינַיִם,
הֵן הֵנָּה הַמְּאוֹרוֹת עֲלֵי אוֹרַח הַחַיִּים,
אָז תִּתְעַנְּגוּ בַטּוֹב וְיִשְׂמַח גַּם לְבַבְכֶם.

מַה יָּקָר מֵחָכְמָה, מַה נֶּחְמָד מִדַּעַת!
וּמַה יָּפֶה וְגַם נָעִים אוֹזֶן שׁוֹמַעַת!
בַּל יְגֻזְּלוּן, יַעַן הֵם אוֹצָר סָתוּם;
לָכֵן בָּנַי, הַטּוּ אָזְנְכֶם לַאֲמָרַי,
שִׁמְרוּ לִקְחִי, מִצְוַת פִּי וּדְבָרַי,
וְאָז יִהְיֶה כָּל הוֹן יָקָר תּוֹךְ לְבַבְכֶם חָתוּם.

בַּל תִּירְאוּ מֵהֹוָה, בַּל תִּפְחֲדוּ מֵאָסוֹן,
תִּחְיוּ אַךְ בִּרְנָנָה, בְּשִׂמְחוֹת וּבְשָׂשׂוֹן,
אִם תִּפְנוּ לִבַבְכֶם לְדִבְרֵי חֲכָמִים וְחִידוֹתָם;
כִּי אַשְׁרֵי לַבָּנִים מַקְשִׁיבִים בֶּאֱמוּנָה,
אֶל מוּסַר נְבוֹנִים לַחָכְמָה וְלִתְבוּנָה,
אַשְׁרֵיכֶם אִם תִּשְׁמְרוּ חֻקָּם וְתוֹרוֹתָם!

עֲצַת אָבוֹת.

מַה טּוֹב וּמַה נָּעִים הַלֶּקַח וְהָעֵצָה,
אֲשֶׁר נוֹתְנִים לִבְנֵיהֶם אָבוֹת יְשָׁרִים;
וְהַסָּר לְמִשְׁמַעְתָּם בְּנֶפֶשׁ חֲפֵצָה,
יִחְיֶה בְּנוֹעַם חַיִּים מְאוּשָּׁרִים.

וְאוּלָם הַמַּמְרֶה פִּיהֶם וּדְבָרָם,
זֶה תַּחַת גִּיל, עֵדֶן וּשְׂמָחוֹת,
יַעַן אָטַם אָזְנוֹ לְקוֹל מוּסָרָם,
יִשְׂבַּע מְרוֹרוֹת וְיַשִּׂיג אֲנָחוֹת.

יִרְמְיָה עַל חָרְבוֹת צִיּוֹן.

על נהרות בבל שם ישבנו גם בכינו בזכרנו את ציון (תהלים קל״ז)

Von Jakob H. Sperling.

עַל נַהֲרוֹת בָּבֶל, בַּחֲשֵׁכָה נוֹרָאָה
מַה יַעֲמוֹד גֶּבֶר, בַּאֲנָחָה דְּמִיָּה?
פָּנָיו עֲטוּפִים, צַלְמָוֶת וּבַלָּהָה
לִבּוֹ בוֹ נִשְׁבָּר, אַף נַפְשׁוֹ בֹּכִיָּה. —

פַּלְגֵי דִמְעוֹתָיו, יִפְרְצוּ מִבַּת עָיִן
יִזּוֹלוּ מֵאֵין הֲפוּגָה, עֲלֵי לְחָיֵיהוּ;
שִׁכּוֹר מִכּוֹס תַּמְרוּרִים — אַךְ לֹא מִיָּיִן,
עַל עַמּוֹ עַל אַרְצוֹ הָהּ! יִתֹּם חַיֵּיהוּ. —

אַנְחוֹת לִבּוֹ נִשְׁמָעוּ, בְּרֶגֶשׁ דְּמָמָה,
עֵינָיו נְשׂוּאוֹת מָרוֹם לִשְׁמֵי־גָבְהַהּ;
שִׂפְתוֹתָיו בְּחִיל נָעוֹת וּלְשׁוֹנוֹ נֶאֱלָמָה,
אֵין אוֹמֶר וּדְבָרִים, אֵין הֶגֶה וָנֹהַּ. —

נֶאֱנַח, מִתְיַפֵּחַ, לֵב יִשְׁפּוֹךְ וָרוּחַ,
עִמּוֹ יֶהֱמוּ הַגַּלִּים, עֲרָבִים יִבְכָּיוּן;
הַכִּנּוֹרוֹת יַשְׁמִיעוּ צִלְצֵל־מַר בָּרוּחַ,
גַּם שַׂרְעַפֵּי־יָהּ אִתּוֹ, קִינָה יִבְעָיוּן. —

הוּא בֶּן חִלְקִיָּה, הוּא יִרְמְיָה הַמְּקוֹנֵן,
רוֹעֶה צֹאן קָדָשִׁים, בְּעִיר רַבָּתִי;
נַפְשׁוֹ הִתְעַטְּפָה הָהּ, יִבְכֶּה יִתְאוֹנֵן,
עַל מוֹת תַּמָּתוֹ, בַּעֲדִינוֹת שָׂרָתִי. —

הִיא בְּתוּלַת יְהוּדָה, בַּת צִיּוֹן מְהֻלֶּלֶת,
רַעְיָה יְפֵה־פִיָּה, תַּמָּה גַם בָּרָה;
הִיא כָּל חֵן אֹצֶרֶת, כָּל יוֹפִי מְכַלֶּלֶת
גַּם תֹּם גַּם יוֹשֶׁר יַעַנְדוּהָ עֲטָרָה. —

אוֹתָהּ הוּא יֶאֱהַב, בָּהּ חַיָּיו תְּלוּאִים
בְּעֹז רֶגֶשׁ־קֹדֶשׁ, לִבָּמוֹ קְשׁוּרִים;
לְפָנָיו בְּהוֹד מְשַׂחֶקֶת, וַתְּהִי שַׁעֲשׁוּעִים,
יְאַהֲבֶנָּהּ נִפְלָאָה — אַהֲבַת־נְעוּרִים.

עַתָּה עַל מוֹתָהּ הָהּ! יֶרֶב תַּאֲנִיָּה,
אַךְ בְּרַחֲשֵׁי לֵבָב, אֵין קוֹל, אֵין פֶּצַח;
מוֹתָהּ בְּרַעַד יַבִּיט, וְרוּחוֹ הוֹמִיָּה,
תִּשְׁכַּח יְמִינוֹ — אִם יִשְׁכָּחֶנָּה נֶצַח. —

הַשֶּׁמֶשׁ בָּאָה הָאֹהֱלָה נָטָתָה,
נְגוֹהוֹת קַרְנֶיהָ, עוֹד עוֹד יַזְהִירוּ;
חִישׁ מַאֲפֵלְיַת נֶשֶׁף, תֵּבֵל עָטָתָה,
יִפְעַת שַׁחַק, צִלְלֵי־שׁוֹאָה יַקְדִּירוּ. —

אָז פְּנֵי יִרְמְיָה, עָטוּ בַלָּהוֹת כִּפְלַיִם,
לַיְלָה כַּיּוֹם יָאִיר, מוּל קַדְרוּת לִבָּתוֹ;
אֶל הַרְרֵי־קֹדֶשׁ, עוֹד יִשָּׂא עֵינַיִם,
עוֹד יִקְרָא שָׁלוֹם לִירוּשָׁלַיִם תַּמָּתוֹ. —

גִּבְעוֹת הַיַּרְדֵּן, עֵינָיו עוֹד יַשְׁקִיפוּ
יִשַּׁק אַדְמַת קֹדֶשׁ, מִנְּשִׁיקוֹת פִּיהוּ;
יָבְשׁוּ דִמְעוֹתָיו, — מַיִם כַּל יָצִיפוּ
עַפְעַפָּיו כַּבָּזָק, הוֹד נוֹרָא יַגִּיהוּ. —

הַשָּׁב יִתְמַרְמַר, בְּלֵב רַגָּז מִבַּעַד,
פָּנָיו כַּשֶּׁלֶג — וּבְלִבּוֹ שַׁלְהֶבֶת;
קִרְיַת צִיּוֹן יַבִּיט, בְּתִגְיוֹן וָרַעַד,
יִרְאֶה חָרְבוֹתֶיהָ, וְעֵינוֹ דוֹאֶבֶת.

וְהִנֵּה קוֹל מִמָּרוֹם, אֹמֶר יַשְׁמִיעַ
לֹא בְרַעַשׁ — אַךְ בִּדְמָמָה דַקָּה;
„בָּכֹה אַל תִּבְכֶּה אִישׁ יָגוֹן נָגוּעַ!
לְצִיּוֹן הַשְּׁכוּלָה, כַּל נַפְשְׁךָ מְבַכָּה!

הַבֵּט הַחֲשֵׁכָה! עֵת שֶׁמֶשׁ חָלָפָה,
עוֹד בֹּקֶר לֹא עָבוֹת, בְּיָפְיָהּ מְבַשֶּׂרֶת;
כָּכָה אִם לְצִיּוֹן עֶרֶב, נָגְהָהּ אָסָפָה,
לַבֹּקֶר עוֹד רִנָּה — וְשִׂמְחָה מַזְהֶרֶת.

עוֹד אֲרַחֵם צִיּוֹן, אֲחִישֶׁנָּה בְּעִתָּהּ
כְּנֵזֶר אֻמִּים תַּבְרִיק לְאֶבֶן הָרֹאשָׁה;
צִדְקָתָהּ לְפָנֶיהָ, אָז שְׂכָרָהּ אִתָּהּ,
אֲבִיאֶנָּה בְּשָׂשׂוֹן אֶל אֶרֶץ הַקְּדוֹשָׁה". —

כֹּה יִרְמְיָה בְּחִזָּיוֹן הִקְשִׁיב נֶחָמָה,

קוֹל מְבַשֵּׂר יֶשַׁע אָזְנוֹ בְּגִיל שֹׁמַעַת;
כִּי לִגְבוּלָהּ תָּשׁוּב, הַבַּת לֹא רוּחָמָה
בָּאֵל הָאֱמִין — וְעֵינוֹ תּוֹדָה דוֹמַעַת.

עוֹד הַפַּעַם, עֲפָרוֹת צִיּוֹן יְחוֹנֵן,
רִגְבֵי אַדְמָתָהּ, יִמְתְּקוּ לוֹ סֶלָה;
פָּנָיו יִנְהָרוּ, אִמְרֵי שַׁדַּי הִתְבּוֹנֵן,
וּבְתִקְוָה נֶאֱמָנָה הָלַךְ בְּבֶלָה. —

Inhalts-Verzeichniß des 22. Heftes.

Nicht zu übersehen!

Kokhve, Yitshak